

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013-2015

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Iveta Prokšová

**Kyberšikana na vyšším stupni základní školy
a možnosti řešení**

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2013-2015

DIPLOMA THESIS

Iveta Prokšová

**Cyberbullying at Czech Primary Schools and Possible
Solutions**

Prague 2015

The Diploma Thesis Work Supervisor:

PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 23. 1. 2015

Iveta Prokšová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu PhDr. Zdeňku Mouchovi, CSc. za vstřícný přístup a cenné rady při vedení diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se ve své teoretické části zabývá problematikou kyberšikany na vyšším stupni základní školy se zaměřením na možnosti řešení tohoto rizikového chování z pohledu školy jako celku, pedagogů a rodičů. Empirická část vychází z dotazníkového šetření, rozhovorů a odpovídá na otázku: Mají žáci na vyšším stupni zájem o nové prvky v oblasti prevence, které nejsou na zdejší škole aplikovány, ale lze je považovat za žádoucí z pohledu minimalizace kyberšikany?

Klíčová slova

Dospívající, informačně komunikační technologie, internet, kyberšikana, možnosti řešení, pedagog, prevence, rizikové chování, rodič, svět online, škola.

Annotation

The theoretical part of my thesis deals with problems of cyberbullying at Czech primary schools in children aged 12 – 15. It focuses on possible solutions of risky behaviour from the point of view of the school as a whole, the view of teachers and parents. The practical part is based on a survey, interviews and answers the question: “Are pupils at the age of 12 – 15 interested in new elements in prevention which are not used at the local school but desirable referring to minimization of cyberbullying?”.

Key words

Cyberbullying, information and communicative technologies, parent, possible solutions, prevention, risky behaviour, school, teacher, teenager, the Internet, world online.

OBSAH

ÚVOD	10
1 ČASNÁ ADOLESCENCE A RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ.....	12
1.1 Projekt SAHA (The social And Health Assessment).....	14
1.2 Proces zrání dítěte v podmínkách na vyšším stupni ZŠ.....	14
2 VZNIK INTERNETU	17
2.1 Kyberprostor a on-line komunikace.....	18
2.1.1 Disinhibice	19
2.2 Vztah školní šikany a kyberšikany.....	19
2.3 Kyberšikana.....	22
2.4 Prostředky kyberšikany.....	23
2.4.1 Případ sebevraždy v důsledku kyberšikany na Facebooku.....	24
2.4.1.1 Prevence kyberšikany a Facebook.....	25
2.4.2 Případ sebevraždy v důsledku kyberšikany formou MMS zprávy.	28
2.4.3 Zneužití video a kyberšikana v celosvětovém měřítku	28
2.5 Prevence kyberšikany při používání Internetu.....	29
2.6 Formy kyberšikany.....	30
2.7 Kyberagresor	33
2.8 Oběť kyberšikany.....	35
2.8.1 Psychické a sociální důsledky kyberšikany.....	36
3 PREVENCE KYBERŠIKANY Z POZICE ŠKOLY.....	38
3.1 Školní poradenské pracoviště a jeho význam v prevenci kyberšikany.....	40
3.2 Školní preventivní program.....	42
3.3 Minimální preventivní program školy.....	43
3.4 Preventivní programy externích realizátorů.....	43
3.4.1 Kritéria při posuzování materiálů vytvořených pro žáky.....	44

3.5 Česká školní inspekce.....	44
3.6 Škola a dotace na primární prevenci rizikového chování.....	45
3.7 Školní program proti šikanování.....	45
3.8 Spolupráce školy a příslušných organizací v boji s kyberšikanou.....	47
4 PREVENCE KYBERŠIKANY Z POZICE PEDAGOGA.....	49
4.1 Postup pedagoga při řešení kyberšikany.....	50
4.2 Důležité online informace v prevenci a intervenci kyberšikany.....	51
4.3 Zhodnocení připravenosti školy v boji s kyberšikanou.....	53
5 RODINA JAKO DŮLEŽITÝ PRVEK V PREVENCI.....	55
5.1 Co může udělat rodič v prevenci kyberšikany.....	56
5.1.1 Naplňování základních potřeb a prevence rizikového chování.....	56
5.2 Centra pro řešení nezákonného a nevhodného obsahu na Internetu.....	58
6 TRESTY ZA NEŽÁDOUCÍ CHOVÁNÍ Z POHLEDU HISTORIE...60	
6.1 Kyberšikana a legislativa v ČR.....	60
6.2 Kyberšikana a výzkum.....	62
7 EMPIRICKÁ ČÁST.....64	
7.1 Vymezení výzkumného problému.....	64
7.2 Cíl práce.....	64
7.3 Stanovení výzkumných otázek.....	64
7.4 Výzkumný vzorek.....	65
7.5 Výzkumná metodika.....	65
7.6 Sběr dat.....	65
7.7 Vyhodnocování dat.....	66
7.8 Výsledky výzkumu.....	66
8 ROZHOVORY.....140	

9	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ.....	146
10	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	148
10.1	Školní kázeň jako efektivní prvek v prevenci rizikového chování.....	149
10.2	Význam třídního učitele, ŠMP a speciálního pedagoga.....	150
	ZÁVĚR.....	151
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	153
	SEZNAM ZKRATEK.....	158
	SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK.....	159
	SEZNAM PŘÍLOH.....	169

Úvod

Tématem předkládané diplomové práce je kyberšikana na vyšším stupni základní školy a možnosti řešení. Kyberšikana je formou psychické šikany, která využívá prostředky komunikace na dálku a vyšší stupeň základních škol zahrnuje vývojové období od jedenácti do patnácti let. V diplomové práci bude pro označení tohoto věkového rozmezí použito označení žák či dospívající. Právě toto období, dle paní doktorky Sobotkové, vykazuje určité prvky rizikového chování.

Poprvé v historii nastává zcela nová situace ve světě online. Žáci jsou ve většině případů vybaveni a informováni v oblastech informačně komunikačních technologií (ICT) lépe, než jejich rodiče. V dnešní době má internet téměř každý žák, a to nejen doma na pevném počítači, ale i v mobilních telefonech. Základní školy stále častěji kupují licence na „Školu online“. Zde má každý žák svá přístupová hesla a ve chvíli, kdy učitel zadá známky, dospívající si je může okamžitě vygenerovat, pokud má mobilní telefon s připojením na internet. Jako negativní lze vnímat fakt, že rodič se může o dané známce dovědět dříve, než samotné dítě. To může vést k nežádoucí situaci, kdy žák přichází domů s relativně dobrým pocitem z ranní písemky a rodič již ve dveřích po dítěti striktně vyžaduje vysvětlení špatné známky. Na tomto příkladě lze vnímat důležitost pocitu důvěry s možností svěřit se a to neplatí pouze ve vztahu rodič-dítě, ale samozřejmě je to základní předpoklad v prevenci kyberšikany na základní škole. Digitální technologie mění dramatickým způsobem běžné aktivity dospívajících a tím mohou ovlivnit jejich vývoj. Dochází k fenoménu, kdy někteří dospívající mají více virtuálních přátel, než těch reálných, neboť anonymita ve světě online je pro ně velice přitažlivá. Nabízí možnost komunikovat v rámci sociálních sítí o tématech, která nejsou ve společnosti žádoucím prvkem a to zcela beze strachu z odhalení. Troufám si říci, že dnešní generace dětí má zkušenost s myší a klávesnicí mnohem dříve, než poprvé použijí tužku a nakreslí hlavonožce. Samozřejmě, že je počítač pro dítě daleko více přitažlivý a proto se běžné kreslení, vyrábění, deskové hry a čtené pohádky stále více odsouvají do pozadí, což hodnotím jako nežádoucí pro vývoj dítěte. Zranitelnost, důvěřivost, informace o možných nebezpečích, chybějící nadhled a životní zkušenosti jsou rizikovými faktory, které činí internet pro žáky velice nebezpečným. Lze říci, že povědomí žáků, rodičů i samotných pedagogů o záludnostech sociálních sítí a internetu

jako celku, je stále velice malé. Mnozí si tato rizika vůbec neuvědomují, nebo nepřipouštějí. Je možné, že rodiče většinou ani netuší, co jejich děti na sociálních sítích dělají, s kým komunikují, jaké fotografie na tyto stránky vkládají a jakému riziku z hlediska zneužití osobních a citlivých údajů se dobrovolně vystavují.

V předkládané práci je rozebrána problematika kyberšikany se zaměřením na prevenci a možnosti řešení z pozice školy jako celku, jednotlivých pedagogů a také rodičů. Mezi přední odborníky z hlediska poznatků, výzkumu a prevence patří pan dr. Michal Kolář, prof. Pavel Říčan, prof. Stanislav Bendl a doc. Marie Vašutová, jejichž publikace se staly pro mou diplomovou práci stěžejním materiálem.

Cílem práce je popsat problematiku kyberšikany a nabídnout možnosti řešení nejen pro vyšší stupeň základní školy, ale i pro jednotlivé pedagogy a rodiče. Praktická část práce bude zaměřena na výzkum, který odhalí počty obětí kyberšikany na základní škole a zároveň zjistíme, zda by měli tito dospívající zájem o zavedení tří nových prvků (anonymní školní email, volitelný seminář a náplň třídnických hodin) v oblasti prevence kyberšikany, které nejsou na škole dosud aplikovány. Právě proto budou jednotlivé ročníky vyhodnoceny odděleně. Následně bude rozpracováno doporučení pro praxi. Lze předpokládat, že pro efektivní boj s kyberšikanou je nutné správné nastavení školní kázně, týmová spolupráce všech článků školy a fungující školní poradenské pracoviště.

1. Časná adolescence a rizikové chování

Jan Amos Komenský se jako první pokusil o periodizaci vývoje jedince. Například pachole zahrnovalo vývojové období (7 - 14 let) a mládenec (14 - 21 let). Pro potřeby vyčlenění věkového období žáků na vyšším stupni základních škol lze zvolit termín časná adolescence, která zahrnuje vývojovou periodu (11 až 14 let). V tomto období dochází k největšímu nárůstu rizikového chování, které lze z části vysvětlit citovou labilitou a hormonálními změnami (Sobotková et al., 2014). Rovněž významné postavení má formování identity, jako základního vývojového úkolu. *„Identita člověka, jeho hodnoty, názory i normy chování se vyvíjí v průběhu celého jeho života. Díky vzdělání, zkušenostem, navazování vztahu s dalšími lidmi apod. si vytváříme představu o sobě, okolním světě a naší roli v něm, poznáváme a přijímáme (nebo odmítáme) společenské normy, hodnoty, pravidla a interpretace různých společenských jevů. Neustále tak ve svém životním příběhu skládáme a znovu reorganizujeme mozaiku toho, kým jsme, čemu věříme a dle čeho jednáme. Toto se děje v procesu takzvané socializace.“* (Horsáková et al., 2014, s. 40).

Nedostatečná možnost začlenění se do světa dospělých může vést k nežádoucím cestám v oblasti hledání vlastní identity. Jak již bylo řečeno, časná adolescence souvisí s rizikovým chováním, které lze vymezit jako chování, které ústí v psychosociální či zdravotní poškození jiných osob, jedince, majetku, nebo prostředí (Macek, 2004). Kromě kyberšikan y zde řadíme i šikanu, násilné chování, agresivitu, agresivní chování, závislostní chování, záškoláctví a vandalismus.

Teorii vzniku rizikového chování lze rozdělit do tří obecnějších skupin:

- Teorie biologicko-psychologické, které hledají souvislosti mezi chováním a tělesnou stavbou, genetikou či hormony.
- Teorie sociálně-psychologické, ty jsou zaměřeny především na osobnostní a temperamentové rysy a sociální učení.
- Poslední skupinu tvoří teorie sociologické, které svou pozornost směřují na společenský kontext vzniku rizikového chování (Fischer, Škoda, 2009).

S teorií vzniku rizikového chování úzce souvisí zkratka SPCH (syndrom problémového chování), kterou zformuloval Richard Jessor s manželkou. Jeho podstatu tvoří tvrzení, že dospívající, kteří se chovají rizikově v určité oblasti, budou své nežádoucí chování pravděpodobně rozšiřovat i do oblastí jiných. Součástí tohoto syndromu ve vývojovém období časně adolescence je negativní postoj ke vzdělání, agresivita a vyhýbavé chování ve vztahu k rodičům (Sobotková et al., 2014).

Syndrom problémového chování se opírá o tři skupiny faktorů:

- biologické (hormonální systém, vrozené handicapy, pohlaví...)
- psychologické (hodnotová orientace, sebepojetí, rysy osobnosti...)
- sociální (prostředí, vrstevníci...) (Sobotková et al., 2014)

Tyto faktory se následně dělí v oblasti osobnosti, chování a sociálního prostředí na faktory protektivní a rizikové. Protektivní faktory jsou blízké pojmu resilience, což je schopnost jedince zvládnout nepříznivé okolnosti a stres. Na druhé straně riziko je v tomto kontextu chápáno jako očekávaná pravděpodobnost nepřízpusobení se novým životním podmínkám. Do protektivních faktorů na úrovni osobnosti řadíme inteligenci a sebeúctu, na úrovni chování se jedná o plnění povinností a dobrovolnictví a na úrovni sociálního prostředí sem patří pozitivně orientovaná výchova a sociální opora vrstevníků (Sobotková et al., 2014).

Oproti tomu rizikové faktory na úrovni osobnosti zahrnují impulzivitu a neurotismus. Úroveň chování obsahuje odmítání pravidel a školní neúspěch. V rámci sociálního prostředí se jedná o liberální výchovu a chudobu (Sobotková et al., 2014). Významný podíl na vzniku rizikového či bezproblémového chování má rovněž rodina. Je důležité, aby rodič bral svou výchovnou roli opravdu vážně. Je žádoucí stanovit dítěti pravidla, dbát na jejich dodržování, umět dítěti naslouchat a vždy pomoci s problémem, který jedince tíží. Tyto děti pak vědí, že se mohou na své rodiče kdykoliv obrátit. Naopak nežádoucí chování podporuje rodič lhostejný, který uplatňuje liberální výchovu (Kolář, 2011).

Druhou významnou složku v této oblasti zastupuje škola. Dospívající v ní tráví spoustu času. Mnoho protektivních faktorů vychází právě ze zkušenosti se školním prostředím. V rámci školy je dobré, aby dospívající měl možnost zažít úspěch, pocit pohody a bezpečí (Bendl, 2011).

1.1 Projekt SAHA (The social And Health Assessment)

Projekt SAHA je široce zaměřený dotazníkový průzkum a jeho cílovou skupinou jsou dospívající. „Zabývá se projektivními a rizikovými faktory sociálního a zdravotního vývoje školní mládeže, podrobněji pak duševním zdravím, sociálními vztahy a podmínkami života dětí a dospívajících“ (Sobotková et al., 2014, s. 11). Tento projekt byl mimo USA proveden také v Belgii, Rusku, Surinamu, Koreji a Německu a je orientován především na časnou adolescenci. V České republice došlo k realizaci projektu SAHA v letech 2003 a 2004. Mezi instituce, které by mohly čerpat z výsledků tohoto výzkumu lze zařadit např.: (Asociace nestátních organizací, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy...). Nejzajímavější jsou výsledky v rámci rodinného kontextu. Dospívající, které lze považovat za velice problémové, nejčastěji uváděli nezaměstnanost obou rodičů a zároveň z šetření vyplynulo, že jejich výchova byla nedůsledná. Rodinu vnímají jako nevyrovnanou a rodiče jako osoby, které o ně neprojevují přílišný zájem a starost. Proto vyhledávají útočiště ve vrstevnických skupinách., které často vykazují rizikové chování (Sobotková et al., 2014). Z šetření je patrný význam rodinného prostředí a demokratické výchovy. Je nutné vymezit určitá pravidla, vyžadovat jejich dodržování a zároveň uplatňovat k dítěti či dospívajícímu vztah, který bude plný důvěry, podpory a ochoty pomoci.

1.2 Proces zrání dítěte v podmínkách na vyšším stupni ZŠ

Průběh celého vývojového období se oproti minulosti zrychluje. Je to vysvětlováno lepší výživou, hygienou a intenzivnějším působením podnětů (Kern et al., 2006). Věk dvanácti let, tedy šestý ročník na základní škole, odpovídá Eriksonově vývojové fázi pod názvem identita versus zmatek. Dochází zde ke značným fyzickým a emocionálním změnám (Jedlička et al., 2004).

Je nutné se zaměřit na dva klíčové pojmy související s tímto obdobím a to: (experimentace a parta).

Experimentace - žák začíná ve věcech vidět souvislosti, které ihned experimentálně ověřuje. Například výborné chování na začátku roku nemusí znamenat, že bude stejné i na konci roku a naopak. Totéž lze vysledovat ve vztahu k předmětům. Žák si ověří, zda mu daný předmět jde či nikoli a po ověření jej činnost přestane bavit. Toto je důsledek experimentace. Prevence zaměřená na tento ročník je velice náročná a musíme se vyvarovat sklouznutí k pouhému přesvědčování (Svoboda, 2005).

Parta - tlak na kolektivnost je v tomto věku největší. Dospívající touží k někomu patřit. Dokonce z důvodu uvědomění, že jsou součástí třídy, se někteří nechají až "šikanovat". Z hlediska přístupu učitele je namístě jasně stanovit, vysvětlit a věku přizpůsobit normu chování, kterou budou respektovat a dodržovat obě strany, neboť v opačném případě dochází k vyloučení učitele z "party" i s jeho předmětem, který učí (Kern et al., 2006). Náročnost výuky v šestém ročníku je dána především postupem z nižšího na vyšší stupeň.

Ve věku třinácti let (sedmý ročník) se k předešlým ukazatelům přidává ještě faktor sluchový. Sami můžeme vnímat velký zájem ze strany žáků o hudbu a identifikaci s idoly z této sféry. Zároveň žáci sledují nejrůznější módní trendy, neboť právě toto jim dává pocit, že někam patří. Tímto způsobem vnímají pocit bezpečí. Ve školním prostředí lze danou skutečnost využít. Jakékoliv téma můžeme žákům přiblížit pomocí příběhů, které je osloví (Hill, 1998). Učitel by měl mít povědomí o trendech jednotlivých věkových skupin.

Osmý a devátý ročník (tedy věk v rozmezí čtrnácti a patnácti let): zde je viditelná schopnost rozlišit význam slova zakazují a nedoporučují. Je zcela na místě mluvit s žákem, jako s dospělým (Svoboda, 2005). Jedná se o velmi důležitý motivační prvek ve vztahu učitel - žák, který by měl být pěstován již od prvního dne přechodu na vyšší stupeň, ale plně využit až právě v tomto vývojovém období a to nejen z pozice třídního učitele. Dokonce je možné říci, že v některých situacích zavedení až neformálního rozhovoru vede k mimořádným úspěchům ve vzájemné komunikaci a v situacích, kdy je nutné vyřešit nějaký problém.

Zkusme se zamyslet nad otázkou, zda by někdo z žáků odpověděl, že ho škola baví. Pravděpodobně ne. Hlavní cestou ke změně tohoto názoru je přístup učitele. Učitel, jako zdroj informací je nahraditelný, ale jako člověk nikoli. Nenahraditelný a nedocenitelný je právě učitel, který chápe potřeby studentů v určitých obdobích, umí s nimi správně komunikovat a vést výuku (Svoboda, 2005).

Každý pedagog z pohledu prevence a možnosti řešení nežádoucího chování, by se měl snažit svým žákům co nejvíce přiblížit. Měl by se zajímat o novinky, které se této věkové skupiny týkají. O jejich názory, zájmy, zážitky atd. Jedině tak dokáže být přijat do "party", kde jej žáci budou mít rádi, budou mu důvěřovat a respektovat ho. A učitel získá příležitost lépe pochopit možná rizika a hrozící nebezpečí, které může v takovéto atmosféře odkomunikovat a nabídnout pomocnou ruku.

2. Vznik Internetu

Historii vzniku Internetu lze sledovat již po druhé světové válce. V tomto období docházelo k rivalitě mezi Spojenými státy a Sovětským svazem. Spojené státy se zaměřily na vznik nových technologií a zbraní ve snaze získat převahu nad komunistickým rivalem (Hilstrom, 2005). V roce 1969 vznikl experimentální program, jehož cílem bylo zajistit funkčnost armádních systémů v případě vojenských útoků na Spojené státy. Program se nazýval ARPA (Advanced Research Project Agency). Někdy bylo používáno také označení ARPANET. O několik let později se do programu zapojily i obchodní společnosti a nástupcem ARPANETU se stal Internet, který byl využíván i soukromými subjekty (Schroeder, 1998). Samotné slovo internet pochází z předpony inter (původně latinská předpona), kterou lze přeložit jako - mezi a anglického slova net (sít'). Ze sítě, která původně spojovala jen několik vojenských stanovišť ve Spojených státech se na počátku devadesátých let stalo globální interaktivní médium. V dnešní době slovo Internet zahrnuje celou síť. Původně se však jednalo o označení jedné ze sítí připojených k Internetu. Internet se začal šířit do celého světa a získával nespočet uživatelů. Po čtyřech letech od jeho zpřístupnění veřejnosti získal tolik uživatelů, kolik televize až po třinácti letech. V březnu roku 2011 používalo Internet 30,2 % lidí z celkové populace (Hulanová, 2012). V České Republice dochází k prvnímu oficiálnímu připojení k Internetu v únoru 1992, které proběhlo na Českém vysokém učení technickém v Praze (Hulanová, 2012). Za nejznámější internetovou službu je považován „web“. Tato zkratka vychází z anglického označení pro „celosvětovou pavučinu“ (World Wide Web) (Vašutová et al., 2010).

Z psychologického hlediska je internet primárním prostředkem interpersonální komunikace a tudíž výrazně ovlivňuje lidské chování a rozhodování (Barak, 2008). Internet se stal součástí a nutností každodenního života, zejména u mladých lidí. Ti vnímají Internet jako nedílnou součást svého bytí. Bez něj, jako by nebyli. Nejvíce času tráví dospívající na sociálních sítích prostřednictvím mobilních telefonů, notebooků a osobních počítačů. Stále častější zavádění elektronických žákovských knížek a třídních knih na základních školách klade požadavky na nutnost možnosti připojení k Internetu a určitou počítačovou gramotnost pedagogů i rodičů.

Oblíbenost Internetu spočívá zejména na těchto prvcích:

- Pokrývá celou planetu.
- Funguje nepřetržitě a v reálném čase.
- Data jsou přenášena v digitální podobě (nezměněná kvalita např. fotografií).
- Využívání Internetu je cenově dostupné.
- Užívání Internetu je poměrně jednoduché na ovládání.
- Svoboda projevu.
- Rychlost přenosu informací (Navrátil, 2004).

Stále dokonalejší a vyspělejší informační a komunikační technologie (dále jen ICT) mají podíl na značných změnách ve společnosti z pohledu technologického. Informační technologie (IT) zahrnují hardware (počítač, skener, digitální kamera...) a software (programové vybavení). Komunikační technologie (CT) obsahují například mobilní telefony (Vašutová et al., 2010).

2.1 Kyberprostor a on-line komunikace

Termín kyberprostor (v angličtině je používán termín cyberspace) je označením pro virtuální svět, který je vytvořen pomocí moderních technologií. Svět kyberprostoru se odkrývá ve chvíli, kdy vstupujeme do on-line prostředí prostřednictvím Internetu. Chování a vnímání lidí ve světě on-line bývá často odlišné od prostředí reálného světa, stejně jako vnímání sebe sama (Hulanová, 2012). „*Termín kyberprostor použil poprvé na počátku osmdesátých let minulého století americký prozaik William Gibson. V románu Neuromancer z roku 1984 popsal kyberprostor jako konsenzuální datovou halucinaci, vizualizovanou v podobě imaginárního prostoru, tvořeného počítačově zpracovanými daty a přístupného pouze vědomí (a nikoli fyzické tělesnosti) uživatelů* „ (Vašutová et al., 2010, s. 13). „*Antropolog David Hakken charakterizuje kyberprostor jako sociální arénu, do níž vstupují všichni sociální aktéři, kteří používají ke vzájemné sociální interakci pokročilé informační technologie*“ (Vašutová et al., 2010, s. 14).

Nejčastějším prostředkem komunikace v kyberprostoru je psaný text. Zde výrazně schází prvek empatie (oční kontakt, tón hlasu...). Online komunikace sice umožní navázat nejrůznější vztahy na základě námi vytvořené identity, ta však nemusí

odpovídat skutečnosti. Anonymita je využívána k nejrůznějším účelům. V kyberprostoru lze oslovit stovky lidí najednou a vzdálenost mezi nimi nehraje žádnou roli. Z psychologického hlediska člověk velmi negativně vnímá okamžik, kdy Internet nefunguje dle jeho představ. V tomto případě dochází k velké frustraci a hněvu (Hulanová, 2012).

2.1.1 Disinhibice

Verbální komunikace ve světě offline je provázána spoustou sociálních norem. Pojem disinhibice a její efekt spočívá v odstranění zábrán v rámci komunikace online. V tomto prostředí řeknou lidé věci, které by v reálném hovoru nebyli schopni sdělit druhému člověku do očí. Disinhibici podporují určité faktory. Významnou roli zde hraje jakási „neviditelnost“ a anonymita (Hulanová, 2010).

2.2 Vztah školní šikany a kyberšikany

Velice důležité je prvotní odlišení školní šikany od škádlení. Škádlení patří do kamarádských či partnerských vztahů. V tomto případě je chápáno jako projev přátelství. Řadíme zde popichování, zlobení, žertování, ale pouze za účelem dobré nálady. Výsledkem není vztah vítěz či poražený. Na druhé straně šikanování je záměrným projevem. Jeden či více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Dítě se nemůže ubránit a jedinec mu dělá věci ponižující, nepříjemné a bolestivé (Kolář, 2011). *"Když někdo někoho škádlí a on mu jasně řekne, aby toho nechal, vtipálek to musí respektovat. Jinak se jedná o porušování práva druhého člověka. A to už má k šikanování velice blízko"* (Kolář, 2011, s. 64).

Šikana je odvozena z francouzského slova chicane, které je překládáno jako obtěžování a sužování. Šikana je asociálním chováním a řadí se mezi patologické formy mezilidského soužití. Rovněž ji můžeme definovat jako fyzické, psychické či kombinované ponižování - týrání s cílem ublížit (Bendl, 2003). *"U šikany agresor chce druhému ublížit, chce ho ranit. A má z toho radost. Nejen, že se neomluví, ale své chování opakuje a většinou násilí stupňuje"* (Kolář, 2011, s. 64).

Než začneme hlouběji zkoumat kyberšikanu, je třeba si uvědomit, že vztah mezi školní šikanou a kyberšikanou je vzájemně spjat. Kyberšikana je v největším množství

zastoupených případů pouze rozšířením šikany školní. Jedná se o přechod ze světa offline do prostředí online. Samozřejmě musíme vzít v úvahu i případy, ke kterým dochází od agresorů zcela neznámých. Těch je však mnohem méně než případů, které mají podstatu ve světě offline (Černá et al., 2013). Rovněž je nutné vymezit místo a čas. Ke školní šikaně velmi často dochází ve školním prostředí, nebo v jeho blízkém okolí. Oproti tomu kyberšikana se zpravidla odehrává mimo školní prostředí, ale je nutné vzít v úvahu i fakt, že díky technologické vybavenosti žáků může docházet ke kyberšikaně prakticky kdykoliv. Dospívající, pokud mají možnost, jsou online nepřetržitě. V opačném případě po příchodu domů zkontrolují veškeré komentáře a vzkazy na svých profilech (Vašutová et al., 2010). Kyberšikana se může odehrávat 24 hodin denně a 7 dní v týdnu. U kyberšikany rovněž hrozí, že i když se bude jednat o jednorázový akt, může dojít k tomu, že si útočný prvek (např. sexuálně laděná fotografie) začne žít svůj vlastní život v kyberprostoru a znovu se objeví třeba až po několika měsících či letech v důsledku kopírování a sdílení. Tento jev nazýváme jako riziko neomezené viktimizace (Hinduja, Patchin, 2009). V následujících bodech budou vymezeny rozdíly školní šikany a kyberšikany.

Školní šikana:

- Záměrné agresivní chování.
- Je zde patrný prvek opakování. Jednorázový projev agrese, nelze považovat za šikanu.
- Oběť se nedokáže bránit. Rozhodující může být početní převaha nebo fyzická síla agresora.
- Přímou šikanu lze dále dělit na fyzickou (např. bití), verbální (např. nadávání, urážení), neverbální (např. vulgární gesta).
- Nepřímá šikana může být sociální (vyloučení ze skupiny) či verbální (šíření nepravdivých informací o oběti) (Černá et al., 2013).

Teorie pěti stádií vývoje šikany od Dr. Michala Koláře je originální a ve světové literatuře jedinečná.

- První stádium (zrod ostrakismu) spočívá především v psychické formě šikany. Okrajový člen skupiny je neoblíben a necítí se dobře. Lze hovořit o prvopočátku šikany a existuje reálné riziko dalšího vývoje.
- Druhé stádium (fyzická agrese a přitvrzování manipulace). V zátěžových situacích se začne agresor na ostrakizovaném odreagovávat prostřednictvím fyzické agrese a přitvrzující manipulace. Agresor tímto způsobem uvolňuje nahromaděné nepříjemné pocity.
- Třetí stádium (vytvoření jádra). Tento moment je klíčový, neboť dochází k vytvoření úderného jádra a systematické šikaně.
- Ve čtvrtém stádiu (většina přijímá normy) dochází k jevu, kdy jsou normy agresora (agresorů) přijaty většinou jako nepsané pravidlo a zákon.
- Páté stádium (dokonalá šikana). V této chvíli je již šikana přijata všemi členy a stává se skupinovým programem. Žáci jsou rozděleni na skupinu, která má neomezenou moc a na druhé straně stojí ti, kteří žádná práva nemají (Kolář, 2011).

Kyberšikana:

- Záměrné agresivní chování.
- Díky povaze internetu se i zde jedná o opakování děje, neboť v rámci informačně komunikačních technologií (dále je ICT) dochází k přeposílání a komentářům např. kompromitujících fotografií či pomluv.
- Přímá kyberšikana je dále rozdělena na fyzickou (úmyslné pořizování vulgárních fotografií, které jsou umístěny na internet), verbální (např. urážející SMS), neverbální (např. zasílání nevhodných nebo urážejících fotografií).
- Nepřímou kyberšikanu dělíme na sociální (např. vyloučení ze sociální skupiny v online světě) a verbální (např. odhalení soukromé konverzace a její uveřejnění) (Černá et al., 2013).

"Při používání internetu lidé nedostávají konkrétní zpětnou vazbu na své činy. Nevidí jejich důsledky ani při on-line akcích, které mají někoho zranit. Nedostatek takovéto zpětné vazby pak vede k nedostatku empatie s případnou obětí a k chybnému chápání situace jako zcela neškodné" (Hulanová, 2012, s. 50). Hlavní motivací ke kyberšikaně je prvek anonymity, který kyberprostor nabízí.

2.3 Kyberšikana

Na úvod je nutno uvést dvě jména, která jsou v zahraničí spojována s prosazováním pojmu kyberšikana. Americká právnička Nancy Willard a kanadský učitel Bill Belsey, který jako první vytvořil internetové stránky zabývající se problematikou kyberšikany. Tito dva dali díky svým názorům a studiím podklady pro práci dalším odborníkům, mezi které můžeme zařadit tyto: (Hinduja, Patchin, Hanel, Trolley, Shariff a Shields) (Vašutová et al., 2010). Až od roku 2008 se objevuje literární základ, který chování a jednání pod pojmem kyberšikana mapuje (Hinduja, Patchin, 2009). V poslední době stále více pozorujeme rozvoj technologií. Ty mají pro společnost značný význam, ale mají i svá úskalí. V rámci vývoje ICT vnímáme rostoucí fenomén kyberšikany, ke kterému dochází v důsledku zneužívání informačně komunikačních technologií (Vašutová et al., 2010). Termín kyberšikana je přejat z anglického výrazu cyberbully. Jako slova stejného významu můžeme použít např. tyto termíny: kybernetická šikana, elektronická šikana, počítačová šikana či šikana online (Vašutová et al., 2010). Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Celosvětová organizace StopCyberbullying.org se zaměřuje na internetovou bezpečnost. Ta vnímá kyberšikanu jako situaci, kdy se dítě nebo dospívající opakovaně zaměřuje na jiné dítě či dospívajícího ve snaze jej trápit, ponižovat a zesměšňovat pomocí jakéhokoliv typu ICT (Kowalski et al., 2008). Pokud je obětí či agresorem dospělý řadí se do jiných kategorií např. stalkingu. V ČR takovéto rozdělení neexistuje. Hinduja a Patchin, které řadíme mezi přední zahraniční odborníky na kyberšikanu, ji vnímají jako úmyslné a opakované ubližování prostřednictvím počítačů, mobilních telefonů a dalších elektronických zařízení. Dále dodávají, že oběti kyberšikany mají dvakrát vyšší pravděpodobnost sebevraždy (Hinduja, Patchin, 2009). Český pedagog K. Kopecký (2007, s. 15) pod pojmem elektronické týrání rozumí: *"šikanování a ponižování jednotlivců nebo skupin formou osobních útoků uskutečňovaných prostřednictvím kanálů elektronické*

komunikace." Náš přední odborník na oblast šikany Dr. Michal Kolář definuje kyberšikanu následujícím způsobem: „ *Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně psychicky zraňuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu novou informační a komunikační technologii – zejména internet a mobil“* (Kolář, 2011, s. 84).

Podstata kyberšikany spočívá ve zveřejnění pomluv, choulostivých a soukromých informací, fotografií oběti na internetu s cílem zostudit a ublížit. Oproti školní šikaně zde chybí osobní vztah mezi obětí a agresorem. Tedy mocenská převaha nad obětí. U kyberšikany může zůstat agresor "neviditelný" (Říčan, Janošová, 2010). Internet a mobilní telefony umožňují mladým lidem a dětem přístup k nejrůznějším informacím. Zároveň dochází k velmi rychlému rozvoji nových komunikačních služeb. ICT se staly nedílnou součástí každodenního života. I když jsou děti a dospívající často velmi zkušení v online prostředí a jsou si vědomi určitých rizik, ne všichni dokáží správně vyhodnotit situaci, která je překvapí a může mít velmi destruktivní účinky. Nutná je informovanost jako prevence kyberšikany (Vašutová et al., 2010). Přesná definice šikany a kyberšikany je velice těžká. Pro praxi je důležité si uvědomit, že negativnímu chování musíme v každém případě zabránit. Určující je rozpoznat závažnost problému a najít odvahu a dostatek informací k jeho řešení a následnému vyřešení (Říčan, Janošová, 2010).

2.4 Prostředky Kyberšikany

Nejčastějšími prostředky pro vnik a šíření kyberšikany jsou:

- Sociální sítě.
- Chatovací místnosti.
- Blogy.
- Instant messaging.
- Webové stránky.
- Elektronická pošta.
- Online interaktivní hry.
- Internetové ankety a dotazníky (Černá et al., 2013).

Sociální sítě (social networking sites - SNS)

Prostřednictvím sociálních sítí se na internetu setkávají lidé, kteří by se mimo online svět setkat nemohli, ale také ti, kteří se scházejí i fyzicky. V poslední době slaví velmi rychlý vývoj, díky novým technologiím. Řadíme zde Facebook, MySpace, Lidé.cz, Bebo, Líbímseti.cz, Spolužáci.cz a další. Svým uživatelům poskytují možnost vytvořit si vlastní profil, který ve většině případů obsahuje fotografie, osobní údaje, zájmy, koníčky, aktuální stav či videa. Lidé si mohou navzájem posílat zprávy, nechávat vzkazy a chatovat s přáteli. Veškeré změny, které jsou provedeny na profilu, okamžitě vidí všichni, kteří mají povolený přístup. Sociální sítě jsou plně nástrah a všichni z registrovaných jsou pod neustálým dohledem ostatních (Hulanová, 2012). Snaha být populární vede mnoho dospívajících k tomu, že přijímají "žádost o přátelství" i od člověka, kterého neznají nebo jej osobně neviděli. Tímto způsobem v důsledku většiny nezabezpečených účtů poskytnou jedinci přístup k osobním informacím, což je činí velmi zranitelnými. Na sociálních sítích není vůbec těžké vytvořit si falešný účet a kontaktovat oběť pod vymyšlenou identitou. To agresorovi umožní zůstat v utajení a zároveň sledovat svou oběť (Rogers, 2011). Kyberšikanu na sociálních sítích nejčastěji zahrnují negativní komentáře, zveřejňování fotek a osobních informací bez povědomí uživatele. A takový obsah se šíří rychlostí blesku v prostředí, na kterém oběti záleží. Na sociálních sítích rovněž dochází k vyloučení oběti ze seznamu přátel, skupin atd. (Černá et al., 2013).

2.4.1 Případ sebevraždy v důsledku kyberšikany na Facebooku

Dvanáctiletá Rebecca Ann Sedwicková z Floridy se několik měsíců potýkala s kyberšikanou ze strany několika dívek na Facebooku. Rebecca skočila z rampy v opuštěné cementárně nedaleko domu svých rodičů ve městě Lakeland. Její smrt je další ze série lidí, kteří si berou život, protože se stali terčem krutých útoků z digitálního světa. Následně bylo zjištěno, že do šikanování bylo zapojeno více než deset dívek a příčinou byl spor o chlapce, se kterým Rebecca nějakou dobu údajně chodila. Její matka novinářům řekla, že dcera dostávala takové vzkazy, jako: „Ty jsi ještě naživu?“ a „Jdi se zabít“. Situace se vyostřila do té míry, že matka přihlásila dceru do jiné školy a zrušila její účet na Facebooku. Zdálo se, že se vše obrací k lepšímu. Rebecca se asi o měsíc později přihlásila k novým aplikacím včetně telefonního posílání zpráv

nazvaného Kik Messenger a šikana nabrala na obrátkách. V den, kdy se rozhodla spáchat sebevraždu, změnila svou přezdívku v aplikaci Kik Messenger na „Ta mrtvá holka“(ČTK,online, cit. 2014-08-20).

2.4.1.1 Prevence kyberšikany a Facebook

Facebook je sociální síť, která budí dojem, že zde panuje prvek soukromí, neboť díky nastavení je možné, aby zveřejněné informace byly přístupné pouze omezenému počtu lidí. Musíme si ale uvědomit, že se jedná o veřejný prostor a domnívat se, že vaši fotku uvidí dle nastavení jen vaši přátelé, je naivní. Může ji vidět kdokoliv, kdo získá přístup k účtu a zároveň stovky zaměstnanců facebooku. Dále se k ní může dostat virus či hecker. I přátelé ji mohou nasdílet komukoliv dalšímu. Na Internet by se měly dávat pouze informace, obrázky a videa, které může vidět kdokoliv. I přes tato tvrzení je nezbytné nastavit účet z hlediska soukromí správně (Eckertová, Dočekal, 2013).

Následně budou uvedeny prvky, které jsou potřebné pro správné nastavení soukromí na Facebooku a vedou k prevenci kyberšikany:

- Skrýt seznam přátel.
- Nepoužívat pro Facebook skutečnou emailovou adresu (založit jinou).
- Zvolit dlouhé heslo.
- Na bezpečnostní otázku je nutné odpovědět nepravdivou informací, neboť většina základních informací se dá na sociálních sítích lehce dohledat.
- Aktivovat položku "zabezpečené procházení" díky níž je téměř nemožná krádež hesla.
- Blokování osob a aplikací. Tato volba nabízí možnost zablokovat aplikace, uživatele i události.
- Neuvádět telefonní kontakt v záložce mobil.
- Neuvádět adresu bydliště.
- Facebook – reklamy. Tato položka je velmi důležitá, neboť pokud nedojde ke správnému nastavení, může Facebook využívat vaše fotky v reklamách. Tudíž položku reklamy zobrazované třetím osobám je nutné nastavit na "Nikdo".
- Nesdílet přezdívky pro IM (jedná se o jména pro Skype, ICQ, Google Talk atd.) (Eckertová, Dočekal, 2013).

Deaktivovat účet a následně smazat není úplně jednoduché. Deaktivace znamená blokadu účtu a profilu, ale dále data na Facebooku přezívají a jsou uloženy pro případ návratu na tuto sociální síť. V případě potřeby trvale účet odstranit je nutné o odstranění požádat. Na tuto operaci neexistuje přímý odkaz. Musíte přejít na tuto adresu: https://www.facebook.com/help/contact.php?show_form=delete_account, vyplnit žádost a následujících čtrnáct dní nesmí dojít k přihlášení na účet. Až poté je odstranění účtu trvalé. Budou smazány veškeré informace, které mohou být spojovány s vaší osobou (Klatovský, 2012).

Chatovací místnosti

Chat patří k velmi častým komunikačním prostředkům na internetu. Toto slovo se v angličtině používá pro pokec s přáteli. Jedná se o komunikaci více lidí v reálném čase formou krátkých textových zpráv. Pokud se nezaregistrujete, můžete vstoupit pouze jako host, který má omezené pole působnosti. Při registraci je nutné zadat přezdívku, pod kterou je člověk na četu viditelný. Některé chaty umožňují i prostor pro soukromí, kde konverzace probíhá formou "šeptání" a zprávy jsou zasílány jen jednomu z účastníků diskuse. Dalším častým doplněním textové zprávy jsou emotikony. Jedná se o symboly obličejů, který je otočen o devadesát stupňů (např. smutek :-(zděšení :-O polibek :-* hlasitý smích :-)) atd.) (Hulanová, 2012). Chatovací místnost lze považovat za dobrý způsob komunikace u dospívajících pouze za předpokladu dodržování určitých bezpečnostních pravidel. V opačném případě se mohou stát terčem vyhrůžek a vydírání. Tento druh kyberšikany zahrnuje chat ve virtuálních světech a to například SecondLife. Jedná se o třírozměrný virtuální svět. Využití je omezeno věkem. Pro skupinu uživatelů od třinácti do osmnácti let funguje svět TeenGrid (Rogers, 2011). Při chatování vznikají různorodé vztahy a my nikdy nemůžeme vědět, kdo je na druhé straně, neboť účastníci mohou měnit svou identitu. Chatovací místnosti jsou živnou půdou nejrůznějších deviantních jedinců. Základním pravidlem je nezveřejňovat osobní údaje (Hulanová, 2012). Tématicky zaměřená jsou diskusní fóra, ale oproti chatu tyto lidé nemusí být připojeni současně a odpovídat mohou i za několik hodin či měsíců (Vašutová, 2010).

Blogy

Příspěvky jediného autora se nazývají blogy. Piší komentáře k různým zajímavým kauzám i vlastní články a úvahy (Hollá, 2010). Slovo blog vzniklo zkrácením anglického slova web log, což můžeme přeložit jako webový zápisník. Blogy jsou velice populární a samozřejmě mohou být i zneužity (Hulanová, 2012). Kyberšikana může probíhat formou šíření nepravdivé informace. Pokud majitel blogu takovéto informace uveřejní, může je kdokoliv vidět a okomentovat. Součástí blogu mohou být i upravené fotky či zveřejněná soukromá konverzace (Černá et al., 2013).

Instant messaging včetně zpráv SMS a MMS

V současné době jsou velmi známým prostředkem komunikace i aplikace pro IM, což je anglická zkratka pro Instant messaging. K nejznámějším patří Skype, ICQ, Yahoo Messenger aj. I příjemce komunikace musí mít nainstalovanou tuto aplikaci a vytvořen vlastní profil (Vašutová et al., 2010). Kyberšikana v této sféře může probíhat např. vytvořením stejné přezdívky a vystupováním pod jménem oběti, zasíláním negativních zpráv apod. (Černá et al., 2010). Mobilní telefony jsou hojně využívány jako prostředek kyberšikany. Obtěžování může probíhat formou neustálého „prozvánění“, nebo prostřednictvím výhružných a zastrašujících telefonátů (Vašutová et al., 2010).

První SMS zpráva byla odeslána v České Republice v roce 1996 a v zahraničí již o čtyři roky dříve (Vašutová et al., 2010). Tato zkratka vychází z anglického Short message service a znamená textování- tedy rozesílání textových zpráv elektronicky. SMS zprávy patří k oblíbenému komunikačnímu prostředku. Na druhou stranu mohou být zneužívány k zasílání nevhodných a zastrašujících zpráv (Hulanová, 2012). "*Například případ, kdy se do rukou agresorů dostal nebezpečný prostředek a to díky službě zasílání falešných SMS, kterou poskytoval server www.smsspoofting.com. Ten umožňoval změnit číslo odesílatele, což v praxi znamenalo, že obětem kyberšikany byly zasílány SMS z čísla jim známé osoby, aniž by měly možnost zjistit, kdo je skutečným odesílatelem*" (Vašutová, 2010, s. 81). MMS zpráva - zkratka pochází z anglického Multimedia Messaging Service a znamená multimediální zpráva. Obraz, který MMS přenáší je velmi nebezpečný z pohledu kyberšikany. Posílání lechtivých MMS zpráv svým partnerům či kamarádům může mít katastrofální následky (Hulanová, 2012).

2.4.2 Případ sebevraždy v důsledku kyberšikany prostřednictvím MMS zprávy

Hope Witsell (z Floridy), měla třináct let, když spáchala v roce 2009 sebevraždu kvůli MMS zprávě, která obsahovala její fotografii bez spodního prádla. Tato zpráva obletěla školu, kterou navštěvovala (Yeung, online, cit. 2014-08-20).

Webové stránky

Mezi nejznámější webovou stránku patří You Tube. Zde lze nahrávat nejrůznější videa nebo fotky v podobě vidozáznamu i s komentářem. Za účelem kyberšikany lze celkem jednoduše webovou stránku vytvořit dle představ agresora a umístit. Drtivý dopad mívají častěji vulgární komentáře, než samotné video (Černá et al., 2013).

2.4.3 Zneužití video a kyberšikana v celosvětovém měřítku

Ghyslain Raza (Kanadčan). Jako patnáctiletý v rámci školního projektu natočil video, ve kterém ztvárnil svou oblíbenou postavu z Hvězdných válek. Od května 2003 se stal celosvětově známým pod přezdívkou Star Wars Kid (Kluk ze Star Wars), neboť jeho spolužáci toto video objevili a umístili na You Tube. V průběhu dvou týdnů server zaznamenal několik miliónů stažení. Přibývaly nechutné komentáře a stažená nahrávka byla dále upravována a zesměšňována. Když se chlapec dověděl o své nečekané popularitě, utrpěl těžký psychický otřes. Odešel ze školy a musel se podrobit dlouhodobému léčení. Vzhledem ke svým důsledkům je zveřejnění této nahrávky často udáváno jako první celosvětově známý příklad kyberšikany se závažnými důsledky (Příspěvatelé Wikipedie, online, cit. 2014-08-20).

Elektronická pošta

Elektronická pošta, neboli email. Jedná se o levnou a rychlou komunikaci po internetu. Umožňuje kontakt s kýmkoliv a kdekoliv. Lze přes něj posílat nejrůznější soubory a rovněž může být použit jako nástroj kyberšikany. Např. pošle-li agresor vulgární fotografii prostřednictvím emailu a ta se bude šířit k dalším a dalším lidem prostřednictvím kontaktů různých osob (Černá et al., 2013). Dalším projevem kyberšikany se může stát email oběti, který bude uveden např. na serverech se sexuální tematikou apod. V rámci prevence kyberšikany je nesmírně důležité dávat pozor na

emaily z neznámé adresy. Ty v žádném případě neotevírat a neodpovídat na ně. Co jednou odešleme do kyberprostoru, je nesmírně obtížné vzít zpět (Hulanová, 2012). S emailem často souvisí termín Hoax. Tento výraz pochází z angličtiny a znamená podvod či smyšlenku. V podstatě se jedná o šíření poplašných a řetězových zpráv (řetězový dopis). Nebezpečí spočívá v kupících se emailových adresách, které někteří mohou zneužít k obchodování a zaslání nejrůznějších nabídek (Bělohlová, 2013).

Online interaktivní hry

Za zmínku stojí tzv. MMORPG hry. Jedná se o počítačové online hry na hrdiny o více hráčích, která umožňuje připojení i desítek tisíc hráčů najednou. Většinou prostřednictvím internetu. Hráči mohou mezi sebou komunikovat prostřednictvím živého hovoru (často včetně web kamery) a nebo na chatu. Zde vidíme taktéž prostor pro kyberšikanu ve formě vulgarismů, vyhrožování, vyloučení z dané skupiny či záměrné ničení virtuální postavy, která patří oběti (Kowalski et al., 2008).

Internetové ankety a dotazníky

Jedná se o online dotazníky a ankety, které žáci vytvářejí se záměrem hodnocení a často nedomýšlejí možný dopad na oběť. Otázky jsou většinou směřovány na fyzický vzhled a někdy i s přímým záměrem ublížit např. při otázkách typu("kdo nosí hadry jako socka, kdo by nikdy nedal pusu slečně XY") (Černá et al., 2013).

2.5 Prevence kyberšikanu při používání Internetu

Budeme vycházet ze čtyř velmi důležitých složek, které mohou napomoci v prevenci kyberšikanu.

Nejdůležitějším bodem je nesdělovat osobní údaje a informace. Pokud potkáte cizího člověka na ulici a nebo cizího člověka v kyberprostoru, mělo by být chápáno sdělování informací naprosto stejně. Dospívající často i při krátké online konverzaci s cizím člověkem nabude falešný pocit důvěry a začne o sobě prozrazovat nejrůznější informace. Samozřejmě i bývalý partner, kamarád či spolužák může hesla a citlivé informace zneužít.

Nezbytná je instalace bezpečnostního softwaru (Microsoft Security Essentials, Windows Defender, AVG Free aj.) do počítače. V dnešní době se setkáváme s viry, které se

přenášejí pomocí emailů či zavírovaných webových stránek. Je nutné provádět aktualizace operačního systému a aplikací, které se v systému nacházejí a tedy mít legální a aktualizovaný software (Klatovský, 2012). Podvodné emaily, jejichž cílem je získat přístup k heslům a různým službám (emailu, ICQ, Skypu, Facebooku apod.) jsou dnes poměrně časté. Z tohoto důvodu nesmí být přílohy emailů od neznámého příjemce otevírány (Klatovský, 2012). Velmi důležitým pilířem zabezpečení je bezpečné a silné heslo. Mělo by mít minimálně sedm znaků a to kombinaci malých a velkých písmen, čísel a nebo speciálních znaků. Vhodné je co půl roku heslo vyměnit za jiné. Na stránce od společnosti Microsoft: <http://www.microsoft.com/security/pc-security/password-checker.aspx> je možné zjistit, jak bezpečné je heslo, které používáte (Klatovský, 2012).

2.6 Formy kyberšikany

- Rozohňování (flaming).
- Obtěžování (harassment).
- Pomlouvání (denigration).
- Vydávání se za někoho (impersonation).
- Odhalení intimností a podvod (outing and trickery).
- Vyloučení (exkluze).
- Pronásledování (cyberstalking).
- Veselé fackování (happy slapping).
- Vydávání se za někoho jiného za účelem obtěžující schůzky (cybergrooming) (Vašutová et al., 2010).

Rozohňování (flaming)

Jedná se o útoky prostřednictvím elektronických zpráv v sociálních diskusních skupinách. Obsah je vulgární a urážlivý. Cílem útoku je oběť vyprovokovat k podobnému způsobu komunikace (Hollá, 2013). V případě delšího trvání je tento jev označován jako flame war (plamennou válku). Charakteristickým rysem flamingu může být skrytá hrozba násilí, která ale nemusí představovat reálnou hrozbu fyzického násilí (Vašutová et al., 2010).

Obtěžování (harassment)

Obtěžování zahrnuje posílání častých a opakujících se urážlivých a vulgárních zpráv prostřednictvím online komunikačních prostředků (Hollá, 2013). Tento jev představuje v časové ose delší trvání a nepřetržitost. Např. po zapnutí mobilního telefonu neustále přicházejí obtěžující SMS zprávy (Vašutová et al., 2010).

Pomlouvání (denigration)

Elektronické šíření urážejících výroků, výmyslů a pomluv o oběti (Hollá, 2013). Pomlouvám je velmi těžké se ubránit a v kyberprostoru se šíří velice rychle. Takováto online nepravda se ve světě online šíří mnohem intenzivněji a rychleji, než ve světě reálném. Specifickou kategorií je veřejné rozesílání fotomontáží oběti s nejrůznějším podtextem (Černá et al., 2013).

Vydávání se za někoho (impersonation)

Sem řadíme nevhodné zprávy, které mají zdánlivě pocházet od oběti, ale zatím představují záměr obět' dostat do problémů a poškodit (Hollá, 2013). Dochází ke zneužití hesla, jména a dalších údajů oběti, většinou díky veřejnému přístupu sociálních sítí. Příjemce pak obviní nesprávného pachatele, o němž se domnívá, že stojí za tímto aktem kyberšikany. K tomuto jevu se taktéž používá označení - krádež identity (Vašutová et al., 2010).

Odhalení intimností a podvod (outing and trickery)

Do této kategorie patří rozesílání a zveřejňování citlivých a zraňujících informací (nejčastěji intimního charakteru) o oběti. Je zde řazeno i přeposílání osobních zpráv a fotografií či odhalení homosexuality (Hulanová, 2012).

Podvod může být součástí odhalení. Je chápán jako získání informací od oběti pod příslibem zachování tajemství. Následně toto soukromé sdělení agresor zveřejní. V českém prostředí se pro tento jev používá slovo sexting (rozesílání textových zpráv se sexuálním obsahem). Tyto informace jsou nejčastěji zneužívány po ukončení vztahu mezi dospívajícími (Vašutová et al., 2010).

Vyloučení

Jedná se o hrubé vyloučení ze sociální skupiny. Důsledek takové psychické zátěže je pro mladého člověka značný. K vyloučení dochází v oblasti online her, aplikací pro IM (skype, ICQ, atd.) , nebo ze seznamu přátel (Vašutová et al., 2010).

Pronásledování (cyberstalking)

Cyberstalking je chápán jako pronásledování oběti prostřednictvím ICT. Je zde řazeno vyhrožování prostřednictvím internetu, zasílání obtěžujících zpráv a emailů a šíření negativních informací o oběti. Jako příklad může být uveden případ, kdy agresor vyvěsil na sociální síť informaci (zájem o sex s větším počtem mužů najednou), která byla doplněna o jméno a adresu poškozené. Několik mužů ji osobně v místě bydliště vyhledalo. U cyberstalkingu je pachatelem většinou muž a také je zde pravděpodobnost, že se s obětí zná ze světa offline a to v podobě předchozího blízkého či intimního vztahu. Cyberstalking umožní agresorovi trápit oběť bez velkých nákladů na obrovskou vzdálenost (Čírtková, 2008). *"Specifičnost cyberstalkingu je všeobecně uznávána jak ve forenzní psychologii a příbuzných naukách, tak na půdě legislativy. Pro obratného pachatele není obtížné si na internetu získat údaje o své oběti. Existují dokonce i stránky, které poskytují tipy pro začínající agresory v této oblasti"* (Čírtková, 2008, s. 63).

Veselé fackování (happy slaping)

Happy slaping je poměrně novou formou kyberšikany. Oběť je filmována v zesměšňujících situacích a tento materiál je následně zveřejněn na internetu (Vašutová et al., 2010). Tento jev se poprvé objevil ve vestibulech metra v Anglii. Skupina dospívajících si na někoho počíhala a dala mu pohlavek. Vše bylo natáčeno na mobil. Je zde viditelná určitá posloupnost, neboť útoky se stávaly čím dál tím více agresivní (Hulanová, 2012).

Vydávání se za někoho jiného za účelem obtěžující schůzky (cybergrooming)

Tato forma kyberšikany se netýká vrstevníků, ale patří do kategorie zneužívání dětí. Cílem je vylákat oběť prostřednictvím sociálních sítí na osobní schůzku, kde je nezletilý sexuálně obtěžován či zneužit (Vašutová et al., 2010).

Mezi další formy kyberšikany může být zmíněn faktor ohrožení. Zde rozlišujeme hrozby přímé a stresující materiál. Přímé hrozby většinou obsahují aktuální informace o plánech (někomu ublížit, spáchat sebevraždu...). Stresující materiál spíše poukazuje na např. emoční labilitu, která může mít za následek ublížení druhé osobě či sebepoškození a sebevraždu (Vašutová et al., 2010).

2.7 Kyberagresor

Agresorům v kyberšikaně napomáhá především anonymita a dostupnost ICT. Typickými faktory, které přispívají k agresivním projevům v online prostředí, může být nízká informovanost o rizicích, nedostatek empatie, nuda, pozitivní vztah k násilí, pomsta, ovlivnění vrstevnickou skupinou, neusměrněná agrese a především zábava bez vědomí možných důsledků a nevratných následků (Hollá, 2010). Zajímavým ukazatelem v případě agresorů je schopnost potlačit výčitky svědomí. Dospívající a lidé obecně ve většině případů chápou, že šikana a kyberšikana je něco zlého. Pokud člověk udělá něco špatného, je normální, že má výčitky svědomí. Svědomí nás ovlivňuje již před samotným aktem, kdy se teprve chystáme udělat něco nežádoucího. Tudíž svědomí obsahuje jakési zabudované blokace - inhibice, která brání schvalovat nežádoucí chování. Jak je ale možné vysvětlit, že tyto zábrany u agresorů selhávají? Odpovědí je, že svědomí prostě otupí a oklamou prostřednictvím tzv. mravních sebeklamů: (převezmou názor, že toto jednání je prospěšné, zdůrazní pozitivní následek jejich činu, zmenší význam nežádoucího chování v porovnání s něčím horším, přesunou vinu na oběť...) (Říčan, Janošová, 2010). Termínem kyberagresor je označována osoba, která ve virtuálním prostředí někomu ubližuje, vyhrožuje či ho zastražuje. Následně budou popsány jednotlivé typy těchto agresorů, které se liší jednotlivými styly a motivy. Proto neexistuje žádné řešení, které by bylo prioritní pro všechny případy (Hollá, 2013). Z hlediska žáků vyššího stupně lze zmínit faktor tělesné a psychické změny, který se může podílet na vzniku kyberšikany. V období puberty může somatická změna vyvolat nezvládání emocí. Při nezvládání nálad může docházet k agresivním projevům.

V rámci šikany a kyberšikany jsou významné dva faktory, které fungují jako hnací motor u agresorů. Řadíme sem motiv touhy po moci a krutosti. Samozřejmě dochází k přidružování dalších motivů, které společně vytvářejí určitá motivační schémata, která jsou v následující pasáži rozebrána (Kolář, 2011).

Pomstychtivý anděl

Řadíme zde dospívající, kteří se stávají agresory buď z důvodu, že sami byli obětí kyberšikany (online či offline) a nebo chrání někoho jiného, který se stal obětí. V podstatě se v obou rovinách jedná o pomstu a o snahu vzít spravedlnost do svých rukou (Hollá, 2013).

Agresor toužící po moci

Sem řadíme mladistvé, kteří chtějí ukázat svou sílu. Často se chválí svými činy a touží uplatňovat moc a autoritu nad obětí. Pro své činy potřebují publikum. Většinou se jedná o aktéry kyberšikany, kteří nedisponují až tak velkou fyzickou silou a v kolektivu nejsou příliš oblíbení. Virtuálně působí jako silní, ale ve skutečnosti to tak není. Tento typ patří k nejnebezpečnějším útočníkům (Hollá, 2013).

Rozmazlená děvčata

Charakteristickým rysem pro tento typ kyberagresora je nuda a hledání rozptýlení. Zpravidla se jedná o děvčata, která jsou v tomto případě agresory. Opět vyžadují publikum. V případě, že se aktéři "dostatečně nebaví", většinou jejich činnost zanikne (Hollá, 2013).

Typ neúmyslného agresora

V podstatě ani nemusí jít o agresora jako takového. Tito lidé nepřiměřeně reagují na nenávistné a provokující zprávy a ani si neuvědomují možné důsledky. Často odpovídají ve vzteku. Mají tendenci vydávat se za někoho jiného a ukazovat ostatním, jak jsou tvrdí. I při vtipkování se tento agresor může chovat velice tvrdě např. ke svým přátelům, kteří ale nepoznají kdo je autorem takového jednání (Hollá, 2013).

Do této kapitoly je nezbytné zahrnout přímé a nepřímé ukazatele kyberšikany z pozice agresora.

Přímé:

- Pohrdání a nadávky.
- Neustálá kritika a zesměšňování.
- Úmyslné ponižování.

Nepřímé:

- Registrace na více online účtech.
- Práce na počítači i v nočních hodinách.
- Rychlé vypínání stránek při příchodu rodičů.
- Neodpovídání na otázky ohledně činnosti, kterou na počítači vykonává (Vašutová et al., 2010).

V charakteristice agresorů je nutné zmínit i publikum kyberšikany. Publikem kyberšikany se může stát kdokoliv, kdo využívá informačně komunikační technologie. Mohou to být lidé ze kterékoliv části světa a počet není omezen. Člověk, který se stane svědkem kyberšikany obvykle přesně neví, jak se zachovat. Díky virové povaze kyberšikany publikum netvoří jen přihlízející, ale díky dalšímu šíření se publikum stává spolupachatelem a agresory (Hinduja, Patchin, 2009).

2.8 Oběť kyberšikany

Obětí kyberšikany se stává jedinec, který se stane středem zájmu agresora. V kyberprostoru může být obětí i útočníkem kdokoliv. Někteří dospívající se se svým problémem svěří svým blízkým (rodičům, kamarádům..), jiní si ho nechávají dlouhou dobu jen pro sebe. Myslí si, že na problém stačí sami a doufají v jeho postupné odeznívání. Přiznání nějakého problému bývá pro dospívajícího jedince velice těžké, neboť se cítí jako „slaboch“. Tomuto faktu někdy napomáhá i neadekvátní reakce rodičů, kteří na problém reagují zlehčujícím způsobem. Pokud se dítě rodiči svěří s jakoukoliv pro něj stresující situací, měl by odložit veškerou práci a plně se věnovat dospívajícímu. Nesmírně důležité je povzbuzení, vyjádření zájmu, podpora a naděje ve společném řešení daného problému. Rovněž nesmí chybět pochvala za důvěru a odhodlání svěřit se (Vágnerova et al., 2011).

Následující znaky jsou charakteristické pro oběti kyberšikany:

- Nedostatečná ICT zručnost.
- Tráví na internetu více času, než ostatní vrstevníci.
- Má méně přátel, než ostatní.
- Snížená schopnost asertivního chování a jednání.
- Ne příliš velká oblíbenost v kolektivu (Hollá, 2013).

Oběti se většinou stávají žáci, kteří se určitým způsobem odlišují od skupinové normy. Může se jednat o handicap tělesný či psychický, ale na druhé straně může jít o morální převyšování ostatních, vzorné plnění povinností či rasovou odlišnost (Kolář, 2011). Každý člověk by měl mít na paměti, že nikdo nesmí být týrán.

Nepřímé ukazatele kyberšikany (obětí):

- V rámci práce s počítačem a mobilem dojde ke změně. Může nastat vyhubavé chování.
- Odmítá se svěřit.
- Při čtení SMS a emailů je patrná nervozita a sklíčenost.
- Často dochází k výkyvům nálad.
- Bolest břicha, hlavy, nechutenství, nevolnost.
- Záškoláctví, trávení volného času o samotě.
- Zhoršení prospěchu ve škole (Černá et al., 2013).

To, co je napsáno elektronickou formou, by málokdo řekl druhému do očí. Je nutné si uvědomit, že na druhé straně jsou lidé, a ne počítač .

2.8.1 Psychické a sociální důsledky kyberšikany

Kyberšikana může ovlivnit duševní zdraví žáka. Mezi důsledky agresivního online jednání je možné zařadit ztrátu sebevědomí, což je důsledek kritiky a obviňování. Dospívající prožívá tísnivé pocity při využívání ICT, neboť se podvědomě obává dalšího psychického útoku. S tím souvisí šok ze zastrasování a negativně laděné sny, ve kterých vystupuje agresor se svými obviněními. Oběť kyberšikany mohou postihnout

psychické problémy, jako je např. (porucha spánku, emoční nestabilita, neurotické problémy, stres, strach, zkratkovité jednání (sklon k sebevraždě a sebepoškození) atd.). (Hollá, 2013).

Nelze opomenout ani sociální důsledky, mezi které lze zařadit např. (horší prospěch ve škole, sociální izolaci, sklon k návykovým látkám, záškoláctví ...) (Hollá, 2013).

3. Prevence kyberšikany z pozice školy

"Škola by měla položit základ všeobecného vzdělání, na něž bude později navazovat vzdělávání odborné. A současně rozvíjet a kultivovat naši schopnost žít v souladu sami se sebou, s druhými lidmi, přírodou i světem věcí" (Kopřiva et al., 2007, s. 256).

Primární prevence v oblasti kyberšikany spočívá v předcházení rizikového chování díky informovanosti žáků a rodičů. Nejlepší prevencí je budování pozitivní atmosféry a kamarádkých vztahů (Bendl, 2003). Do primárních preventivních aktivit na půdě školy lze zahrnout besedy pro žáky, které podpoří školní klima, semináře pro pedagogy a rodiče z pohledu prevence rizikového chování a spolupráci s odbornými institucemi (Kucharská et al., 2013).

Sekundární prevence již řeší vzniklou kyberšikanu a uplatňuje takové prvky, aby se tento jev neopakoval (práce s obětí, agresorem, rodiči i kolektivem třídy) (Bendl, 2003). Do sekundárních preventivních aktivit řadíme projekty, které jsou zaměřené na snížení rizikového chování, sociometrické šetření v problémových třídách, vyhledávání žáků ohrožených vyloučením ze školního kolektivu a práce s nimi (Kucharská et al., 2013).

Terciální prevence zahrnuje přímé působení na žáka s jasně definovanou problematikou a snaží se nejen o minimalizaci problémů, ale také o podporu a přijetí tohoto jedince (Kucharská et al., 2013).

Prevence kyberšikany ve škole a jednotlivých třídách spočívá především v budování pozitivních vztahů mezi žáky. V důvěře k třídnímu učiteli, který by měl mít přehled o vzájemných vztazích mezi žáky a jejich zájmech (Bendl, 2011). Za základ prevence lze považovat úspěšnou socializaci ve škole. Pedagogové působící v rámci školního poradenského pracoviště by se měli dobře orientovat v oblasti vývoje jedince, výchovy a socializace. Prevence začíná jakýmkoliv výchovným aktem a jeho provedení, zvládnutí či důsledky ovlivní budoucí chování jedince. Z tohoto důvodu je školní socializace významná, neboť působí na psychický vývoj žáka. V prostředí školy dochází k předávání základních poznatků a dovedností, které jsou pro život cenné a působení školy je nenahraditelné (Bártík et al., 2010). Pravidla, která se neustále opakují, se po nějaké době u žáka zautomatizují (např. žák ví, že se v hodině nejí a nepije). Přesně formulovaná pravidla jsou nedocenitelným nástrojem, neboť

nesrozumitelnost souvisí s výskytem rizik nežádoucího chování. Pravidla musí naplňovat neosobní podstatu, aby je žák nemohl vztahovat na sebe. Postupné poznávání a respektování těchto pravidel lze nazvat ukázkováním či disciplínou, která představuje poslušnost v chování (Knotová, 2014). Zautomatizovaná pravidla chování na Internetu a v online prostředí i v rámci školy jako celku, jsou nezbytnou součástí úspěšné prevence kyberšikany. V případě efektivní prevence kyberšikany musí být dodržena komplexní strategie. Tudíž musí dojít ke spolupráci rodičů, učitelů a samotných žáků (Vašutová et al, 2010). Hlavním cílem je, aby si žáci osvojili základní pravidla bezpečného užívání Internetu. A na druhé straně musí škola vytvořit efektivní plán prevence kyberšikany (Blažková, 2011). Kyberšikana se odehrává v online prostředí, které přesahuje hranice školy. Kyberšikanu je nutno z pozice školy řešit vždy a to od okamžiku, kdy se o ní pedagog doví, pokud ke kyberšikaně došlo ve výuce nebo jiném programu, který byl pořádán školou. Zde je povinností provést přímé řešení příslušným odborně vzdělaným pracovníkem (metodik školní prevence, školní psycholog, speciální pedagog či etoped), který rozhodne o tom, zda je možné tento útok zvládnout na školní úrovni. V případě, že útok proběhl jinde, je kyberšikana řešena nepřímo. Pedagog poskytne dospívajícímu informace týkající se odborných pracovišť (Policie ČR), zajištění důkazů a ochrany před kyberagresorem (Kolář, 2011). Řešení na půdě školy z hlediska úspěšnosti je závislé na určitých prvcích. Je nezbytné prozkoumat, zda není kyberšikana propojena s šikanou školní a ta následně přenesena do prostředí online. Zároveň pedagog, který kyberšikanu vyšetřuje, musí mít odborné povědomí o tomto jevu a velmi dobré počítačové znalosti. V případě útoku na sociálních sítích je nutné spolupracovat s odborníky tohoto odvětví (pracovníky Facebooku apod.). V případě mobilního útoku je zahájena spolupráce s příslušným operátorem (Kolář, 2011). Velmi důležitým prvkem z pozice žáka v boji s kyberšikanou je znalost tří pravidel, která by si měl osvojit:

- STOP (přestat odpovídat a komunikovat s kyberagresorem)
- BLOCK (omezit či minimalizovat agresorovi přístup)
- TALK (neprodleně oznámit celou situaci dospělému) (Hollá, 2013).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) má v oblasti školní prevence rizikového chování klíčovou roli. V návaznosti na školský zákon, který ukládá

školám a školským zařízením povinnost realizovat primárně-preventivní aktivity, byla dále schválena vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Mimo jiné je zde definován systém primární prevence, realizovaný školním metodikem prevence a obsah činností školských poradenských zařízení (Bártík et al., 2010). Z pohledu kyberšikany představuje rizikové chování takové projevy, díky kterým může dojít k nárustu zdravotních, sociálních, či výchovných rizik. Prevence rizikového chování spočívá v aplikaci výchovných, vzdělávacích a sociálních prostředků, které předcházejí, zmírňují a zamezují rizikovému chování a řeší jeho důsledky. V případě prevence kyberšikany by byly využity programy a aktivity, které jsou zahrnovány do oblasti specifické primární prevence, neboť se jedná o zaměření na konkrétní rizika. Důležitým cílem primární prevence je efekt. Za účinný program je považován ten, u něž byla efektivita ověřena a změřena (Bártík et al., 2010).

Pokud je u žáků dosaženo přijetí následujících postojů za vlastní, lze předpokládat efektivní prevenci šikany v kyberprostoru.

- Žák vnímá pozitivně školní prostředí, ve kterém se nachází.
- Má kladný vztah k dospělým.
- Netoleruje rizikové chování.
- Vnímá a akceptuje sankce za přestupky (Vašutová et al., 2010).

3.1 Školní poradenské pracoviště a jeho význam v prevenci kyberšikany

Současný poradenský systém je tvořen třemi stupni poradenských pracovišť. Jedná se o školní poradenské pracoviště, školní poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra) a střediska výchovné péče. Cílem těchto pracovišť je poskytovat pomoc a podporu v oblasti řešení problémů a tímto způsobem předcházet závažnějším projevům rizikového chování (Kucharská et al., 2013). Školní poradenské pracoviště lze rozdělit na pracoviště základní, kde jsou poradenské služby zajišťovány výchovným poradcem a školním metodikem prevence. Výchovný poradce se zaměřuje na integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

a kariérové poradenství. Jeho činnost je především metodická, diagnostická (pedagogická diagnostika), intervenční a organizační. Úzce spolupracuje s pedagogicko-psychologickou poradnou (Bártík et al., 2010).

Školní metodik prevence (dále jen ŠMP) se zabývá především prevencí rizikového chování. Je jmenován ředitelem školy, aby realizoval preventivní aktivity ve škole a zároveň je koordinoval. V případě např. kyberšikany se účastní vyšetřování a má pravomoc kontaktovat odborné pracoviště v případě závažného rizikového chování. ŠMP by měl prevenci realizovat i samostatně a to formou suplovaných hodin a podílem na třídnických hodinách. Ideální kombinací je propojenost ŠMP s výchovou k občanství, či výchovou ke zdraví. Za významné aktivity v prevenci kyberšikany lze považovat aktivity v prostředí školy, školní parlament, „Den proti kyberšikaně“ a nebo mimoškolní pobyty (Blažková, 2011). Některé základní školy nemají ani v roce 2014 zřízenou funkci metodika školní prevence. Tato funkce je v oblasti prevence nezbytná a její zřízení by mělo být povinností každé školy. V případě větších škol (nad 500 žáků) může tato funkce naplnit celý pracovní úvazek (Doubrava, 2014). Druhý typ je rozšířen o zapojení dalších odborníků a to školního psychologa (v případě větších škol nad 500 žáků) a speciálního pedagoga rovněž, v případě větších škol (okolo 500 žáků) Tito dva odborníci identifikují žáky s příznaky rizikového chování, vytváří vhodné strategie, metodické zázemí pro pedagogy problematických žáků apod. (Bártík et al., 2010). Speciální pedagog – etoped (odborník na poruchy chování) – se snaží napravit nesprávně naučené reakce a rovněž naučit reakcím novým a správným. Jedná se o snahu aktivním způsobem ovlivnit rozvoj dítěte. Tento odborník může celé vyšetřování kyberšikany na škole vést a koordinovat (Blažková, 2011).

„Preventivní pracovník je profesionál, který musí znát poměrně velmi náročnou teorii stojící za jednotlivými programy a intervencemi a současně musí disponovat velmi specifickými dovednostmi a praktickými zkušenostmi. Používat preventivní programy v praxi mohou zodpovědně a bezprostředně pouze lidé mající k tomu odpovídající vzdělání, praktickou průpravu a trénink. Naopak nedostatečné vzdělání, naivita a živelnost představují pro dospívající zbytečná rizika.“ (Bártík et al., 2010, s. 153) Tito odborníci společně s týmem zvolených pedagogů zajišťují poradenské služby ve škole. Za vytvoření preventivního programu školy a za poradenské služby zodpovídá

ředitel. Pro realizaci jednotlivých cílů je nutná spolupráce ředitele, třídních učitelů a pedagogů s odborným zaměřením (Bártík et al., 2010). Školní poradenské pracoviště je zaměřeno na primární prevenci rizikového chování, na průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s výchovnými a výukovými problémy a zároveň na metodickou podporu pedagogům (Knotová et al., 2014). Za činnost školního poradenského pracoviště (dále ŠPP) zodpovídá ředitel školy a pro jeho efektivní fungování je nezbytné vytvořit koncepci, která vymezí poskytování poradenských služeb na škole a kompetence jednotlivých odborníků. Je nezbytné jasně vymezit pravidla fungování ŠPP, vytvořit informační systém (nástěnky, web...), systém dokumentace, zajistit materiální vybavení (diagnostické pomůcky, počítač, pomůcky pro intervenci...), definovat pravidla a postup sdělování informací v rámci školy (Kucharská et al., 2013). Z hlediska efektivity je nezbytná otevřená komunikace, týmovost, spolupráce, odbornost, zkušenosti jednotlivých pedagogů a samozřejmě tendence se neustále vzdělávat v jednotlivých oblastech rizikového chování (Sobotková et al., 2014).

3.2 Školní preventivní program

Školní preventivní program je zaměřen na prevenci. Jedná se o dlouhodobý preventivní program, který je součástí vzdělávacího programu. Jako nedílné složky, které vedou k minimalizaci nežádoucího chování lze považovat především motivaci učitelů a jejich vzdělávání, spolupráci s rodiči a především prevenci, která je realizována ve třídnických hodinách a výuce (Kolář, 2011).

V případě minimalizace kyberšikany by měl školní preventivní program naplňovat tyto cíle:

- Spolupráce všech subjektů školy v boji proti rizikovému chování.
- Aplikace preventivních programů a jejich hodnocení.
- Schopnost včasné intervence při aktuálních problémech nejen žáků, ale i třídních kolektivů.
- Metodická podpora pedagogům.
- Spolupráce školy a rodičů (Bártík et al., 2010).

3.3 Minimální preventivní program školy

Minimální preventivní program (dále jen MPP) je zpracován na období školního roku. Na tvorbě se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci. Ředitel školy má odpovědnost za podporu, realizaci a vytváření programu a ŠMP pouze přípravy a realizaci koordinuje. Na konci školního roku zpracovává hodnocení a v případě metodické pomoci se může ŠMP obrátit na metodika prevence příslušné pedagogicko-psychologické poradny. Cílem tohoto programu je zdravý osobnostní a sociální rozvoj žáků a výchova ke zdravému životnímu stylu (Bártík et al., 2010). MPP podléhá kontrole České školní inspekce. Při zpracovávání MPP je nutné vyjít z charakteristiky školy (charakteristika budovy, rizikové prostředí...) a dostupných vnitřních a vnějších zdrojů, do kterých lze zahrnout: (funkci ŠMP, školní preventivní tým, vnější informační zdroje, metodickou pomoc, síť organizací, na které se může škola obrátit, přehled vzdělávacích programů...). Dalším krokem je monitoring (zpracování aktuální situace ve škole) a stanovení cílů, kterých chce škola v rámci MPP dosáhnout. Cíle by měly splňovat model SMART (specifické, měřitelné, akceptovatelné, realistické a termínované. Lze stanovit cíle krátkodobé (konkrétní) a dlouhodobé, které mají spíše obecnější charakter. Poslední důležitou součástí je skladba aktivit, která musí korespondovat se všemi cílovými skupinami (žáky, učiteli a rodiči). Preventivní aktivity pro rodiče lze nastavit formou poradenství, besed a aktivní spolupráce (Bártík et al., 2010).

3.4 Preventivní programy externích realizátorů

Programy primární prevence poskytují především občanská sdružení, střediska výchovné péče, policie a pedagogicko-psychologické poradny. K realizaci dochází především ve školním prostředí a realizátora si škola vybírá na základě referencí, finančních možností, časové náročnosti a metod práce (Blažková, 2011). Významnou roli při výběru programu hraje i certifikace odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence. „*Jedná se o proces posouzení služby podle kritérií stanovených schválenými standardy a udělení či neudělení certifikátu o jejich naplnění*“ (Bartík et al., 2010, s. 124). Pokud situace ve třídě není optimální, lze objednat program včasné intervence. Oproti primární prevenci je časově náročnější (4-6 hodin). Lektor provede základní diagnostiku třídy a současně pracuje se skupinovou dynamikou. Velmi důležitá je následná konzultace s třídním učitelem a školním metodikem prevence, kteří

na tuto práci externisty musí navázat (Knotová et al., 2014). V současné době se velmi často využívají adaptační výjezdy. V jejich průběhu se žáci účastní nejrůznějších indoorových a outdoorových her a technik, které jsou zaštitěny právě externími realizátory. Jedná se o intenzivní práci se skupinovou dynamikou třídy prostřednictvím prožitkových metod (Blažková, 2011).

3.4.1 Kritéria při posuzování materiálů vytvořených pro žáky

Pokud se škola rozhoduje pro nákup nebo využití odborného materiálu, měla by se řídit určitými kritérii, které mohou pomoci k efektivnímu výběru nabízených materiálů spojených s kyberšikanou. Následně budou uvedeny otázky, která mohou mít cennou vypovídací hodnotu nejen pro odborníky školního poradenského pracoviště a vedení školy při výběru vhodného programu pro žáky vyššího stupně.

- Korespondují myšlenky nabízeného programu s minimálním preventivním programem školy? A je tento program certifikovaný?
- Je program či materiál vhodný pro rozdílné věkové období žáků? Bude vhodný pro ty, kteří mají osobní zkušenost s kyberšikanou i pro ty, kteří ji nemají?
- Napomáhají jednotlivé činnosti tohoto programu k rozvoji znalostí, dovedností a postojů žáků?
- Dochází zde k samostatnému přemýšlení o možných důsledcích?
- Dává tento materiál možnost začlenit i rodiče či jiné dospělé?
- Je zde určitá rovnováha v oblasti porovnání kvality nabízeného programu (materiálu) a ceny? (Bártík et al., 2010).

3.5 Česká školní inspekce

„Česká školní inspekce (dále jen ČŠI) průběžně reaguje na nové školské právní předpisy i na postupující kurikulární reformu. Jejím cílem je v dané oblasti získávat a analyzovat informace o prevenci rizikového chování ve školách a školských zařízeních a zjišťovat a porovnávat podmínky práce školního metodika prevence“ (Bártík et al., 2010, s. 129). Ve školním roce 2006/2007 došlo k vypracování nové metodiky inspekční činnosti, která poprvé obsahovala všechny oblasti rizikového chování. Z důvodu předchozí nekomplexnosti nebylo možné vyvodit jednoznačný vývoj

a tendence (Bártík et al., 2010). V současné době je nutné, aby Česká školní inspekce přísněji kontrolovala kvalitu jednotlivých dokumentů (školní řád), vzdělání školního metodika prevence a zhodnotila efektivitu nástrojů, které školní metodik prevence na základní škole aplikuje. Zajímavým a významným faktorem v oblasti zhodnocení jednotlivých škol by mohlo být zapojení vysokoškolských studentů, ti by mohli měření efektivity v oblasti prevence provádět (Doubrava, 2014).

3.6 Škola a dotace na primární prevenci rizikového chování

Podávání projektových žádostí na rok 2015 probíhá prostřednictvím elektronického informačního systému a listinná podoba musí být zaslána na Národní institut dalšího vzdělávání se sídlem v Praze. Online žádost je jedinečná webová aplikace, která musí obsahovat základní údaje o projektu, obsah projektu a cíl, cílovou skupinu, zdroje financování, kontaktní osoby projektu, neinvestiční výdaje a mzdové prostředky (Knotová et al., 2014). Pro poskytování dotací ze státního rozpočtu na realizaci aktivit v oblasti prevence rizikového chování je nutné schválení žádosti. O dotaci může žádat právnická osoba. V případě základní školy právnická osoba, která vykonává činnost školy nebo školského zařízení. Žadatel (škola) musí mít sídlo na území České republiky, realizovat programy, popř. jiné podporované aktivity v oblasti prevence rizikového chování na území České republiky a vést podvojný účetnictví. Dotaci lze poskytnout jen těm žadatelům, kteří nemají dluhy vůči orgánům státní správy a zdravotním pojišťovnám. Maximální výše dotace na jednu žádost v případě škol nebo školských zařízení činí 80.000 Kč v případě, že je zaměřena na vlastní preventivní program (Bártík et al., 2010). Možnosti grantových programů jsou většinou uveřejněny na webových stránkách různých rezortů, magistrátů, nadací atd. Nabídky poskytovatelů je nutné sledovat, neboť se každým rokem mění.

3.7 Školní program proti šikanování

Každá škola vytváří vlastní školní program proti šikanování, který je klíčovou součástí Minimálního preventivního programu (dále jen MPP). Na jeho realizaci se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci a koordinace tvorby spadá do kompetencí ŠMP. Odpovědnost za realizaci a hodnocení přebírá ředitel (Říčan, Janošová 2010). Nedílnou součástí je krizový plán. Ten by měl obsahovat postup při řešení kyberšikany a určit konkrétní odpovědnost jednotlivých zaměstnanců (kdo provádí intervenci, kdo

informuje vedení školy, kdo kontaktuje zákonné zástupce žáků, kdo sepíše zprávu atd.) (Bártík et al., 2010). Dosažení efektu v oblasti prevence kyberšikany je podmíněno celoškolským rozměrem. Prevence se musí účastnit všichni pedagogové a rovněž program je zaměřen na speciální prevenci, tudíž se věnuje pouze problematice šikany a kyberšikany (Blažková, 2012). Hradecký školní program proti šikanování dle Dr. Michala Koláře byl poprvé zaveden v roce 2003 v rámci projektu MŠMT. Jedná se o nesmírně úspěšný projekt, neboť již v průběhu prvních čtyř měsíců od zavedení na experimentální škole se podařilo snížit šikanu o 42,5 % a v případě užšího realizačního týmu dokonce až o 75 %.

Program je založen na 13 důležitých komponentech. Úspěšné fungování je podmíněné komplexností (Kolář, 2011).

- Před zavedením programu, v jeho průběhu i po něm je nesmírně důležité zhodnocení.
- Součástí úspěchu je společné vzdělávání pedagogů, supervize, motivace a společný postup při řešení kyberšikany.
- Prevenci je nutné začlenit do výuky, třídnických hodin i mimo vyučování.
- Nutná je spolupráce s rodiči, se specializovanými zařízeními a s řediteli okolních škol.
- Smysluplný vnitřní řád jako ochranný režim
- Velmi dobrá úroveň školního poradenského pracoviště a služeb
- Užší realizační tým je tvořen ředitelem, ŠMP, výchovným poradcem, speciální pedagog – etoped, či psychologem (Kolář, 2011).

V roce 2013 proběhlo mezinárodní šetření o vyučování a učení s názvem TALIS (Teaching and Learning International Survey). Zajímavým zjištěním bylo, že pouze 35 % českých pedagogů se profesně vzdělává v oblasti rizikového chování a pouhá čtvrtina českých škol nabízí kurzy a semináře pro rodiče v této oblasti. Rovněž jako významný prvek z hlediska vlivu na žáky se ukázalo zapojení rodičů do dění ve škole a to prostřednictvím týmu vedení školy (Kašpárková, 2014). Z hlediska prevence rizikového chování je nutné začít s prevencí již před nástupem do školních lavic – tedy v mateřské škole a to formou projektivních pohádek. Zde lze modelovat zvládání nejrůznějších interpersonálních situací (Doubrava, 2014).

3.8 Spolupráce školy a příslušných organizací v boji s kyberšikanou

Pedagogicko – psychologická poradna (dále jen PPP) je zřízena v každém regionu ČR a její služby jsou bezplatné. Tato instituce patří k školským poradenským zařízením (Vágnerová et al., 2011). Hlavní činností poradny je diagnostika, poradenství, intervence, nápravná péče a prevence. Stále více se PPP angažují v rámci intervenčních programů a volnočasových aktivit ve třídách s rizikovým chováním formou skupinové práce. Rovněž napomáhají při rozvoji pedagogicko-psychologických kompetencí učitelů (Knotová et al., 2014). Pracovníci PPP by měli pro pedagogy školního poradenského pracoviště a školy jako celku představovat nejbližšího partnera, neboť mají společný cíl, kterým je optimální vzdělávací a výchovná podpora žáků ve škole (Kucharská et al., 2013).

Středisko výchovné péče (dále jen SVP) v rámci současné legislativy není řazeno ke školskému poradenskému zařízení. Poskytuje bezplatné diagnostické, preventivně -výchovné, poradenské a vzdělávací činnosti. Nabízí školám i rodičům okamžitou pomoc a rady již při zachycení prvních signálů rizikového chování (Vágnerová et al., 2011). Cílem střediska je předcházet vážnějším výchovným přestupkům. Škola může spolupracovat se SVP při vytváření a realizaci programů pro školní třídy. Tyto programy jsou zaměřeny na minimalizaci a řešení šikany, kyberšikany, agrese či negativních vztahů – intervenční programy pro školní třídu (Knotová et al., 2014).

Orgány sociálně právní ochrany dítěte (dále jen OSPOD) jsou svou činností zacíleny na dítě a rodinu. V případě brutální kyberšikany lze tento orgán kontaktovat s požadavkem na práci s rodinou, nebo s žádostí o zahájení řízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním agresora v diagnostickém ústavu (Blažková, 2011). Někdy bývá OSPOD rozdělován na oddělení péče o dítě (OPD) a na oddělení sociální prevence (OSP) – kde působí kurátoři pro děti a mládež. Ti pracují s dětmi a mladistvými s opakovanými poruchami chování či výchovnými problémy (Knotová et al., 2014).

Speciálně pedagogická centra (SPC) vykonávají činnost speciálněpedagogickou, psychologickou a sociální diagnostiku. Rovněž nabízejí poradenské, konzultační a terapeutické služby klientům a jejich rodičům (Bártík et al., 2010).

Nestátní neziskové organizace mají nezastupitelný význam v oblasti prevence rizikového chování. Lze zde zařadit především občanská sdružení (například Společenství proti šikaně), obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy. Zásadní roli hrají tyto organizace ve vzdělávání v primární prevenci a v zajištění specializovaných programů specifické primární prevence (Kucharská et al., 2013).

Městská policie, Policie ČR – tyto orgány nabízejí programy v oblasti rizikového chování a rovněž je lze kontaktovat v případě výskytu pokročilé kyberšikany. Při tomto rizikovém chování dochází k plnění skutkové podstaty trestných činů a ty spadají právě do jejich kompetence (Blažková, 2011).

Dále musíme v této oblasti zmínit diagnostický ústav. Některé diagnostické ústavy nabízejí i dobrovolné pobyty pro děti a to na základě žádosti jejich zákonných zástupců. Rovněž ředitel může rodičům doporučit i umístění dítěte do pobytového zařízení střediska výchovné péče. (Vágnerová et al., 2011). Rovněž dětský psycholog, psychiatr a zařízení, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, jsou nedílnou součástí v boji s kyberšikanou (Říčan, Janošová, 2010).

4. Prevence kyberšikany z pozice pedagoga

Efektivní prevence kyberšikany je možná při splnění určitých prvků komplexnosti z pozice pedagoga. Ideální styl výchovného působení je integrační. Učitel se snaží žákům porozumět a pomoci. Klade na ně přiměřené požadavky a bez urážení kontroluje jejich plnění. Žákům a dospívajícím důvěřuje a je schopen a ochoten s nimi konverzovat i na témata, která nesouvisí se školou. Zároveň podporuje jejich iniciativu a samostatnost. Tento styl lze považovat za žádoucí v případě prevence rizikového chování na půdě školy (Sobotková et al., 2014). Mezi nezbytné dovednosti pedagoga, které jsou klíčové při práci se třídou řadíme: (odborné znalosti, organizační schopnosti, přirozenou autoritu, empatii, přizpůsobivost, toleranci, psychická odolnost, smysl pro humor a schopnost sebereflexe) (Sobotková et al., 2014).

K odhalení rizikového chování z pozice pedagoga je nutné pozorování. Učitelé by měli pozorovat dění kolem sebe a registrovat jednotlivé signály začínajícího problému. Je důležité vnímat chování jednotlivých žáků, dění ve třídě a na chodbách. Pozornost každého učitele by měly upoutat již nepřímé varovné signály, mezi které řadíme např. (osamělost dítěte o přestávkách, smutek, sklíčenost rostoucí absenci, uzavřenost a zhoršení prospěchu) (Bendl, 2003). Pozorování je v případě odhalení problému velice důležité. Třídní učitel, školní metodik prevence či speciální pedagog by se měli snažit o zmapování jednotlivých tříd prostřednictvím skupinové diagnostiky. Pro práci se skupinou může být zvolena dynamická diagnostika nebo diagnostika testová. V praxi se často používá i kombinace obou. Dynamická diagnostika se odehrává prostřednictvím pozorování a rozhovoru. Díky nejrůznějším situacím každodenního dění ve škole napomáhá k poznání jednotlivých vztahů (Kolář, 2011). Testová diagnostika zahrnuje skupinové metody k odhalení šikany. Často je používán dotazník o šikaně. Cílem je odhalit funkčnost vztahů ve třídě, případné patologické prvky a nežádoucí chování. Rovněž lze aplikovat dotazník specifických sociálních rolí, který již proniká hlouběji pod slupku skupiny. Při práci s celou třídou jsou nezbytné podrobné informace o atmosféře a jednotlivých vztazích (Kolář, 2011).

Z pozice školního metodika prevence, speciálního pedagoga či třídního učitele lze k sociometrickému průzkumu využít techniku „Hádej, kdo“ se zaměřením na šikanu a kyberšikanu. Jedná se o poměrně jednoduchou a rychlou metodu, která může mít

cennou vypovídací hodnotu o atmosféře ve třídě. Spočívá v rozdání očíslovaného jmenného seznamu třídy. Následně zvolíme otázky, které mají pro naše účely vypovídající hodnotu a žáci na ně odpovídají jednotlivými čísly svých spolužáků. Je nutné zvolit položky, které poukážou na okrajového člena skupiny, členy pozitivního jádra, hvězdu třídy, vůdce a potencionální oběť (Říčan, Janošová, 2010). Cílem této metody je zachytit signály počátečního šikanování a následně se třídou pracovat. V případě závažnějšího odhalení konzultovat situaci se školním metodikem prevence nebo školním speciálním pedagogem (Kolář, 2011).

Z pohledu diagnostiky, řešení problémů a zpětné vazby lze využít techniku, která spočívá v obkreslení ruky a je zcela anonymní. Do dlaně žák napíše několik vzkazů konkrétním spolužákům s požadavkem na změnu (např. v oblasti chování). Rovněž jako pomocný nástroj při diagnostice šikany a pozic outsiderů lze využít strom vztahů. Jedná se o strom, na kterém jsou v různých pozicích, situacích a patrech vyobrazeny postavičky. Úkolem žáků je zapsat do jednotlivých postav své spolužáky. Také pozice učitele může být do stromu zakreslena (Blažková, 2011). Malé sociometrické šetření si může připravit každý třídní učitel i bez odborné pomoci. Vztahy lze následně znázornit graficky formou sociogramu. Šetření by měl hned na začátku roku provést každý třídní učitel v rámci třídnické hodiny, aby si ujasnil vztahy ve třídě a tento postup opakovat i ve druhém pololetí. Před masivním rozvojem sociálních sítí a virtuální komunikace, která dává zelenou oblasti kyberšikany, se projevy počáteční šikany daly identifikovat mnohem lépe. Je však pravděpodobné, že při pravidelné a intenzivní práci se třídou by měl třídní učitel signály poukazující na změnu vztahů zachytit (Knotová et al., 2014).

4.1 Postup pedagoga při řešení kyberšikany

Pokud učitel pojme podezření, že něco není v pořádku anebo se mu některý z žáků svěřil, měl by neprodleně jednat. Svá pozorování a podezření by měl sdělit třídnímu učiteli, vedení školy a školnímu metodikovi prevence. Ti se společně dohodnou na dalším postupu. Vyšetřování by měl vést člověk, který tuto problematiku zná z odborného hlediska (školní metodik prevence, speciální pedagog, psycholog...). Vyslechneme oběť a v případě svědků je nutné je vyslechnout a vše si důkladně zapsat. Spojit se s rodiči oběti a požádat o spolupráci. Následně je vyslechnut agresor. V případě více útočníků je vyslýchán každý zvlášť (lépe jsou zde odhaleny odlišnosti ve

výpovědí) (Bendl, 2011). V další fázi se sejde vedení školy, školní metodik prevence, speciální pedagog či psycholog a společně na základě jednotlivých informací tento útok vyhodnotí, navrhnou další postup a případné sankce a opatření. Rovněž jsou informováni a pozváni rodiče agresorů a oběti – odděleně. Je s nimi probrána situace a návrhy opatření (Bendl, 2011). Na nejbližších třídních schůzkách je vhodné konkrétní případ kyberšikany probrat s rodiči a následně ŠMP (školní psycholog, speciální pedagog či výchovný poradce) pracuje s celou třídou. Je nutné se zaměřit na budování kamarádských vztahů. Rovněž lze využít spolupráci s odborníky např. z pedagogicko-psychologické poradny, nebo střediska výchovné péče (Bártík et al., 2010). Pedagogové nejčastěji chybují v požadavku na konfrontaci oběti a agresora. Velmi často jsou pozýváni rodiče agresorů i oběti současně a další chyba nastává v situaci, kdy je podporován návrh přechodu oběti na jinou školu nebo do jiné třídy (Bendl, 2011).

4.2 Důležité online informace pro pedagogy v prevenci a intervenci kyberšikany

Pedagogové mohou online informace jednotlivých organizací využít nejen při výuce, třídnických hodinách, prevenci ale i na seminářích a besedách pro rodiče a ostatní pedagogy.

Projekt Minimalizace šikany – MiŠ (www.minimalizacesikany.cz)

Cílem projektu Minimalizace šikany je účinné snížení kyberšikany a šikany na škole s nabídkou programů k širokému použití na základních a středních školách v celé ČR. Dalším odvětvím je šířit povědomí o tomto rizikovém chování mezi žáky, rodiči i veřejností. V případě, že budou ředitelé a pedagogové na řešení šikany odborně připraveni a budou mít oporu v rodičovské veřejnosti, bude možné šikanu výrazně omezit. Název projektu vyjadřuje, že šikanu sice nelze zastavit či zcela vymýtit, ale lze ji efektivně snížit na minimum. Záměr lze vnímat ve vytvoření podmínek, které směřují k systémovému zavádění Českého školního programu proti šikanování, který popsal a experimentálně ověřil odborný garant Dr. Michal Kolář (Vašutová et al., 2010).

E-Nebezpečí pro učitele (www.e-nebezpeci.cz)

Cílem projektu je poskytnout systematické a efektivní vzdělávání učitelům základních a středních škol v oblasti rizikového chování, které je spojeno s užíváním ICT (Vágnerová, 2011).

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace PdF UP (www.prvok.upol.cz)

V současné době realizuje toto centrum komplex aktivit v oblasti vzdělávání, prevence, intervence a výzkumu na celém území České republiky (Beranová et al., 2014).

E-Bezpečí (www.e-bezpeci.cz)

Projekt E-Bezpečí je celorepublikový projekt zaměřený na prevenci, vzdělávání, výzkum, intervenci a osvětu spojenou rizikovým chováním na internetu. Projekt je realizován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého ve spolupráci s dalšími organizacemi. Tento projekt se zaměřuje především na kyberšikanu, sexting, kyberstalking, rizika sociálních sítí a zneužití osobních údajů v prostředí online. Základním východiskem projektu je terénní práce, přednášková činnost, preventivní vzdělávací akce apod. Mezi cílové skupiny patří žáci a studenti, učitelé, školní metodici prevence, policisté, vychovatelé a rovněž rodiče. Mimo vzdělávací akce realizuje tento projekt pravidelná celorepubliková výzkumná šetření se zaměřením na rizikovou komunikaci online (Vašutová et al., 2010).

Safer Internet (www.saferinternet.cz)

Národní centrum bezpečnějšího Internetu je neziskové nevládní sdružení, založené v roce 2006 jako Online Safety Institute. Jeho cílem je přispívat k bezpečnějšímu užívání Internetu, osvojování etických norem v online komunikaci a napomáhat předcházení a snižování možných sociálních rizik spojených s jejich užíváním. Sdružení je členem celoevropské sítě národních osvětových center bezpečnějšího internetu INSAFE a spolupracuje s mezinárodní sítí horkých linek INHOPE (Eckertová, Dočekal, 2013).

Projekt Bezpečně online (www.bezpecne-online.cz)

Tento projekt je zaměřen na děti a dospívající s cílem podpořit bezpečné a sebejisté používání internetu a ICT. Webové stránky mají za cíl poskytnout základní metodickou podporu učitelům a rodičům (Rogers, 2011).

Prevence rizikového chování (www.prevence-info.cz)

Tyto stránky jsou realizovány s finanční i metodickou podporou MŠMT v rámci Programů na realizaci aktivit v oblasti prevence rizikového chování. Hlavním cílem projektu je vybudování informačního portálu, který bude poskytovat základní informace o prevenci rizikového chování včetně příkladů z praxe realizovaných v rámci preventivních programů škol a školských zařízení (Beranová et al., 2014).

Organizace život bez závislosti (www.zivot-bez-zavislosti.cz)

Organizace působí již dvacet let v oblasti primární prevence a pomáhá řešit situace v problematických třídách. Poskytuje služby v oblasti vzdělávání pedagogů a pedagogických kolektivů se zaměřením na práci se třídou v oblasti rizikového chování jednotlivců i tříd. Deset let vydává časopis s názvem Prevence (Bártík et al., 2010).

4.3 Zhodnocení připravenosti školy v boji s kyberšikanou

Vedení školy i jednotliví pedagogové se často obávají, zda by byli schopni čelit kyberšikaně na škole. V případě kladných odpovědí v následujícím výčtu je připravenost na toto rizikové chování dostatečná. Při záporných odpovědích je nutné systém jednotlivých opatření doplnit a posílit (Hinduja, Patchin, 2012).

- Učitelé pravidelně žáky upozorňují na nebezpečí ve světě online.
- Ve škole není tolerováno focení a natáčení mobilními telefony.
- Dospívající se v informatice učí prvky bezpečného internetu.
- Žáci ví, jak rozpoznat kyberšikanu .
- Dospívající se mohou kdykoliv svěřit někomu ze zaměstnanců školy.
- Učitelé mají povědomí o tom, jak rozpoznat kyberšikanu.
- Jsou realizovány informační schůzky pro rodiče z hlediska prevence kyberšikany.

- Pedagogové pečlivě mapují jednotlivé signály žáků, které by mohly na nějaký problém poukazovat.
- Je vytvořen formální systém při vyšetřování kyberšikany.
- Přesně je vymezen systém kázeňských opatření za prokázanou kyberšikanu.
- Na škole funguje anonymní systém hlášení.
- Rodiče i žáci jsou seznámeni s jasně vymezenými pravidly, která se týkají ICT (Hinduja, Patchin, 2012).

5. Rodina jako důležitý prvek v prevenci kyberšikany

Rodina je základním tématem sociologie a sociální psychologie. Sociálně psychologický přístup nahlíží na rodinu jako na „*sociální prostředí, sociální kontext vývoje jedince, většinou poskytuje dítěti základy socializace a po celý život je člověku významnou referenční skupinou. Specifikum rodiny spočívá v tom, že je postavena na plnění určitých rolí, ale zároveň vytváří prostředí, ve kterém se lidé po celý svůj život svým základním životním rolím učí. Rodinná výchova je považována za základ výchovy. Zabývá se jí psychologie, sociologie výchovy i pedagogika*“ (Maříková et al., 1996, s. 941). Rodinu lze považovat za nejdůležitější článek v případě přístupu k ICT a řešení problémů kyberšikany. (Vašutová et al., 2010).

Zdravé rodinné fungování je významným prvkem v prevenci rizikového chování. Rodiče a rodina sehrávají v prevenci, diagnostice i nápravě kyberšikany důležitou roli. Jedinec pocházející z dysfunkční rodiny velmi často řeší konflikty a dosahuje svých cílů prostřednictvím nežádoucího chování (Vašutová et al., 2010).

Faktory podílející se na vzniku potenciálních agresorů:

- Nedostatek zájmu či lhostejnost z pozice rodiče.
- Rodina s narušenou strukturou.
- Antisociální chování rodičů.
- Autoritativní výchova (absence projevu lásky).
- Nízký dohled nad dítětem.
- Chladný přístup k dítěti.
- Nízký příjem.
- Malá informovanost a podceňování problému kyberšikany (Sobotková et al., 2014).

Faktory, které se podílejí na vzniku potenciálních obětí:

- Úzkostné rodinné klima.
- Přístup rodičů, který potlačuje samostatnost jedince.
- Neúplná rodina či nevhodný mužský vzor .
- Tvrdá výchova, která souvisí s častým ponižováním dítěte.
- Podceňování problému kyberšikany (Vašutová et al., 2010).

5.1 Co může udělat rodič v prevenci kyberšikany

Prevence hraje v případě kyberšikany klíčovou roli a měla by se na ní podílet nejen rodina, ale i škola a celá společnost. Její prvopočátek by měl být odstartován ve chvíli, kdy dítě dostane první mobilní telefon, či se připojí k Internetu. Díky stále větší počítačové a mobilní gramotnosti lze prevenci shledat ve společném učení (rodič – žák). Stále více se v ČR využívá smlouva o používání Internetu. Zde jsou uvedena určitá pravidla chování a podmínky, která jsou v závěru stvrzena podpisem obou stran. Např. rodič se zde zavazuje, že pokud se mu dítě svěř s problémem, bude reagovat rozvážně a v klidu celou situaci proberou a společnými silami vyřeší (Kavalír et al., 2009). Výchova je velmi důležitá v prevenci nežádoucího chování. Pro výchovu v rodině je typické vzájemné ovlivňování. Na výchově se však nepodílí pouze rodina, ale i škola, vrstevníci, mimoškolní aktivity a hromadné sdělovací prostředky. Výchovu lze definovat jako „*proces, v němž společnost (jednotlivci, skupiny a instituce) v souladu se svými reprodukčními potřebami, zájmy a cíli působí na jednotlivce a utváří tak individuální předpoklady k zastávání pozic a rolí u další generace a její předpoklady k využití a rozvinutí hodnot dané kultury*“ (Maříková et al., 1996, s. 1402).

5.1.1 Naplňování základních potřeb a prevence rizikového chování

Potřeba místa souvisí s prostorem, kde se jedinec cítí dobře. Naplňuje pocit zakotvení a pocitu, že patříme k určitým lidem o oni k nám. V případě neuspokojení této potřeby může dojít u jedince ke sníženému sebevědomí, tendenci vyhýbat se společnosti, neadekvátnímu chování, agresivním reakcím a může být patrná snížená důvěra v ostatní. Takovýto jedinec se může objevit jak v roli agresora, tak oběti (Vágnerová et al., 2011).

Potřeba podnětů – důležité je poskytnutí přiměřeného množství kvalitních podnětů. Nedostatek podnětů může vyústit v nudu a děti mohou hledat zdroj zábavy jinde, např. v kyberšikaně (Vágnerová et al., 2011).

Potřeba ochrany – cílem rodičů by mělo být seznámit dítě se světem jako s místem, kde číhají nejrůznější překážky a nebezpečí, ale zároveň umět nabídnout a ukázat cesty, které vedou k bezpečnému zvládnutí či prevenci možného nebezpečí. Nedostatečné naplnění této potřeby může vést k přesunutí agrese. V tomto případě si ji jedinec vybíjí na slabších jedincích. Nežádoucí chování, které dítě vidí u rodičů (např. agrese), ústí v jeho nápodobu. Dítě postrádá soucit s druhými a má tendenci je ovládat a může se stát potencionálním agresorem (Vágnerová et al., 2011).

Potřeba podpory – rodičovská podpora je nezbytná pro každé dítě. Cílem je vytvořit dítěti bezpečné prostředí k vyjádření vlastních pocitů, potřeb a názorů, aniž by mělo strach ze znevážení či odmítnutí. Děti, které necítí podporu rodičů či blízkých a stanou se obětí kyberšikany, mohou o svém trápení dlouho mlčet právě z tohoto důvodu. Opakem podpory je ponižování. Časté chyby z pozice rodičů se projevují v neadekvátních reakcích na neúspěch (Vágnerová et al., 2011).

Potřeba hranic – je nezbytné dítěti nastavit určité mantinely a pravidla. Ve výchově a prevenci kyberšikany je důležité, aby dítě mohlo sdělit jasné ano či ne a zároveň také jasné ano či ne slyšelo od rodičů. Tento výchovný styl je v oblasti prevence nezbytný, neboť dítě vychovávané k zodpovědnosti a svobodě má mnohem menší předpoklady pro to, aby se stalo agresorem či obětí kyberšikany (Vágnerová et al., 2011).

Pokud se dítě nebo dospívající svěří rodiči s jakýmkoliv problémem, není žádoucí jeho názor zesměšňovat či bojkotovat. Naopak je vhodné brát jej vážně a na dítě si udělat čas. V případě nějakého přestupku je dobré reagovat v klidu a neukládat dítěti či dospívajícímu trest, který nemůže splnit. Rovněž by mělo být hodnoceno konkrétní chování, ať nedochází k odsouzení celé osobnosti (Vágnerová et al., 2011). Velmi důležitá ve vztahu rodič a dítě (dospívající) je důvěra, podpora, porozumění naslouchání, respektování a umění uznat chybu. Tento model platí i ve vztahu učitel a žák. Spolupráce školy a rodičů je nezbytná a velice důležitá, neboť nejen pedagogové, ale i žáci a rodiče by měli mít možnost podílet se na prevenci rizikového chování na

školách, v této oblasti se angažovat a vzdělávat např. formou seminářů, přednášek a besed.

5.2 Centra pro řešení nezákonného a nevhodného obsahu na Internetu

Horká linka (www.horkalinka.cz)

Jedná se o kontaktní internetové centrum, které se zabývá nezákonným a nevhodným obsahem na Internetu. Cílem pracovníků je co nejrychleji vyřešit daný problém. Nežádoucí obsah lze nahlásit prostřednictvím anonymního formuláře či emailem. Zpráva je vyhodnocena vyškolenými členy týmu a nelegální obsah je předán kompetentnímu orgánu. Pokud se nežádoucí obsah nachází v ČR, tak se nachází na serverech společnosti ISP (information service provider) Jedná se o firmu či organizaci zprostředkující přístup do Internetu a sem je zaslána žádost o odstranění. U zahraničního obsahu je kontaktována partnerská horká linka, nebo jiný dostupný subjekt. Rovněž je informována Policie ČR. Internetová horká linka spolupracuje se sociální sítí Facebook a tudíž může např. kyberšikanu řešit výrazně rychleji (Eckertová, Dočekal, 2013).

Policejní internetová horká linka (www.policie.cz)

Na této internetové lince lze nahlásit kyberkriminalitu. Opět musí být vyplněn speciální formulář pro nahlášení nelegálního obsahu. V případě, že chceme získat zpětnou vazbu o postupu dané problematiky, musíme uvést kontaktní údaje (Eckertová, Dočekal, 2013).

Poradna E-Bezpečí (www.napisnam.cz)

Poradna je určena především dospívajícím, kteří musí čelit nežádoucímu chování na Internetu či prostřednictvím mobilního telefonu. Spolupracuje se specializovanými institucemi i Policií ČR. Služba je poskytována anonymně a zdarma (Eckertová, Dočekal, 2013).

Poradna projektu Bezpečný internet

Na poradnu se může s dotazem obrátit kdokoliv prostřednictvím formuláře. Dotaz je zhodnocen a předán k odpovědi příslušným odborníkům. Na stránkách jsou zveřejněny odpovědi beze jmen tazatelů (Eckertová, Dočekal, 2013).

Rodičovská linka

Pokud si rodič není jistý na kterou organizaci se obrátit, lze využít službu Rodičovské linky. Krizovou intervencí a poradenské služby zde zajišťují psychologové a další odborníci (Vágnerová et al., 2011).

Sdružení Linka bezpečí (www.linkabezpeci.cz)

Linka je určena dětem do 17 let a studentům denního studia do 25 let. Ti mohou pracovníky linky kontaktovat anonymně, kdykoliv a zdarma v případech, kdy již nedokážou tíživou životní situaci zvládat vlastními silami (Eckertová, Dočekal, 2013).

6. Tresty za nežádoucí chování z pohledu historie

Již Chammurapiho zákon říká, že syn, který udeří svého otce, zaplatí useknutím horních končetin. V bibli zaznívá trest smrti pro toho, kdo bude proklínat svého otce či matku a ve starověku se tělesné tresty uplatňovaly běžně k zajištění řádu. Římská říše vymezuje u dítěte hranici 7 let, kdy není trestně odpovědné. Plné trestní odpovědnosti nabývá dívka ve věku 12 let a chlapec až ve 14 letech. Dle zákona byl maximální trest pro tyto adolescenty 40 ran holí (Sobotková et al., 2014).

Jednotný zákoník trestního práva nebyl na českém území jednotný. Nežádoucí chování bylo do 16. století stíháno bez ohledu na věk pachatele. Až Hrdelní řád císaře Josefa I. prohlásil za polehčující okolnost mladý věk. Tento zákon z roku 1707 chránil před mučením chlapce do 18 let a dívky do 15 roku (Zezulová, 1997).

V roce 1768 byl zaveden Hrdelní řád Marie Terezie a ten definoval tři věkové kategorie "nedospělých" pachatelů. Do 7 let nebylo dítě trestně odpovědné. Do 14 let měl dospívající sníženou trestní odpovědnost a do 16 let byl věk vnímán jako polehčující okolnost, ale již s plnou trestní odpovědností (Vaníčková, 2004).

Poprvé na území naší republiky bylo trestní právo a soudnictví ve věcech delikventní mládeže upraveno zákonem z roku 1931 a trestní odpovědnost byla stanovena na 15 rok. V roce 2003 byl přijat zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, který měl velký význam v oblasti právní ochrany dětí (Sobotková et al., 2014).

6.1 Kyberšikana a legislativa v ČR

V současné době není žádný právní předpis, který speciálně upravuje kyberšikanu. Existují však dokumenty, které jsou v přímé souvislosti s tímto rizikovým chováním a to např. Listina základních práv a svobod, Listina základních práv EU, Úmluva o právech dítěte, Školský zákon, Občanský zákoník, Zákon o ochraně osobních údajů, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, Přestupkový zákon (Eckertová, Dočekal, 2013).

V rámci trestního zákoníku lze uvést následující paragrafy: Účast na sebevraždě (§ 144), Vydírání (§175), Neoprávněné nakládání s osobními údaji (§180), Poškození cizích práv (§181), Porušení tajemství dopravovaných zpráv (§182), Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§183), Pomluva (§184), Šíření pornografie (§191), Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§192), Podvod (§209), Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací (§230), Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat (§231), Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti (§232), Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§352), Nebezpečné vyhrožování (§353), Nebezpečné pronásledování (§354), Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§356) a Šíření poplašné zprávy (§ 357) (Trestní zákoník, online, cit. 2014-09-30). Vyšetřováním trestných činů, které spadají do oblasti počítačové kriminality se zabývá zvláštní část kriminalistiky. Velkým problémem při odhalování této trestné činnosti je složitost informačních systémů. V roce 1999 bylo vytvořeno pracoviště boje proti počítačové kriminalitě (Gřivna et al., 2008). Žáci v mnoha případech netuší, jaké potrestání jim hrozí v případě porušování práva. Do 15 let nejsou žáci trestně odpovědní, ale ani „beztrestní“. Pokud se dopustí činu jinak trestného, může jim soud uložit jedno, či více tzv. opatření (např. výchovné omezení). V 15 letech již hovoříme o mladistvém, který se stává odpovědným za přestupek a rovněž sem spadá i trestní odpovědnost. V případě, že mladistvý spáchá trestný čin, který je označován v soudnictví za provinění, pak následují nejrůznější opatření. Např. výchovná (napomenutí s výstrahou), ochranná (zabrání věci) či trestná (obecně prospěšné práce, či dokonce odnětí svobody (Eckertová, Dočekal, 2013).

Obecně lze chování na Internetu vymezit prostřednictvím netikety. Slovo je odvozeno z anglického net (sít') a slova etiketa. Jedná se o doporučené chování na Internetu, které lze shrnout do těchto bodů: (Šmahel, 2003).

- Je třeba si uvědomit, že na druhém konci jsou lidé, nikoliv počítač
- Dodržovat základní pravidla slušnosti běžného života
- Neporušovat autorská práva
- Nerozesílat spamy a reklamy

- Nešířit hoaxy, které zaplňují Internet
- Respektovat soukromí druhých
- Brát ohled na druhé
- Zjistit si co nejvíce informací o člověku, který sedí na druhé straně počítače (Šmahel, 2003).

6.2 Kyberšikana a výzkum

"Jako první v novodobé historii se problému šikanování ve škole začali věnovat ve Skandinávii. Prvopočátky jsou spojeny se jmény lékaře Heinemana a především profesora Dana Olweuse, světového průkopníka v této oblasti" (Kolář, 2011, s. 277). Na poli české šikanologie je nutné vyzdvihnout následující odborníky (dr. Michal Kolář, prof. Pavel Říčan, doc. Pavlína Jarošová a doc. Stanislav Bendl), kteří mají v oblasti přínosu nezastupitelné postavení. Za nejvýznamnější osobnosti, které se zabývají výzkumem kyberšikany v zahraničí, lze považovat odborníky Hinduja a Patchina z USA. Jejich odborné závěry se staly podnětem k dalšímu zkoumání v mnoha zemích (Vašutová et al., 2010). Od roku 2001 byly registrovány první případy kyberšikany v českém prostředí a naplno se toto rizikové chování projevilo v roce 2007, kdy se připojení na Internet stalo běžnou součástí každodenního života a mobil v tomto období vlastnilo 90 % žáků na vyšším stupni ZŠ. Publikování prvních výzkumů kyberšikany v ČR proběhlo v roce 2009 a 2010. Mezi nejrozsáhlejší z nich patří Minimalizace šikany ve spolupráci s Mediaresearch, projektem E-Bezpečí a dr. Michalem Kolářem (Rogers, 2011). Výzkumu se zúčastnilo 1004 respondentů ve věku 8-15 let z celé ČR. Významným faktorem v rámci tohoto šetření bylo zjištění nízké informovanosti dětí o kyberšikaně (Vašutová et al., 2010). Jedna z prvních konferencí v ČR se konala v květnu roku 2010 na téma: „Kyberšikana a ochrana osobních údajů aneb Kam až to může zajít na Internetu“ (Kolář, 2011).

Pokud chceme porovnat výskyt kyberšikany s dalšími státy, lze vycházet z mezinárodního projektu EU Kids Online II., který proběhl v červnu 2009, byl zaměřen na online rizika a zúčastnila se ho i Česká republika (Černá et al., 2013). Projekt byl financován z programu Evropské komise Safer Internet plus a jeho cílem bylo identifikovat, porovnat a vyvodit závěry z již existujících a probíhajících výzkumů

zabývajících se dětmi a online technologiemi, které jsou prováděny v Evropě. Výzkumné týmy z 21 evropských zemí byly vybrány na základě geografické rozmanitosti a různé úrovně výzkumných zkušeností (Rakousko, Belgie, Bulharsko, Kypr, Česká republika, Polsko, Portugalsko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Spojené království, Dánsko, Estonsko, Francie, Německo, Island, Irsko, Itálie, Nizozemsko a Norsko). V průměru se kyberšikana vyskytovala ve všech zemích, které se účastnily výzkumu a to v zastoupení 6 %. Konkrétně v ČR se jednalo o hodnotu 8 % (Černá et al., 2013).

Aktuální výsledky dosud největšího výzkumu rizikového chování českých dětí na internetu byly uveřejněny v červenci 2014. Tento výzkum provedla Univerzita Palackého v Olomouci. Dotazník vyplnilo 28 000 dospívajících (14 877 ve věku 11- 14 let) a zbývajících počet ve věku 15 - 17 let. Z celkového počtu oslovených se setkala s některým z projevů kyberšikany (50,90 %). Nejčastěji se jednalo o proniknutí na osobní účet (34,80 %), verbální útoky (34,33 %) a obtěžování neustálým prozváněním (26,36 %). Dospívající by se s problémem zastrašování a vyhrožování svěřili v (50,19 %) rodičům a v (36,77 %) by vyhledali pomoc u pedagoga. Alarmující jsou procenta poukazující na ochotu sdělit osobní údaje (celé jméno, email..) a osobní fotografie. Celkem 63 % oslovených, pošle člověku, kterého zná pouze z online prostředí, celé své jméno. Emailovou adresu poskytne 43 % dospívajících a osobní fotografii (obličej) zašle 39 % z nich. Za velice ohrožující lze považovat "rande naslepo". Pozvání na schůzku od kamaráda, kterého osobně neviděli by přijalo 40 % dospívajících. Jedná se o 4% nárůst oproti roku 2013. Výzkum se také poprvé zabýval přístupem k webové kameře a způsobem jejího využití. K dispozici má toto zařízení 69 % oslovených a 3% z nich uvádějí, že bylo v posledním roce toto zařízení zneužito k jejich vydírání či zastrašování (Kopecký, online, cit. 2014-10-10).

7. Empirická část

7.1 Vymezení výzkumného problému

V poslední době stále více pozorujeme rozvoj technologií. Ty mají pro společnost značný význam, ale mají i svá úskalí. V rámci vývoje informačně komunikačních technologií vnímáme rostoucí fenomén, označovaný jako kyberšikana. Zde platí fakt, že tyto technologie lze smysluplně využít, ale i zneužít (Vašutová et al., 2010).

Následující výzkumné šetření se týká žáků vyššího stupně základní školy. Jejich věk na spodní hranici je jedenáct let a horní hranice je tvořena číslem šestnáct. Výzkum provede srovnání v jednotlivých ročnících a zároveň vyššího stupně jako celku.

7.2 Cíl práce

Cílem je zjistit odlišnosti v ročnících a zároveň se zaměřit na možnosti prevence v rámci kyberšikany. Jedná se o trojúhelník vzájemné propojenosti žák < - škola - > rodič, který by mohl vést k minimalizaci kyberšikany, jež by byla řešena na půdě školy.

- *Cílem praktické části je zjistit, kolik žáků na této základní škole se stalo obětí kyberšikany a zároveň prozkoumat názor žáků vyššího stupně na nové prvky, které by mohly vést k minimalizaci kyberšikany.*

Jednotlivé otázky v dotazníku dokreslují odpovědi na specifické výzkumné otázky.

7.3 Stanovení výzkumných otázek

Hlavní výzkumná otázka:

Uvítali by žáci na vyšším stupni zavedení tří nových prvků v oblasti prevence kyberšikany, které nejsou na této základní škole aplikovány?

Specifické otázky

- Kolik žáků v jednotlivých ročnících na vyšším stupni základní školy zažilo kyberšikanu?
- Žáci kterého ročníku by nejvíce uvítali volitelný seminář zaměřený na rizikové chování?
- Kolik žáků vyššího stupně by využilo anonymní školní email?
- Jak by si představovali žáci jednotlivých ročníků třídnickou hodinu z pohledu prevence kyberšikan?

7.4 Výzkumný vzorek

Subjektem výzkumu byli žáci vyššího stupně základní školy. Jedná se o státní školu. Celkový počet dotazovaných činil 263 žáků. V šestých ročnících 74 žáků. V sedmých ročnících 75 žáků. V osmých ročnících 74 žáků a v devátých ročnících 40 žáků. Rozhovor byl veden se třemi dívkami z vyššího stupně základní školy.

7.5 Výzkumná metodika

Jedná se o empirické šetření za použití dotazníku a rozhovoru. Dotazník obsahuje třináct otázek. Otázky jsou uzavřené. Větší část tvoří položky polytomické, zde měli žáci možnost vybírat z více než dvou odpovědí - výčtová. Menší celek tvořily položky dichotomické, kde žáci označili pouze jednu ze dvou se vzájemně vylučujících odpovědí. Měření - nominální (četnost). Rozhovor byl použit polostrukturovaný a výběr byl záměrný. Byli osloveni tři žáci, kteří se v období 2013/2014 stali obětí kyberšikan a ta byla řešena i ve školním prostředí.

7.6 Sběr dat

Sběr dat byl proveden v červnu 2014. Vytištěné dotazníky byly rozdány v jedenácti třídách s určitými pokyny.

- Vysvětlení pojmu kyberšikana
- Žáci seděli zády k sobě
- Upozornění na anonymitu tohoto dotazníkového šetření

Vyplnění třinácti otázek trvalo asi patnáct minut. Sběr dat u rozhovoru byl proveden v květnu 2014. Byli osloveni tři studenti (tři dívky) a bylo jim položeno sedm otázek. Jednotlivé rozhovory trvaly necelých 60 minut.

7.7 Vyhodnocování dat

Data byla uspořádána dle čárkovací metody, následně byly zaneseny do tabulek četnosti. Výsledky jsou znázorněny pomocí výsečových grafů. U vyhodnocování rozhovoru byla použita metoda tužka a papír. Odpovědi z rozhovorů, které jsou uvedeny v diplomové práci, jsou očištěny od jazykových nedostatků.

7.8 Výsledky výzkumu

Výzkum byl zaměřen na žáky vyššího stupně základní školy s cílem prozkoumat možnosti, které by mohly vést k minimalizaci kyberšikany nejen ve školním prostředí. Vyvozené závěry mohou být aplikovatelné na vyšším stupni základních škol. V první rovině jsou vyhodnocena data z dotazníku formou tabulek a grafů. Následují tři polostrukturované rozhovory k dokreslení daného výzkumu. Dotazovaných žáků bylo celkem 263. V šestých ročnících 74 žáků. V sedmých ročnících 75 žáků. V osmých ročnících 74 žáků a v devátých ročnících 40 žáků. Rozhovor byl veden se třemi dívkami z vyššího stupně základní školy.

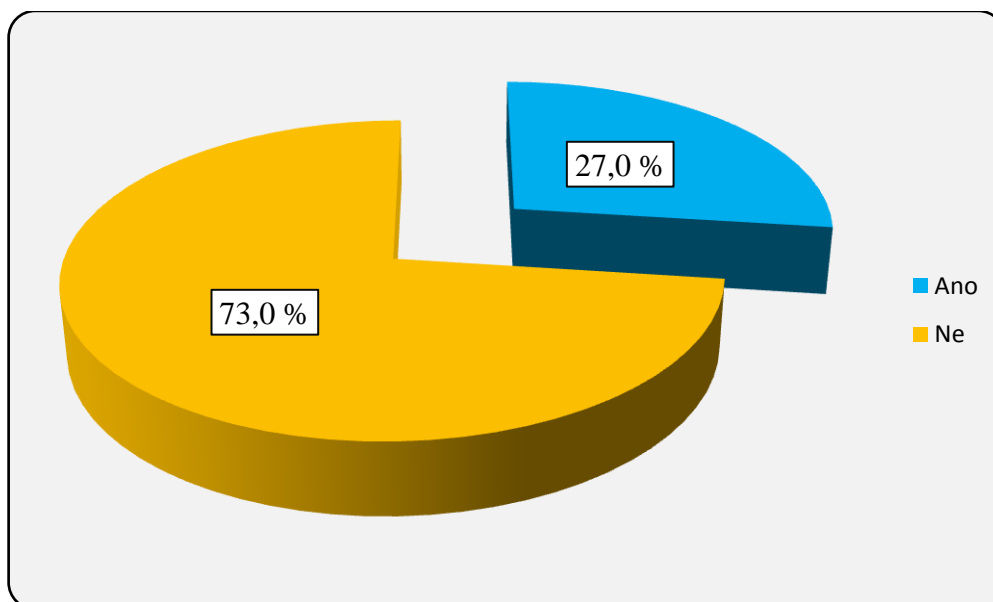
Zastoupení obětí kyberšikany

Tabulka 1: Zastoupení obětí kyberšikany v šestých ročnících

Oběť kyberšikany						
6. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	20	27,0	54	73,0	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 1: Procentuální zastoupení obětí kyberšikany v šestých ročnících

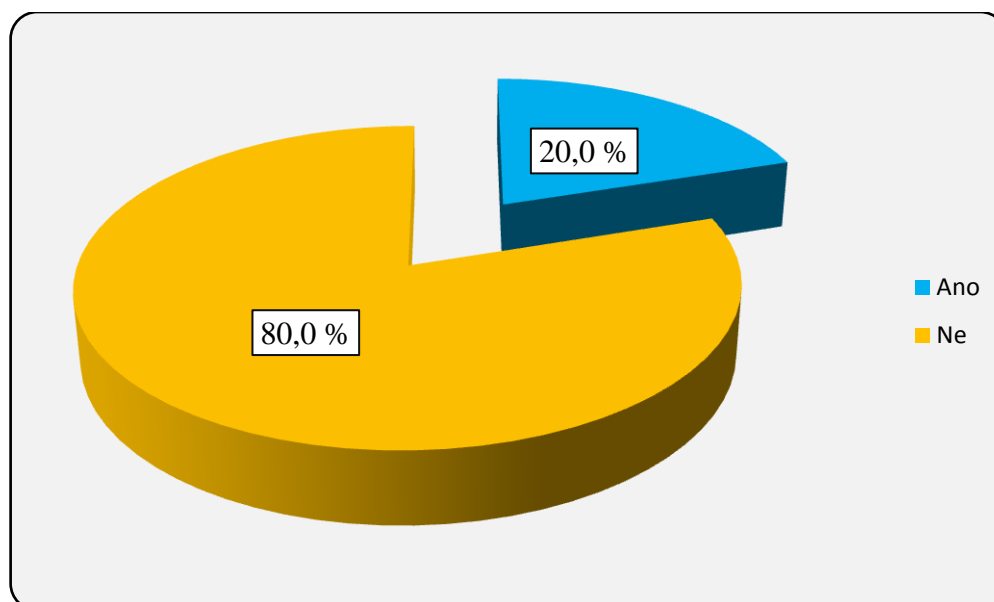
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 2: Zastoupení obětí kyberšikany v sedmých ročnících

Oběť kyberšikany						
7. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	15	20,0	60	80,0	75	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 2: Procentuální zastoupení obětí kyberšikany v sedmých ročnících

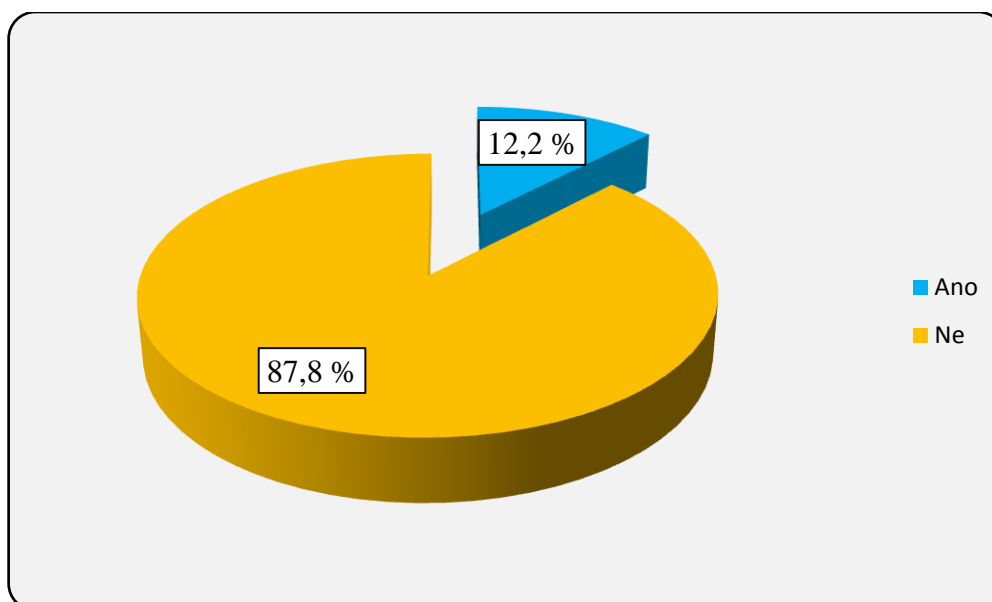
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 3: Zastoupení obětí kyberšikany v osmých ročnících

Oběť kyberšikany						
8. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	9	12,2	65	87,8	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 3: Procentuální zastoupení obětí kyberšikany v osmých ročnících

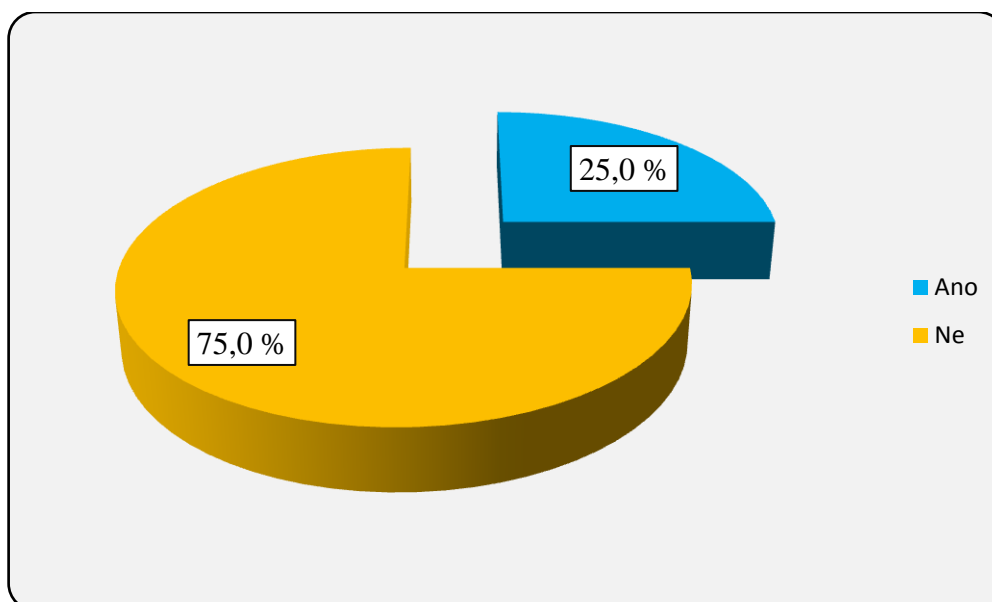
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 4: Zastoupení obětí kyberšikany v devátých ročnících

Oběť kyberšikany						
9. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	10	25,0	30	75,0	40	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 4: Procentuální zastoupení obětí kyberšikany v devátých ročnících

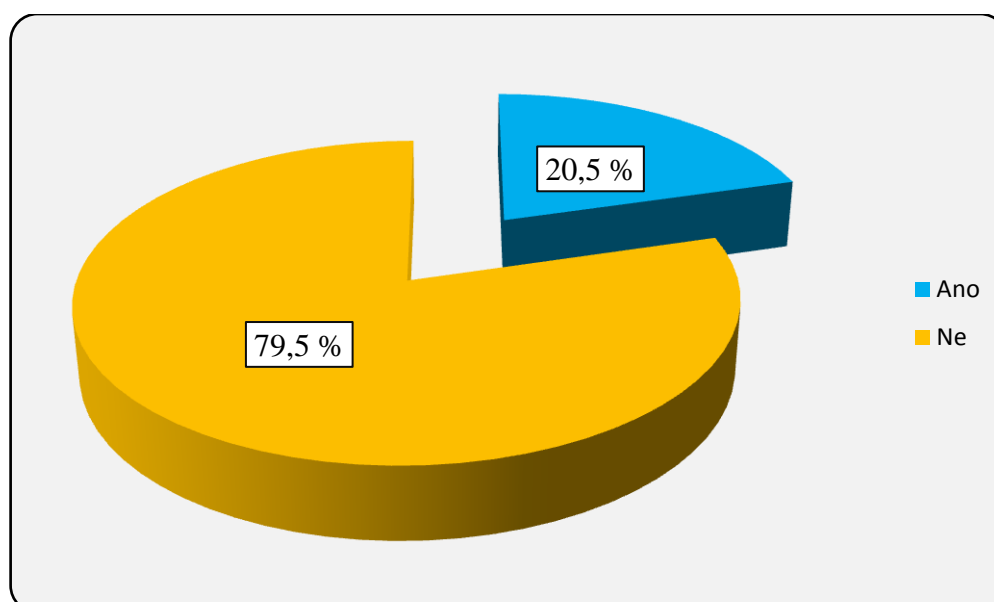
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 5: Zastoupení obětí kyberšikany na vyšším stupni ZŠ

Oběť kyberšikany						
Vyšší stupeň základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
		54	20,5	209	79,5	263

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 5: Procentuální zastoupení obětí kyberšikany na vyšším stupni ZŠ

Zdroj: autor práce, 2014

Procentuální zastoupení obětí kyberšikany na vyšším stupni ZŠ je 20,5 %, z čehož vyplývá, že 54 žáků se stalo obětí kyberšikany. V šestých třídách se obětí kyberšikany stalo 27% žáků, což je nejvíce ze všech sledovaných tříd. S druhým nejvyšším procentuálním zastoupením, 25% je ročník devátý. Zajímavý je fakt, že nejvyšší hodnoty mají hraniční ročníky, tedy šestý a devátý. V šestých třídách může toto zjištění korespondovat s přechodem na vyšší stupeň a malá schopnost odhadnout možná rizika. U devátých tříd může toto číslo souviset s častějším navazováním partnerských vztahů a online přátelství.

Svět online přináší řadu úskalí. Internet není pro žáky a dospívající zcela bezpečný. Je nutné o těchto rizicích vědět, naučit se správně chovat a reagovat na ně. Zatímco rodiče a učitelé poměrně běžně říkají dětem, jak je nebezpečné někam chodit s cizími lidmi, stává se spíše ojediněle, že děti takto varujeme před chatováním s cizími lidmi na Internetu. Velká část dospívajících je zbrklá a často rizika podceňuje. Ještě nemají dostatečně vyvinuté obranné mechanismy, které by mladí lidé uměli dobře aplikovat do života online.

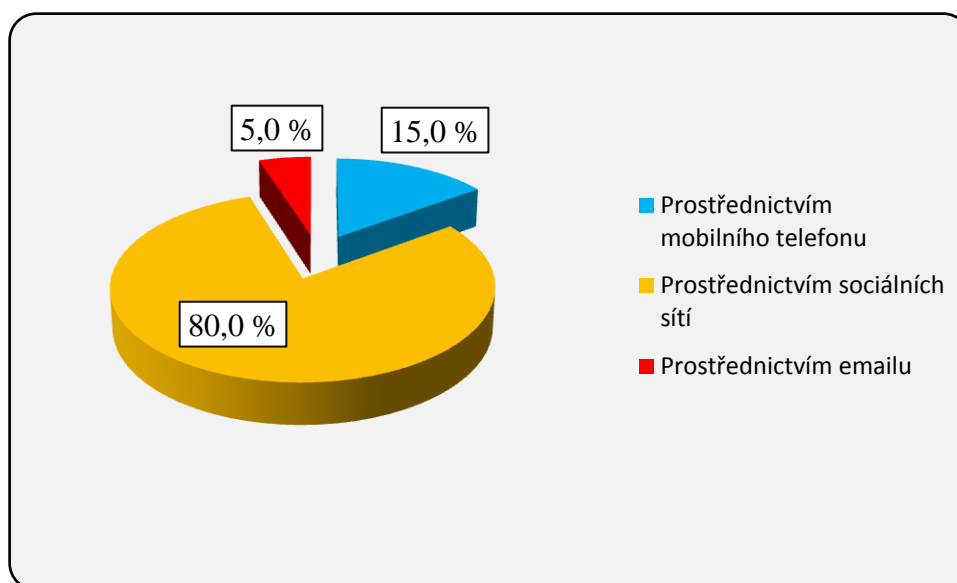
Prostředky kyberšikany na základě výpovědi obětí

Tabulka 6: Prostředky kyberšikany podle obětí - šestý ročník

Oběť kyberšikany dle prostředků	Počet	%
Prostřednictvím mobilního telefonu	3	15,0
Prostřednictvím sociálních sítí	16	80,0
Prostřednictvím emailu	1	5,0
Celkem	20	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 6: Procentuální zastoupení prostředků kyberšikany podle obětí

Zdroj: autor práce, 2014

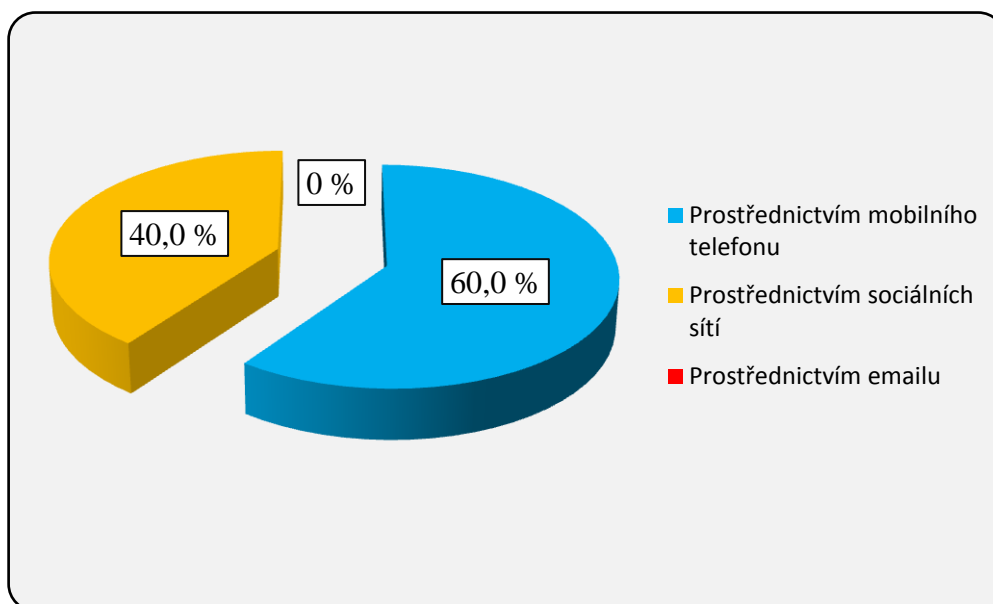

Tabulka 7: Prostředky kyberšikany podle obětí - sedmý ročník

Oběť kyberšikany dle prostředků	Počet	%
Prostřednictvím mobilního telefonu	9	60,0
Prostřednictvím sociálních sítí	6	40,0
Prostřednictvím emailu	0	0
Celkem	15	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 7: Procentuální zastoupení prostředků kyberšikany podle obětí

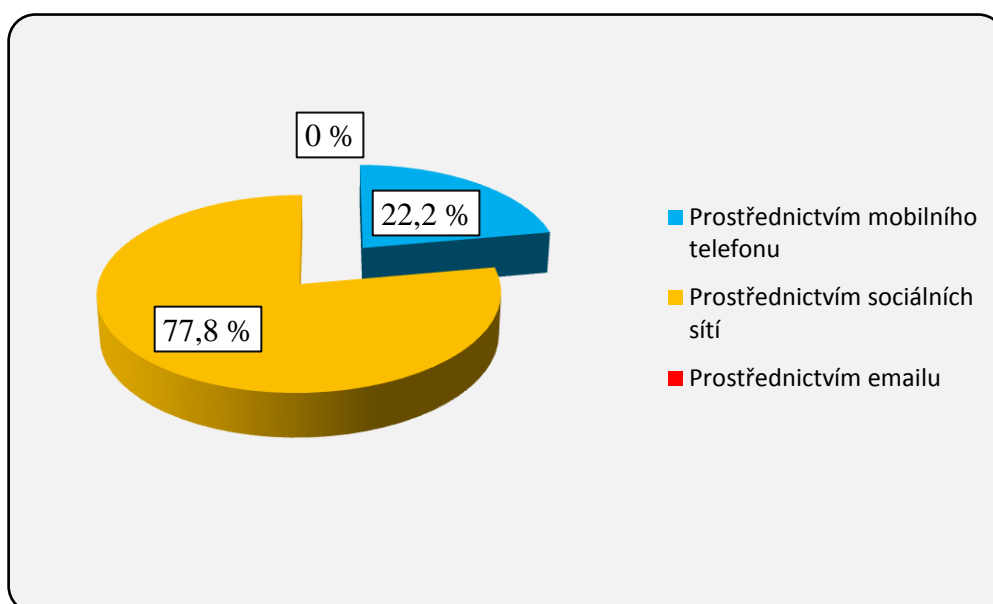
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 8: Prostředky kyberšikany podle obětí - osmý ročník

Oběť kyberšikany dle prostředků	Počet	%
Prostřednictvím mobilního telefonu	2	22,2
Prostřednictvím sociálních sítí	7	77,8
Prostřednictvím emailu	0	0
Celkem	9	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 8: Procentuální zastoupení prostředků kyberšikany podle obětí

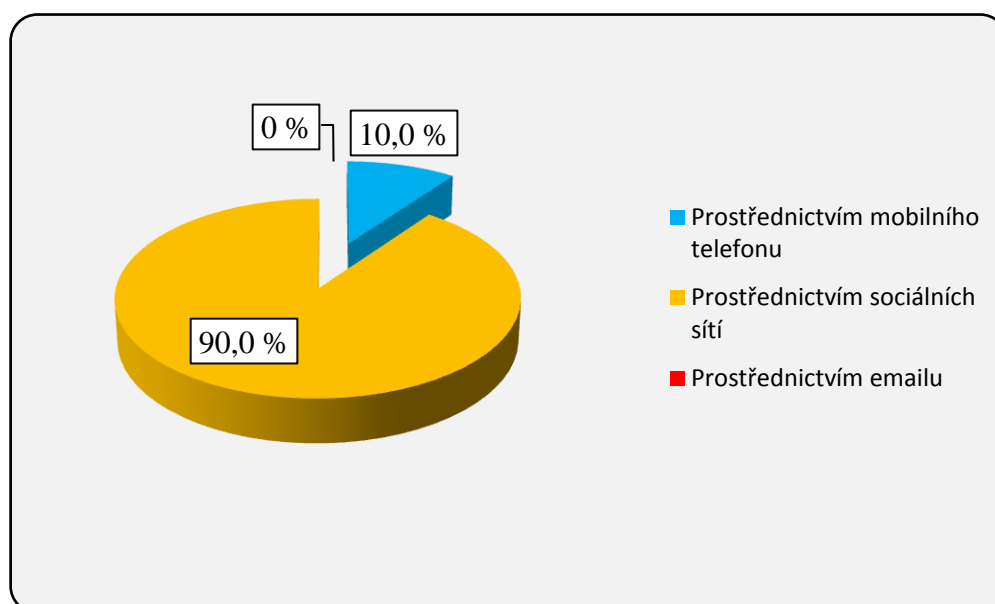
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 9: Prostředky kyberšikany podle obětí - devátý ročník

Oběť kyberšikany dle prostředků	Počet	%
Prostřednictvím mobilního telefonu	1	10,0
Prostřednictvím sociálních sítí	9	90,0
Prostřednictvím emailu	0	0
Celkem	10	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 9: Procentuální zastoupení prostředků kyberšikany podle obětí

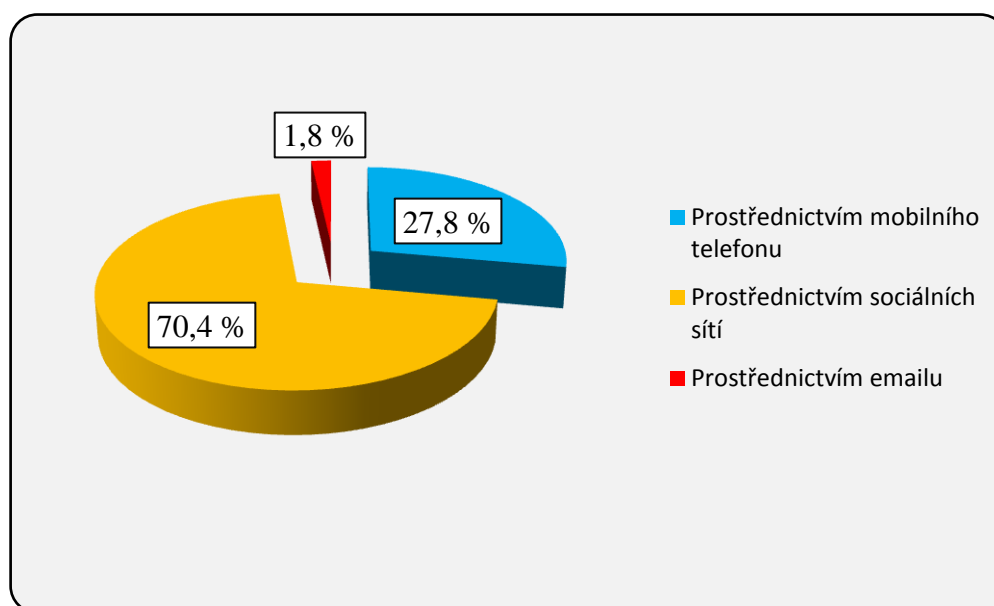
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 10: Prostředky kyberšikany podle obětí - vyšší stupeň ZŠ

Oběť kyberšikany dle prostředků	Počet	%
Prostřednictvím mobilního telefonu	15	27,8
Prostřednictvím sociálních sítí	38	70,4
Prostřednictvím emailu	1	1,8
Celkem	54	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 10: Procentuální zastoupení prostředků kyberšikany podle obětí

Zdroj: autor práce, 2014

U žáků vyššího stupně, kteří se stali obětí kyberšikany, se v 70,4 % jednalo o útok prostřednictvím sociálních sítí, které v této výzkumné otázce obsadily prvenství. V šestých ročnících je tento fakt zastoupen dokonce 80%. Zde je nutno dodat, že většina těchto žáků nemá 13 let, což je podmínka pro registraci na facebooku a skypu. Pouze v sedmých ročnících 40% žáků zažilo útok přes sociální sítě a 60% přes mobilní telefon. V osmých a devátých ročnících se jednalo o hodnoty 77,8% a 90%, což opět tvoří nejvyšší zastoupení v oblasti sociálních sítí. Z výzkumného šetření vyplývá, jak je nezbytná prevence a intervence v této oblasti. Kyberšikanu na sociálních sítích

nejčastěji zahrnují negativní komentáře, zveřejňování fotek a osobních informací bez povědomí uživatele.

Komu by se svěřil žák, který se stal obětí kyberšikany

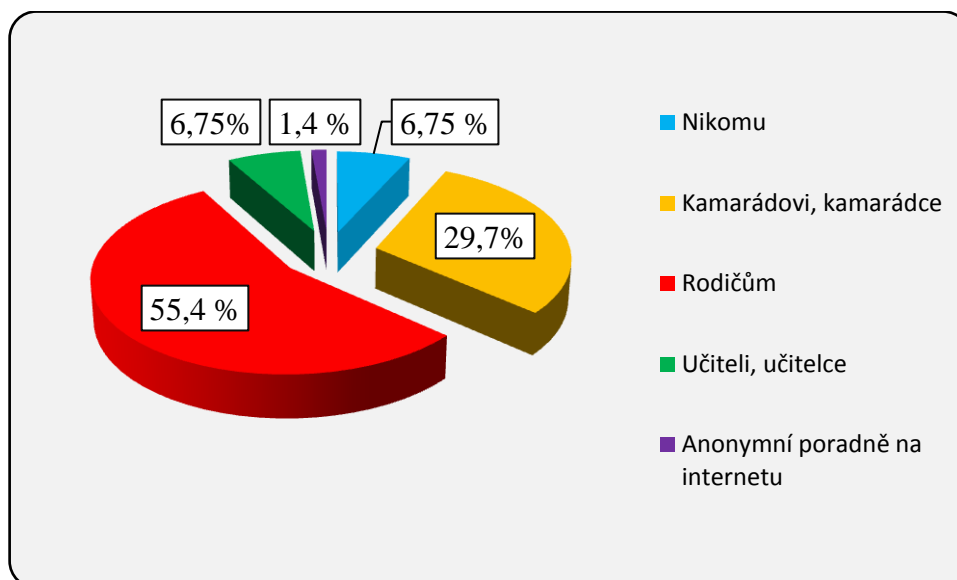
Tabulka11 : Komu by se svěřila oběť kyberšikany - šestý ročník

Komu by se oběť svěřila	Počet	%
Nikomu	5	6,75
Kamarádovi, kamarádce	22	29,7
Rodičům	41	55,4
Učiteli, učitelce	5	6,75
Anonymní poradně na internetu	1	1,4
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 11: Procentuální zastoupení

"Komu byste se svěřili s tím, že jste se stali obětí kyberšikany?"

Zdroj: autor práce, 2014

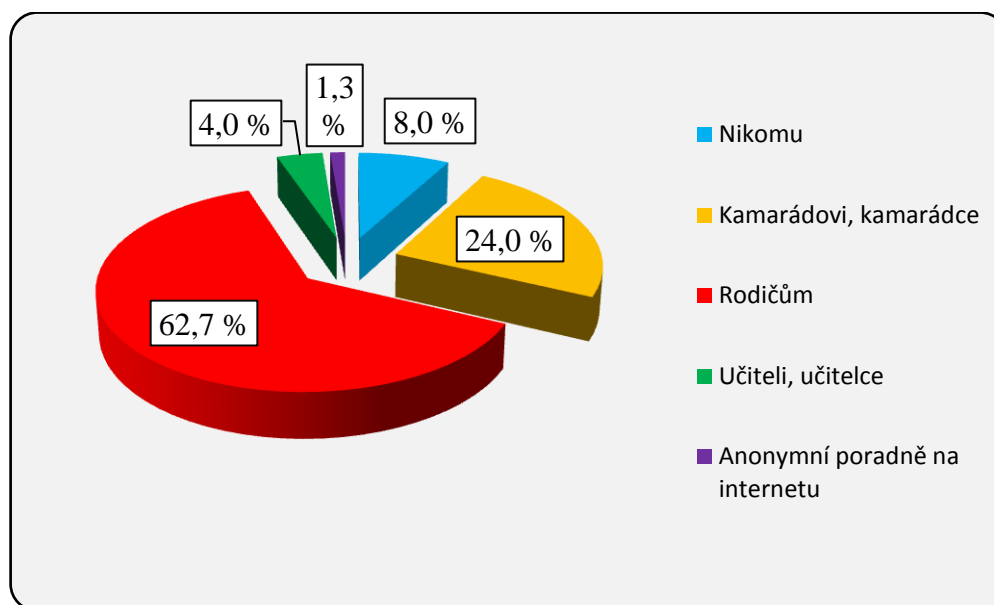
Tabulka 12: Komu by se svěřila oběť kyberšikany - sedmý ročník

Komu by se oběť svěřila	Počet	%
Nikomu	6	8,0
Kamarádovi, kamarádce	18	24,0
Rodičům	47	62,7
Učiteli, učitelce	3	4,0
Anonymní poradně na internetu	1	1,3
Celkem	75	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 12: Procentuální zastoupení

"Komu byste se svěřili s tím, že jste se stali obětí kyberšikany?"

Zdroj: autor práce, 2014

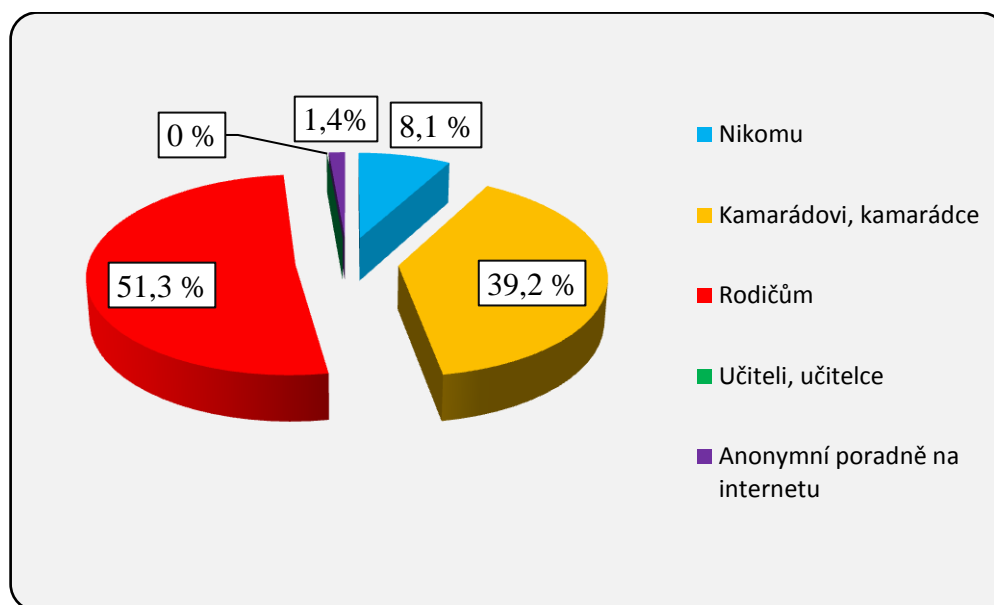
Tabulka 13: Komu by se svěřila oběť kyberšikany - osmý ročník

Komu by se oběť svěřila	Počet	%
Nikomu	6	8,1
Kamarádovi, kamarádce	29	39,2
Rodičům	38	51,3
Učiteli, učitelce	0	0
Anonymní poradně na internetu	1	1,4
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 13: Procentuální zastoupení

"Komu byste se svěřili s tím, že jste se stali obětí kyberšikany?"

Zdroj: autor práce, 2014

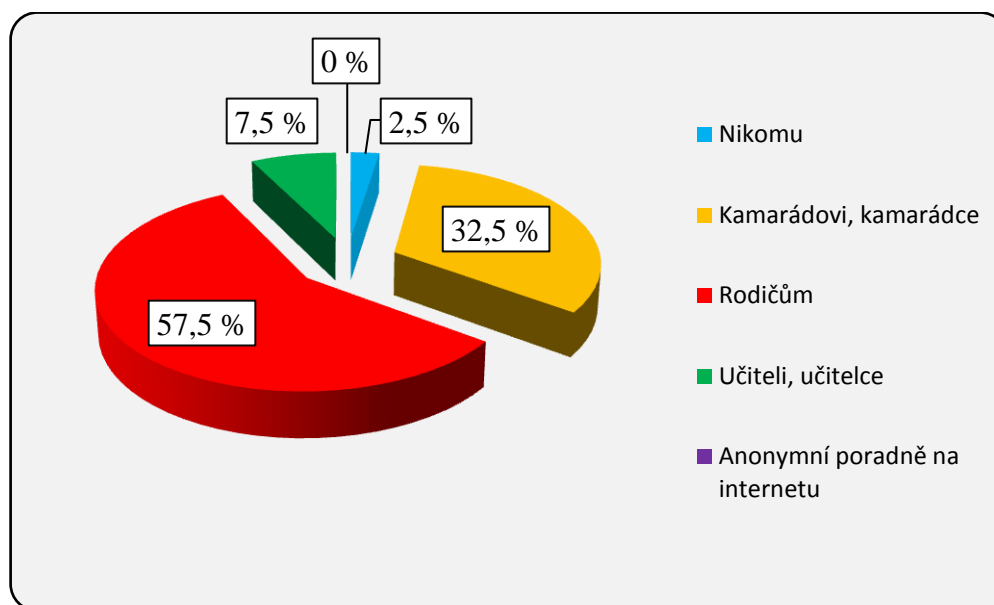
Tabulka 14: Komu by se svěřila oběť kyberšikany - devátý ročník

Komu by se oběť svěřila	Počet	%
Nikomu	1	2,5
Kamarádovi, kamarádce	13	32,5
Rodičům	23	57,5
Učiteli, učitelce	3	7,5
Anonymní poradně na internetu	0	0
Celkem	40	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 14: Procentuální zastoupení

"Komu byste se svěřili s tím, že jste se stali obětí kyberšikany?"

Zdroj: autor práce, 2014

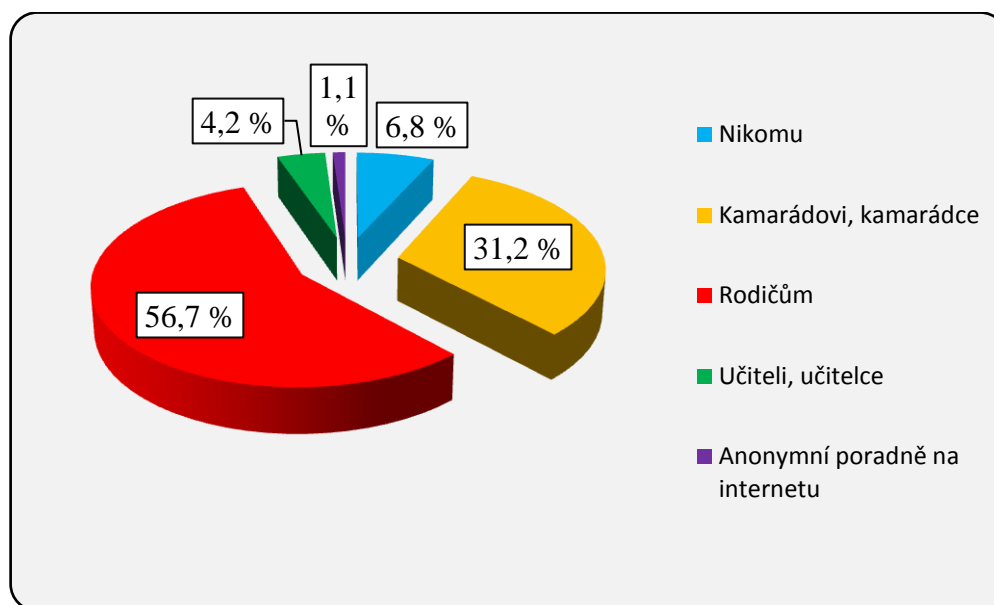
Tabulka 15: Komu by se svěřila oběť kyberšikany - vyšší stupeň ZŠ

Komu by se oběť svěřila	Počet	%
Nikomu	18	6,8
Kamarádovi, kamarádce	82	31,2
Rodičům	149	56,7
Učiteli, učitelce	11	4,2
Anonymní poradně na internetu	3	1,1
Celkem	263	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 15: Procentuální zastoupení

"Komu byste se svěřili s tím, že jste se stali obětí kyberšikany?"

Zdroj: autor práce, 2014

V rámci vyššího stupně ZŠ by se rodičům svěřilo 56,7 % žáků a pomoc u učitele by vyhledalo 4,2 % dospívajících. Rovněž procentuální zastoupení v jednotlivých ročnících je poměrně stejnorodé. Děti mají v případě problému největší důvěru k rodičům, ale na druhé straně každý 28 žák vyššího stupně by využil pomoci učitele, což lze hodnotit velice pozitivně. Pokud se dítě či dospívající svěří rodiči s jakýmkoliv problémem, je

důležitě, brát jej vážně a udělat si na vzájemnou komunikaci a případné řešení dostatek času. Velmi důležitá ve vztahu rodič a dítě (dospívající) je důvěra, podpora, porozumění, naslouchání, respektování a umění uznat chybu. Tento model platí i ve vztahu učitel a žák. Spolupráce školy a rodičů je nezbytná a velice důležitá, neboť nejen pedagogové ale i žáci a rodiče by měli mít možnost podílet se na prevenci rizikového chování na školách, v této oblasti se angažovat a vzdělávat např. formou seminářů, přednášek a besed.

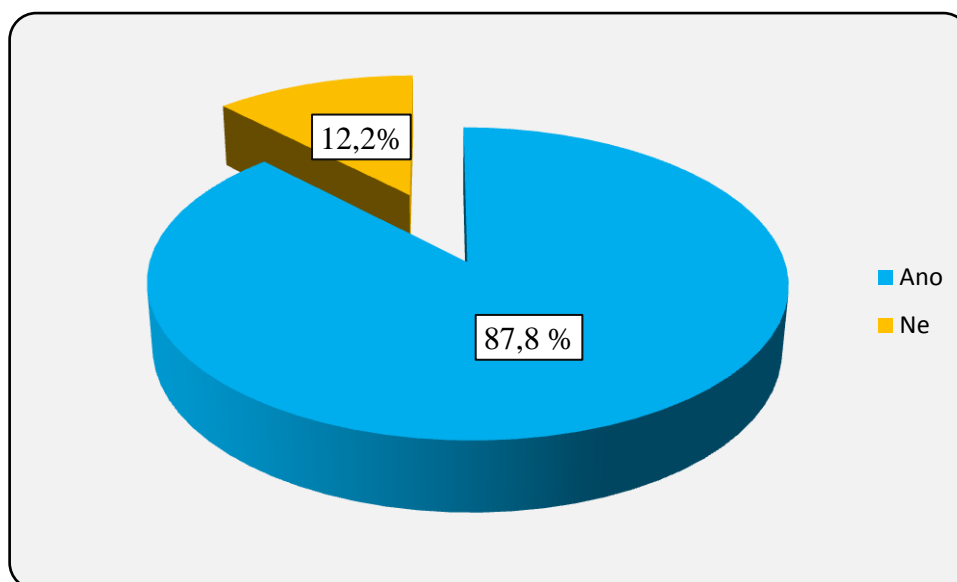
Registrace žáků na Facebooku

Tabulka 16: Zastoupení registrovaných žáků šestých ročníků na Facebooku

Registrace na Facebooku						
6. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	65	87,8	9	12,2	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 16: Procentuální zastoupení registrovaných žáků šestých ročníků na Facebooku

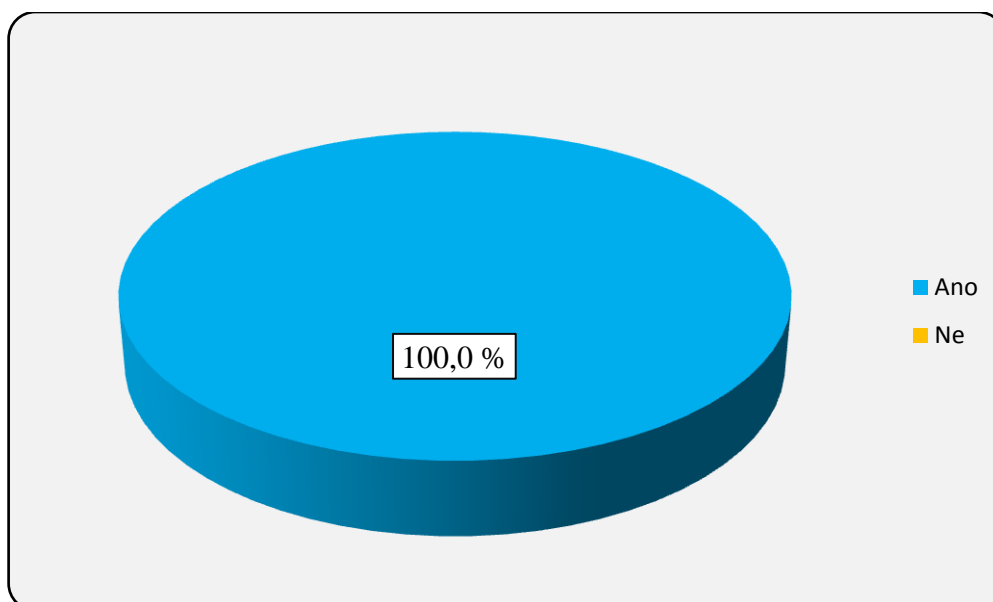
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 17: Zastoupení registrovaných žáků sedmých ročníků na Facebooku

Registrace na Facebooku						
7. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	75	100,0	0	0	75	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 17: Procentuální zastoupení registrovaných žáků sedmých ročníků na Facebooku

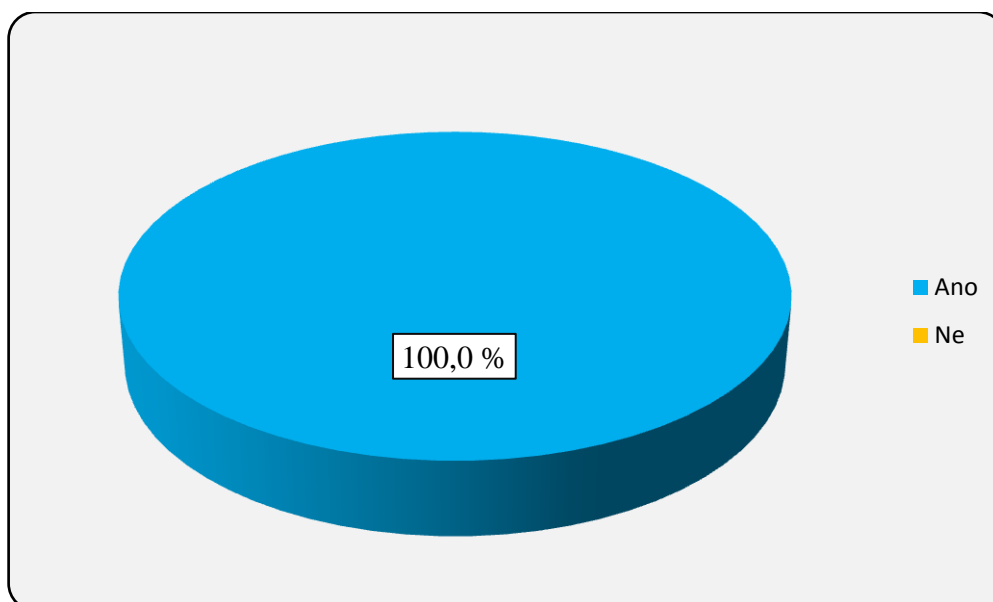
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 18: Zastoupení registrovaných žáků osmých ročníků na Facebooku

Registrace na Facebooku						
8. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	74	100,0	0	0	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 18: Procentuální zastoupení registrovaných žáků osmých ročníků na Facebooku

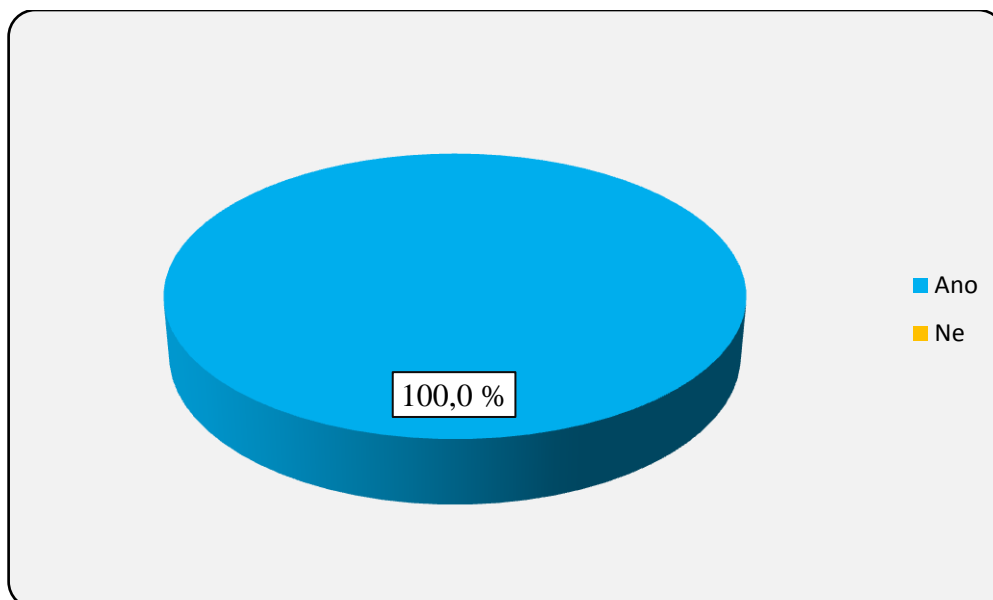
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 19: Zastoupení registrovaných žáků devátých ročníků na Facebooku

Registrace na Facebooku						
9. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	40,0	100,0	0	0	40	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 19: Procentuální zastoupení registrovaných žáků devátých ročníků na Facebooku

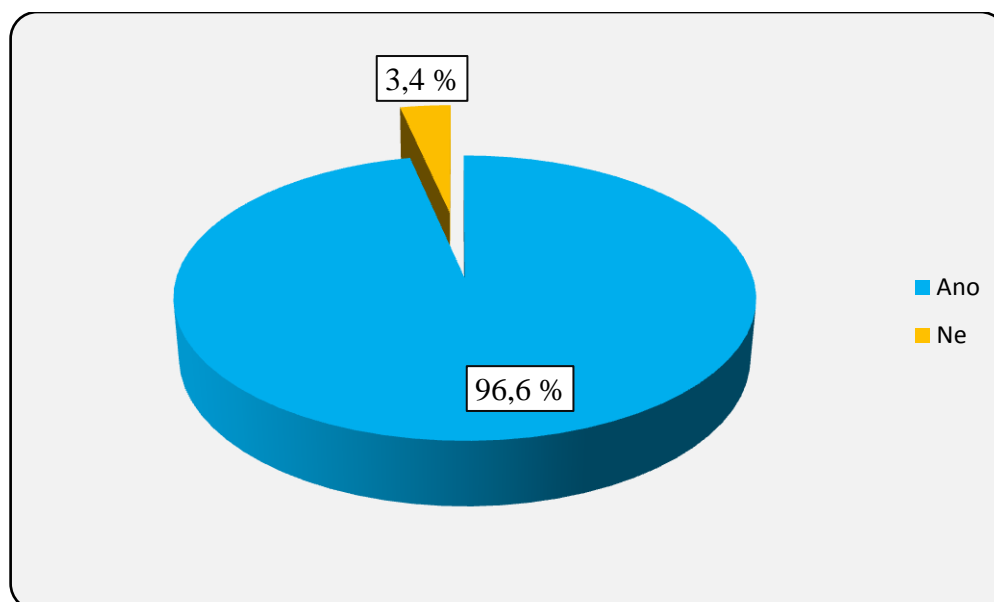
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 20: Zastoupení registrovaných žáků vyššího stupně ZŠ na Facebooku

Registrace na Facebooku						
Vyšší stupeň základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	254	96,6	9	3,4	263	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 20: Procentuální zastoupení registrovaných žáků vyššího stupně ZŠ na Facebooku

Zdroj: autor práce, 2014

Pouze 3,4 % žáků vyššího stupně ZŠ není zaregistrováno na Facebooku, což je 9 žáků z celkového počtu 263. Z počtu žáků šestých ročníků je na Facebooku zaregistrováno 87,8% žáků. Je nutné podotknout fakt, že většina z nich nemá 13 let a tudíž nemá mít legální registraci na této sociální síti. V ostatních ročnících je registrace zastoupena 100 %.

Facebook je sociální síť, která budí dojem, že zde panuje prvek soukromí, ale je nutné si uvědomit, že se jedná o veřejný prostor a domnívat se, že vaši fotku uvidí jen přátelé, je naivní. Může ji vidět kdokoli, kdo získá přístup k účtu a zároveň stovky zaměstnanců Facebooku. Dále se k ní může dostat virus či hecker. I přátelé ji mohou nasdílet

komukoliv dalšímu. Prevence a informovanost v oblasti sociálních sítí by měla být nedílnou součástí předmětu – výpočetní technika a samozřejmě jsou tyto poznatky aplikovatelné v širokém spektru dalších předmětů či třídnických hodin.

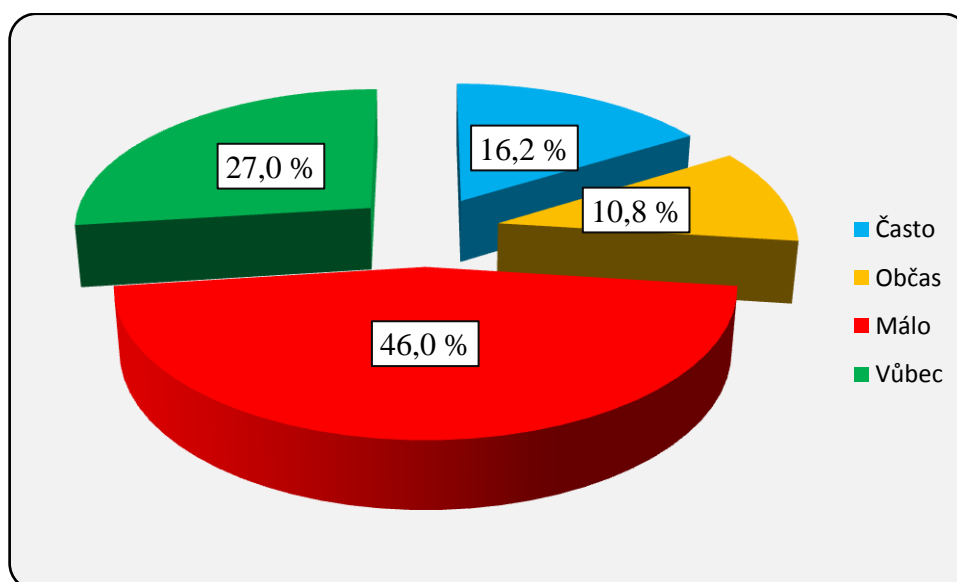
Frekvence komunikace s cizími lidmi na sociálních sítích

Tabulka 21: Frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli - šestý ročník

Frekvence komunikace	Počet	%
Často	12	16,2
Občas	8	10,8
Málo	34	46,0
Vůbec	20	27,0
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 21: Procentuální zastoupení frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli

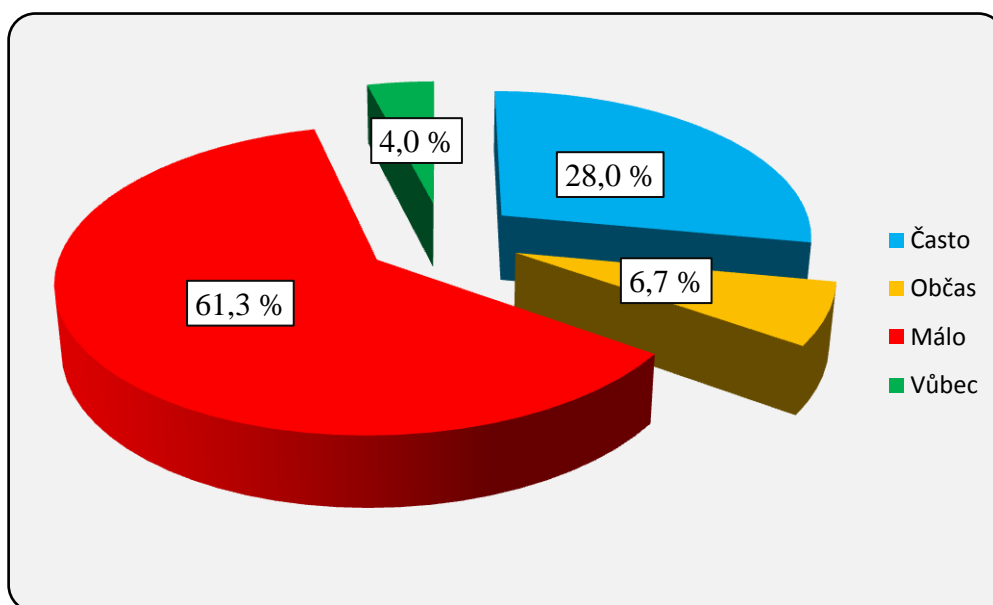
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 22: Frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli - sedmý ročník

Frekvence komunikace	Počet	%
Často	21	28,0
Občas	5	6,7
Málo	46	61,3
Vůbec	3	4,0
Celkem	75	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 22: Procentuální zastoupení frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli

Zdroj: autor práce, 2014

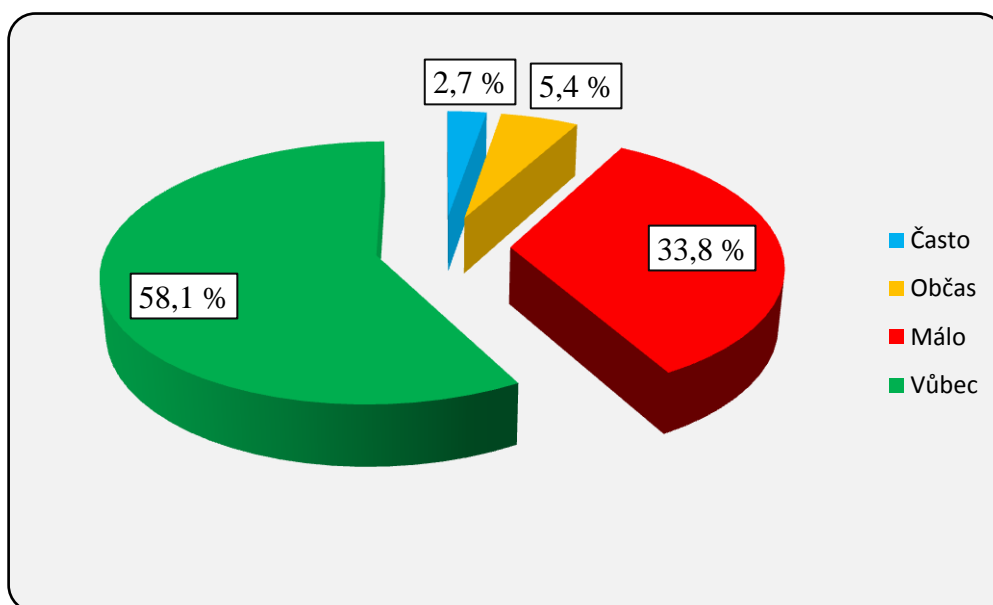

Tabulka 23: Frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli - osmý ročník

Frekvence komunikace	Počet	%
Často	2	2,7
Občas	4	5,4
Málo	25	33,8
Vůbec	43	58,1
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 23: Procentuální zastoupení frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli

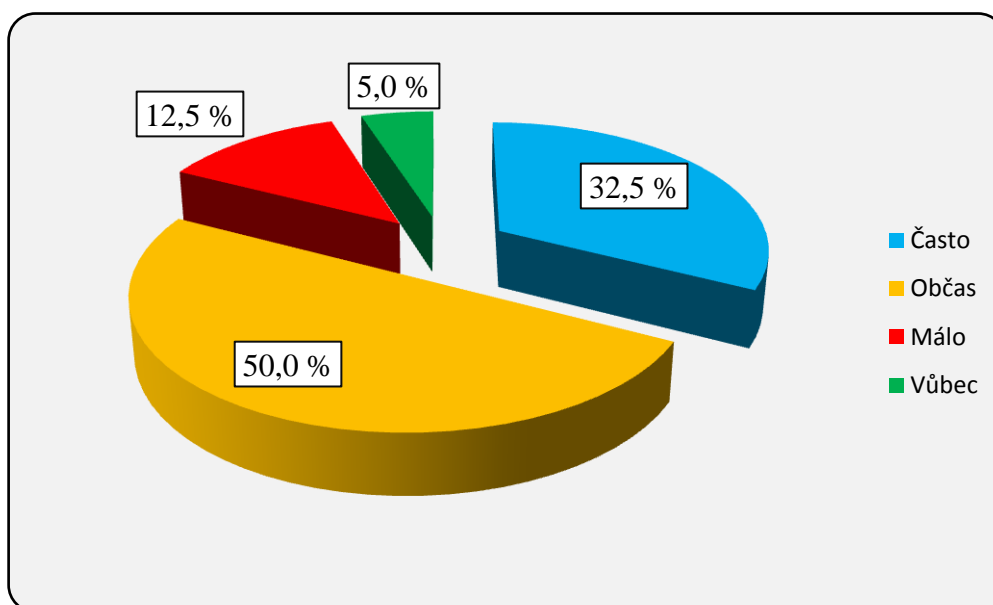
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 24: Frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli - devátý ročník

Frekvence komunikace	Počet	%
Často	13	32,5
Občas	20	50,0
Málo	5	12,5
Vůbec	2	5,0
Celkem	40	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 24: Procentuální zastoupení frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli

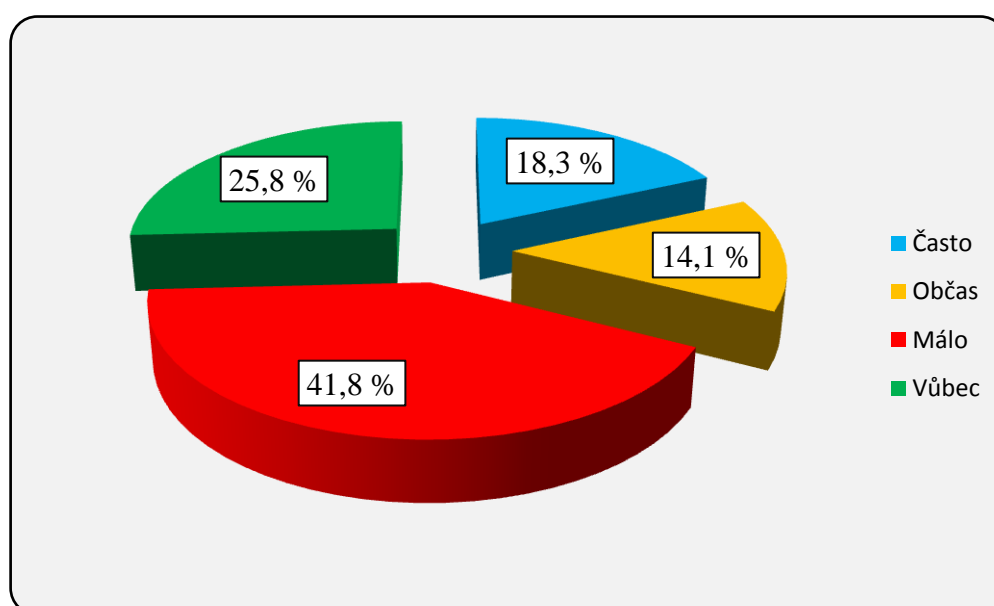
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 25: Frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli - vyšší stupeň ZŠ

Frekvence komunikace	Počet	%
Často	48	18,3
Občas	37	14,1
Málo	110	41,8
Vůbec	68	25,8
Celkem	263	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 25: Procentuální zastoupení frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli

Zdroj: autor práce, 2014

Je až alarmující, že z celkového počtu 263 žáků nekomunikuje s lidmi, které osobně neviděli pouze 25,8% , což představuje 68 dospívajících. Položku: komunikuji často s lidmi, které jsem osobně neviděl(a) zaškrtno 32,5% žáků devátých ročníků, 2,7% osmých ročníků, 28% sedmých ročníků a 16,2 % žáků z ročníků šestých. V tomto případě je nezbytné použít pojem kybergrooming. Tento termín označuje chování

uživatelů na internetu, které má v dítěti či dospívajícím vyvolat falešný pocit důvěry a uskutečnit osobní setkání, jehož cílem je pohlavní zneužití. Jedním z hlavních důvodů trávení volného času na sociálních sítích u dospívajících je navázání nových vztahů, partnerských či přátelských. Kybergroomer (agresor) se vyznačuje velkou trpělivostí a schůzku sjednává až ve chvíli, kdy si je jistý naprostou důvěrou dítěte, nebo dospívajícího. Tento člověk bývá velice přátelský. Často posílá nejrůznější dárky (peníze, mobilní telefon, oblečení...), vyvolává emoční závislost (za dobu komunikace zná různá „tajemství“ dítěte a neváhá je použít). Někdy až po několikaměsíční komunikaci nabádá k osobní schůzce, kde ve většině případů dojde k sexuálnímu obtěžování, či zneužití. Z našeho výzkumného šetření je patrné, kolik žáků vyššího stupně může být v ohrožení a proto je nezbytná včasná prevence nejen na půdě školy, ale i v rodině.

Fotografování mobilním telefonem na půdě školy v období 2013/2014

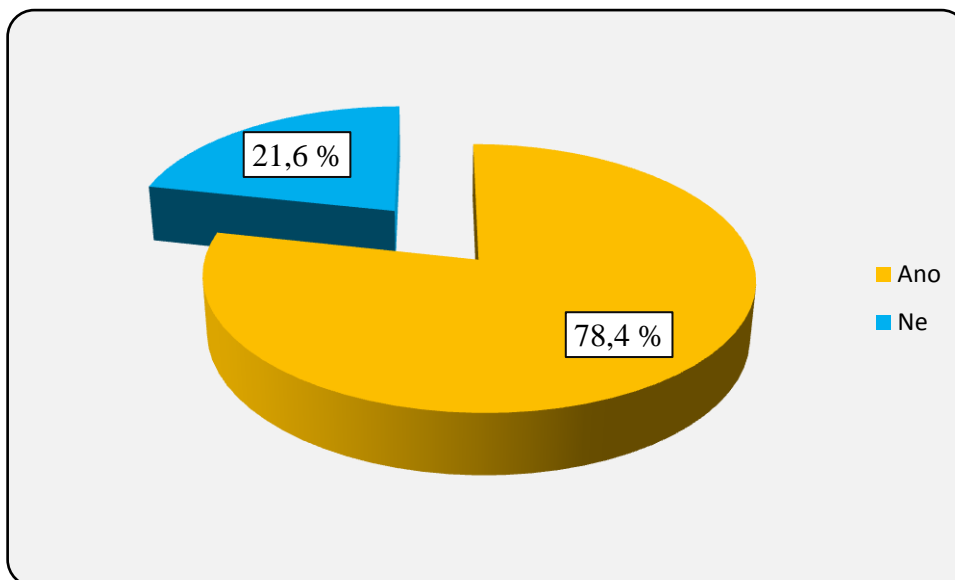
Tabulka 26: Fotografování mobilním telefonem na půdě školy v období 2013/2014

Fotografování na půdě školy						
6. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	58	78,4	16	21,6	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 26: Procentuální zastoupení fotografování na půdě školy

"Vyfotili jste někoho na půdě školy v období 2013/2014 bez jeho vědomí?"

Zdroj: autor práce, 2014

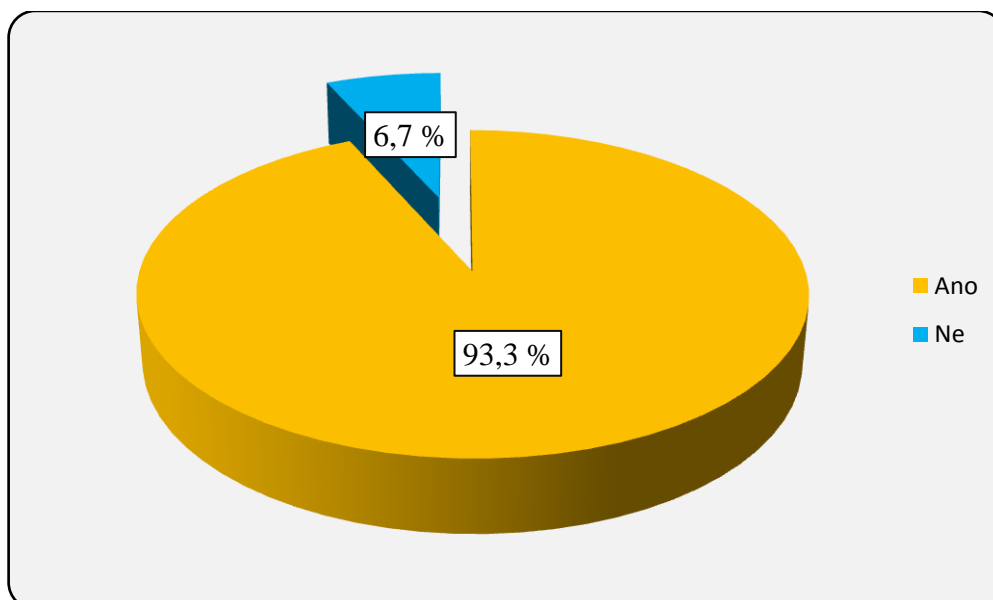
Tabulka 27: Fotografování na půdě školy v období 2013/2014

Fotografování na půdě školy						
7. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	70	93,3	5	6,7	75	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 27: Procentuální zastoupení fotografování na půdě školy

"Vyfotili jste někoho na půdě školy v období 2013/2014 bez jeho vědomí?"

Zdroj: autor práce, 2014

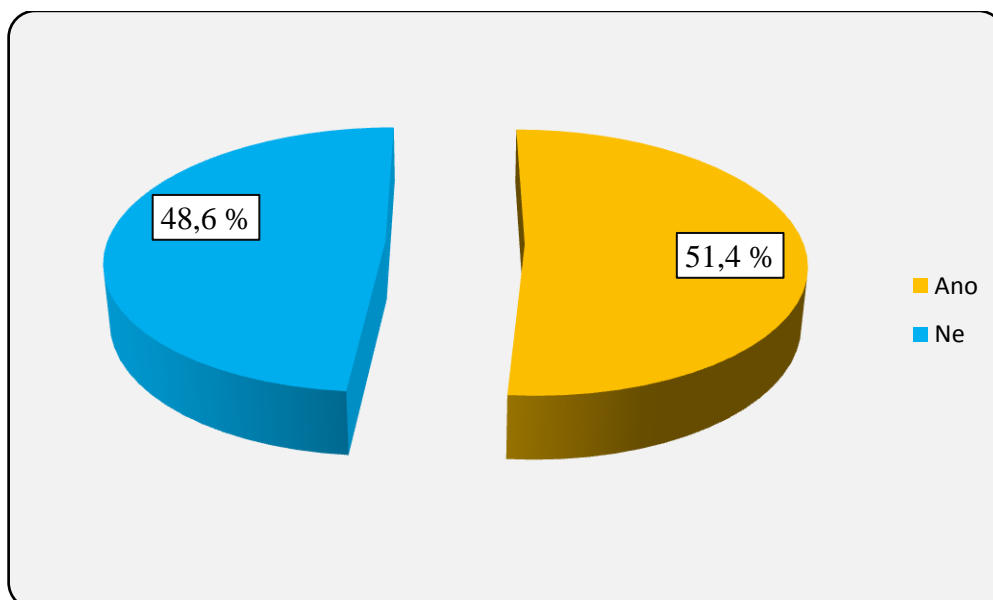
Tabulka 28: Fotografování na půdě školy v období 2013/2014

Fotografování na půdě školy						
8. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
		38	51,4	36	48,6	74

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 28: Procentuální zastoupení fotografování na půdě školy

"Vyfotili jste někoho na půdě školy v období 2013/2014 bez jeho vědomí?"

Zdroj: autor práce, 2014

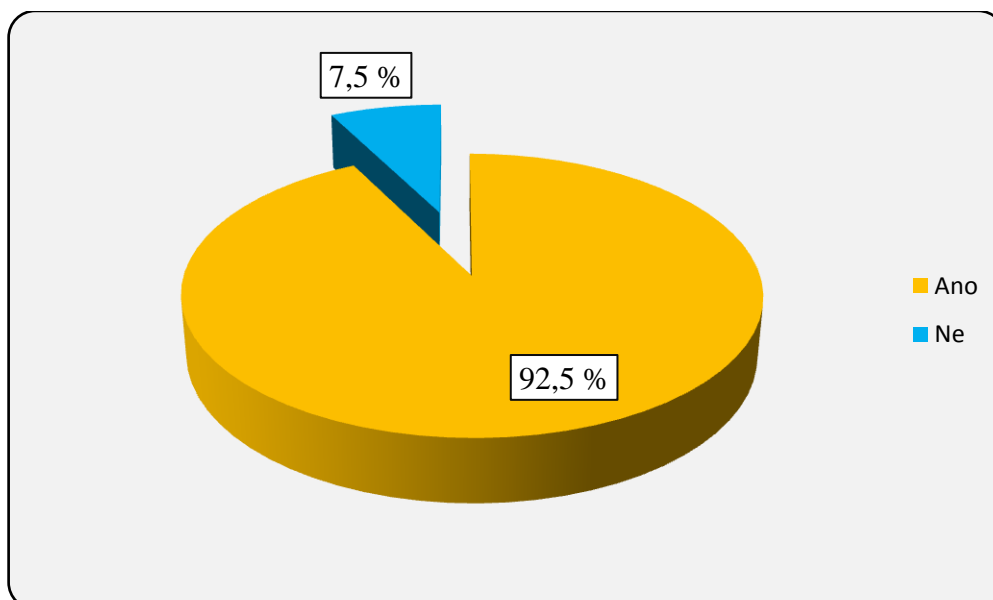
Tabulka 29: Fotografování na půdě školy v období 2013/2014

Fotografování na půdě školy						
9. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	37	92,5	3	7,5	40	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 29: Procentuální zastoupení fotografování na půdě školy

"Vyfotili jste někoho na půdě školy v období 2013/2014 bez jeho vědomí?"

Zdroj: autor práce, 2014

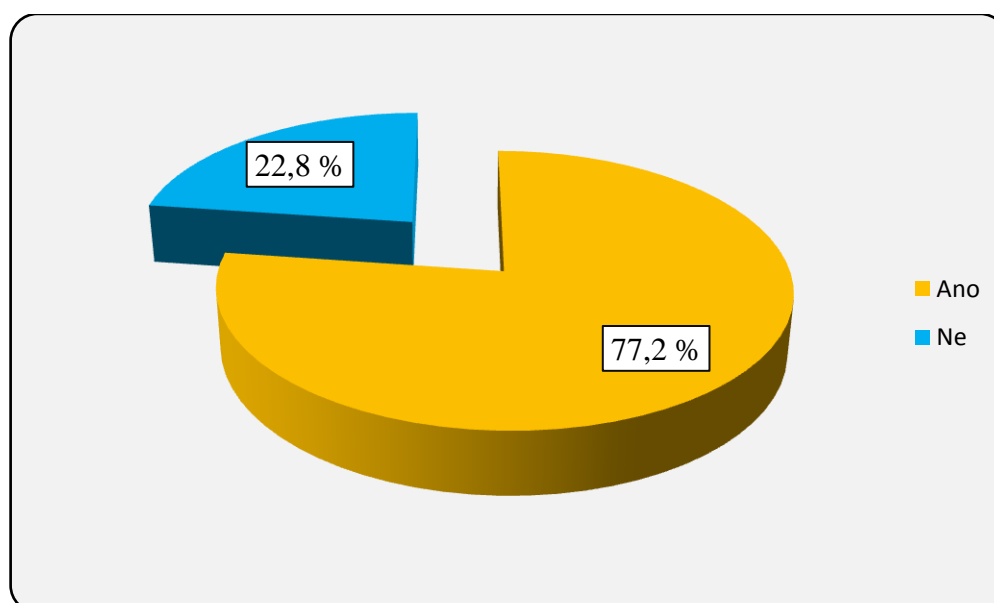
Tabulka 30: Fotografování na půdě školy v období 2013/2014

Fotografování na půdě školy						
Vyšší stupeň základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	203	77,2	60	22,8	263	100,0

Zdroj. autor práce, 2014

Graf 30: Procentuální zastoupení fotografování na půdě školy

"Vyfotili jste někoho na půdě školy v období 2013/2014 bez jeho vědomí?"

Zdroj: autor práce, 2014

Na vyšším stupni se k focení osob bez jejich vědomí na půdě školy přiznalo 77,2 % dotazovaných, což představuje 203 žáků z celkového počtu 263. Ve všech sledovaných ročnících se k focení v období 2013/2014 přiznala větší polovina žáků. Z těchto výsledků je patrné, že opatření v podobě jasně vymezených pravidel na škole je nezbytné. Je nutné položit si otázku, jak tomuto trendu neustálého fotografování všech a všeho zabránit a nebo jej alespoň omezit nějakými pravidly ve školním prostředí. Podle paragrafu dvanáct občanského zákoníku nesmí být podobizny, obrazové a zvukové záznamy, které se týkají fyzické osoby, pořízeny či použity bez jejího

vědomí (Bělohlová, 2013) Žáci fotí vše a všechny. K focení dochází o přestávkách, tajně v hodinách, v hodinách tělocviku (když necvičí a sedí na lavičkách) atd. Nezbytnou součástí je fakt, že mobilní telefon pravidelně využívají jako "tahák". Internet v mobilu má velká část žáků vyššího stupně. Jak tento nežádoucí faktor eliminovat natolik, aby nebyl v rozporu s přáním rodičů, kteří chtějí své děti čas od času informovat o změnách v odpoledním programu?

Škola by měla nastavit jasná pravidla, která budou přijatelná i pro rodiče. Jednou z možností, která by mohla pomoci v eliminaci fotografování, je odevzdávání mobilních telefonů před začátkem vyučování. Většina základních škol je vybavena uzamykatelnými skříňkami přímo ve třídě, od kterých mají vyučující jednotný klíč. Mobily by byly rozdány až po vyučování – před odchodem na oběd. Následně by si žáci mohli s rodiči telefonicky vyřídit veškeré vzkazy a požadavky. Na tento systém by si rodiče po čase zvykli a věděli by, že mohou své děti informovat až po ukončeném vyučování a že až v tento okamžik mohou jejich děti reagovat na případné vzkazy. Co se týká ztráty mobilních telefonů – od skříněk mají klíč pouze zaměstnanci školy. U každé skříňky by mohl existovat sešit, do kterého by se ráno podepsal vyučující, napsal datum a počet vybraných telefonů. Odpoledne by se dopsal počet vydaných mobilních telefonů. Tato činnost by byla realizována po prvním zvonění a tudíž by nezasahovala do času, který je vyčleněn na přímou práci s žáky. Fungování tohoto projektu by velice usnadnil kladný přístup rodičů a učitelů k tomuto návrhu.

Pomluva na sociálních sítích

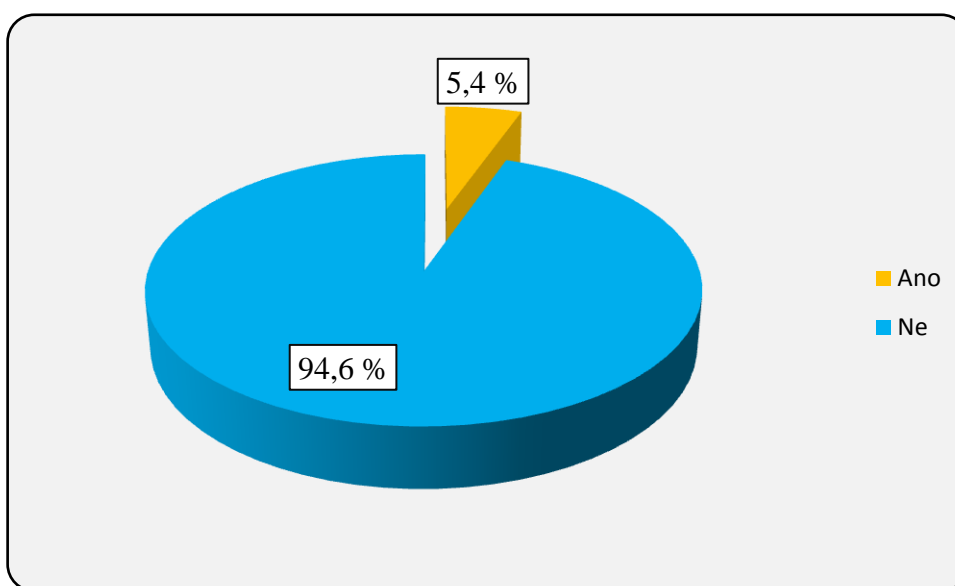
Tabulka 31: Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích

Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích						
6. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	4	5,4	70	94,6	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 31: Procentuální zastoupení

"Dopustili jste se pomluvy na sociálních sítích v období 2013/2014?"

Zdroj: autor práce, 2014

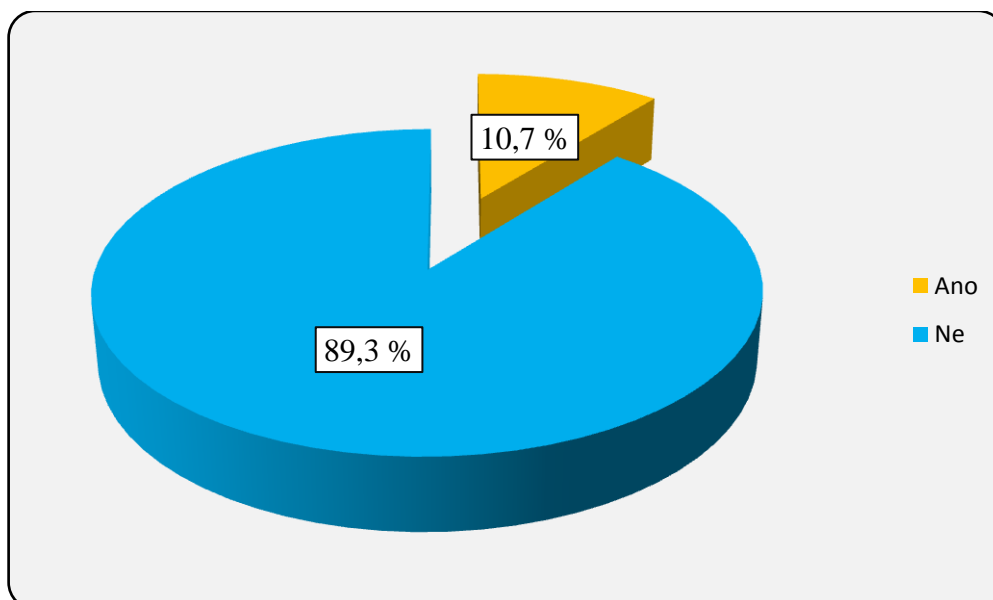
Tabulka 32: Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích

Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích						
7. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	8	10,7	67	89,3	75	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 32: Procentuální zastoupení

"Dopustili jste se pomluvy na sociálních sítích v období 2013/2014?"

Zdroj: autor práce, 2014

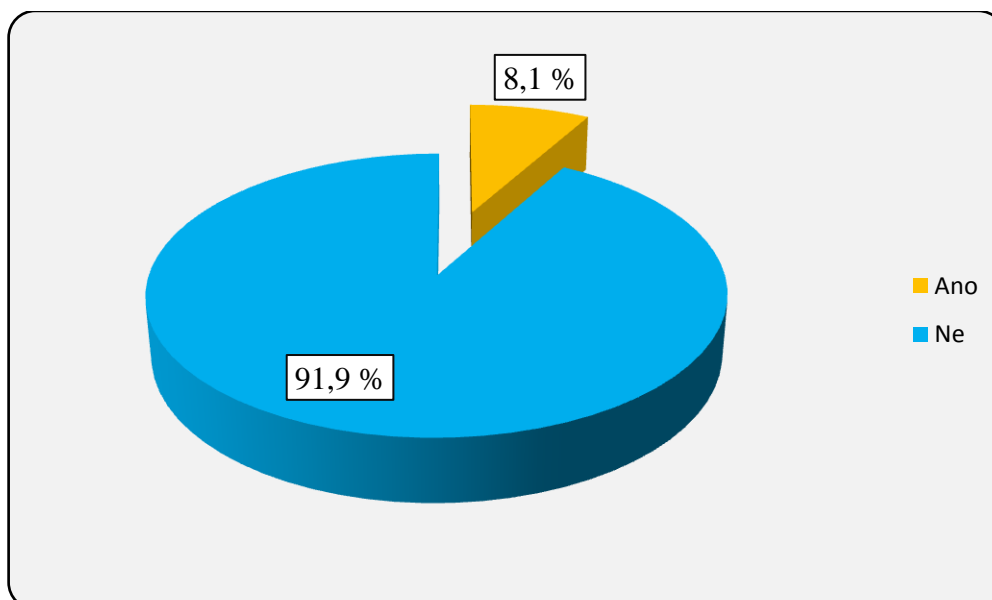
Tabulka 33: Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích

Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích						
8. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	6	8,1	68	91,9	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 33: Procentuální zastoupení

"Dopustili jste se pomluvy na sociálních sítích v období 2013/2014?"

Zdroj: autor práce, 2014

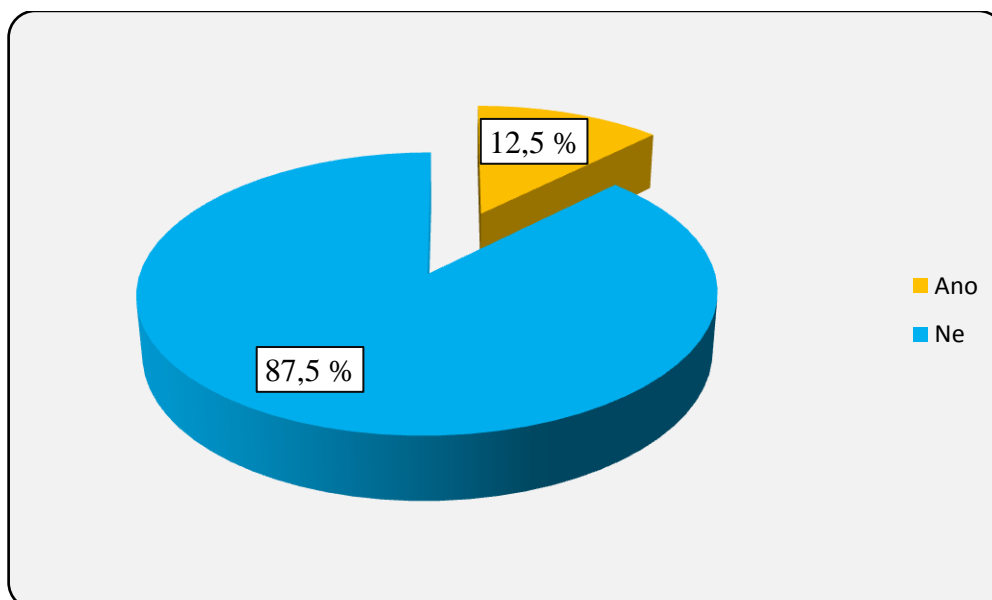
Tabulka 34: Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích

Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích						
9. ročník základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	5	12,5	35	87,5	40	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 34: Procentuální zastoupení

"Dopustili jste se pomluvy na sociálních sítích v období 2013/2014?"

Zdroj. autor práce, 2014

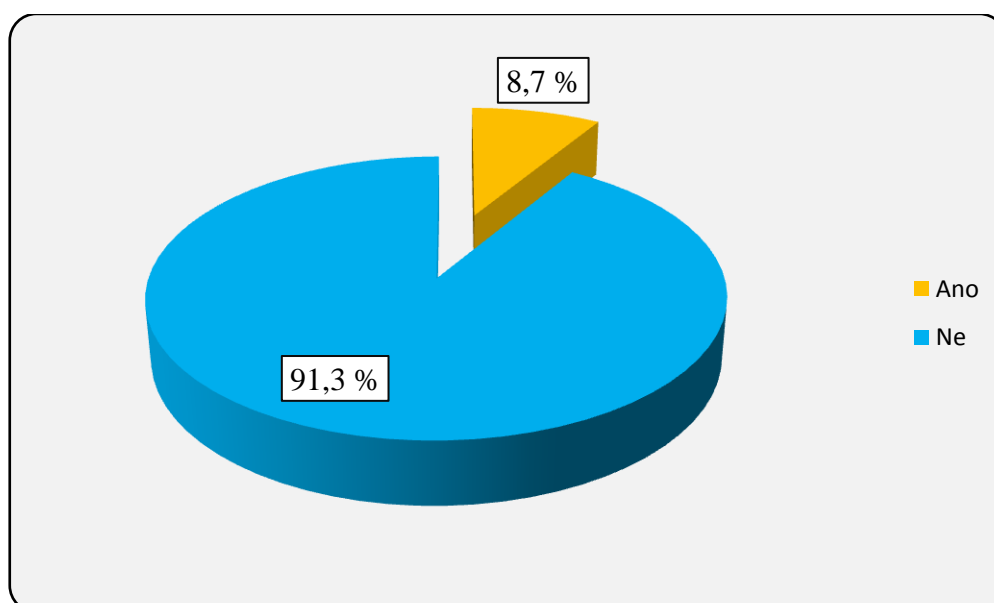
Tabulka 35: Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích

Dopuštění se pomluvy						
Vyšší stupeň základní školy	Ano		Ne		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	23	8,7	240	91,3	263	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 35: Procentuální zastoupení

"Dopustili jste se pomluvy na sociálních sítích v období 2013/2014?"

Zdroj: autor práce, 2014

Pomluva je zde chápána jako sdělení nepravdivého údaje o jiné osobě za účelem poškodit či ohrozit jeho status u ostatních. Nejméně často se pomluvy dopustili na sociálních sítích v období 2013/2014 žáci šestých ročníků. Naopak nejvíce je zde zastoupen ročník devátý, a to ve 12,5 %. Celkově můžeme konstatovat, že se pomluvy na sociálních sítích dopustilo 8,7 % žáků vyššího stupně, což představuje 23 dotazovaných z celkového počtu 263 žáků.

Na základě těchto výsledků je nezbytná prevence v dané oblasti. Mnozí žáci si neuvědomují fakt, že i po odstranění této negativní informace ze sociálních sítí pomluva dále na internetu přežívá. Internet je jako moře plné žraloků. Nikdy nevíte, kdy může zaútočit a zranit.

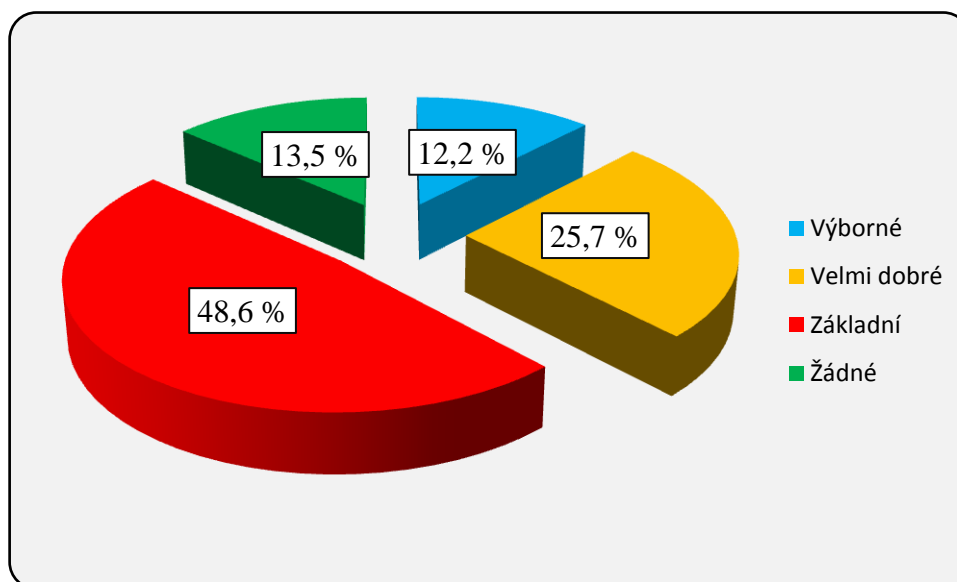
Znalosti otce v oblasti sociálních sítí

Tabulka 36: Znalosti otce v oblasti sociálních sítí z pohledu žáka - šestý ročník

Znalosti otce	Počet	%
Výborné	9	12,2
Velmi dobré	19	25,7
Základní	36	48,6
Žádné	10	13,5
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 36: Procentuální zastoupení znalostí otce v oblasti sociálních sítí

Zdroj: autor práce, 2014

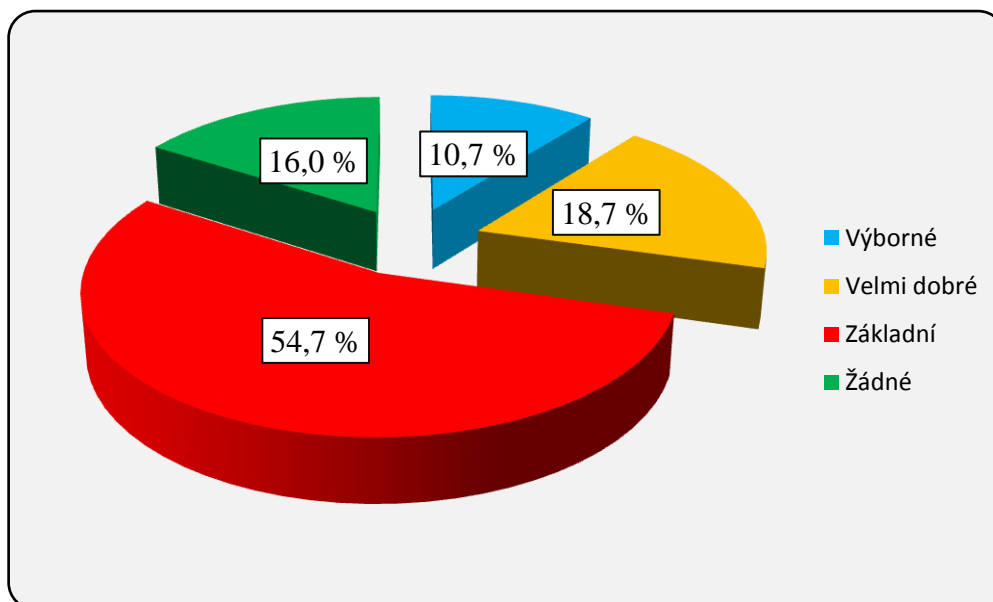

Tabulka 37: Znalosti otce v oblasti sociálních sítí z pohledu žáka - sedmý ročník

Znalosti otce	Počet	%
Výborné	8	10,7
Velmi dobré	14	18,7
Základní	41	54,7
Žádné	12	16,0
Celkem	75	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 37: Procentuální zastoupení znalostí otce v oblasti sociálních sítí

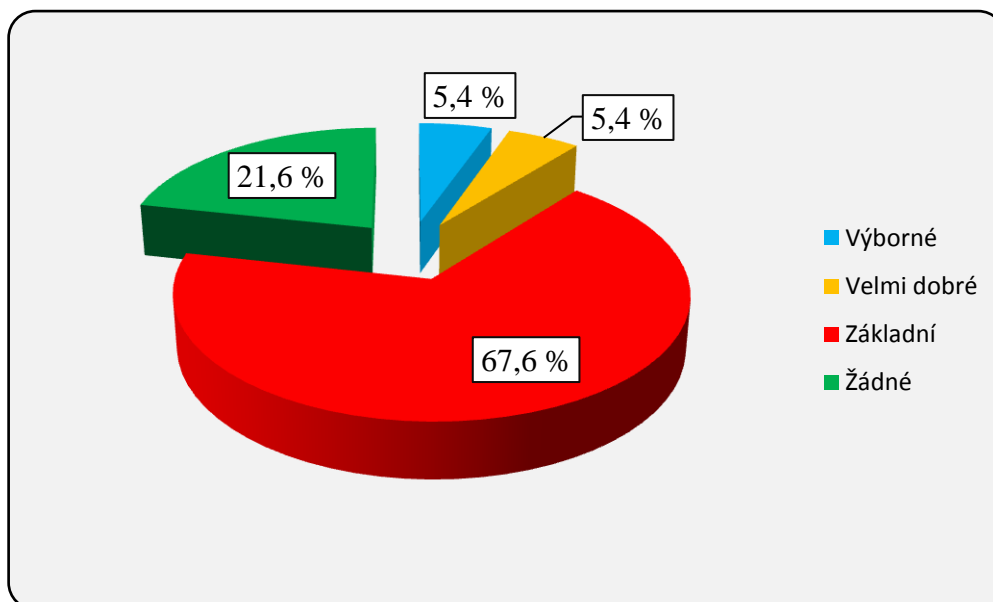
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 38: Znalosti otce v oblasti sociálních sítí z pohledu žáka - osmý ročník

Znalosti otce	Počet	%
Výborné	4	5,4
Velmi dobré	4	5,4
Základní	50	67,6
Žádné	16	21,6
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 38: Procentuální zastoupení znalostí otce v oblasti sociálních sítí

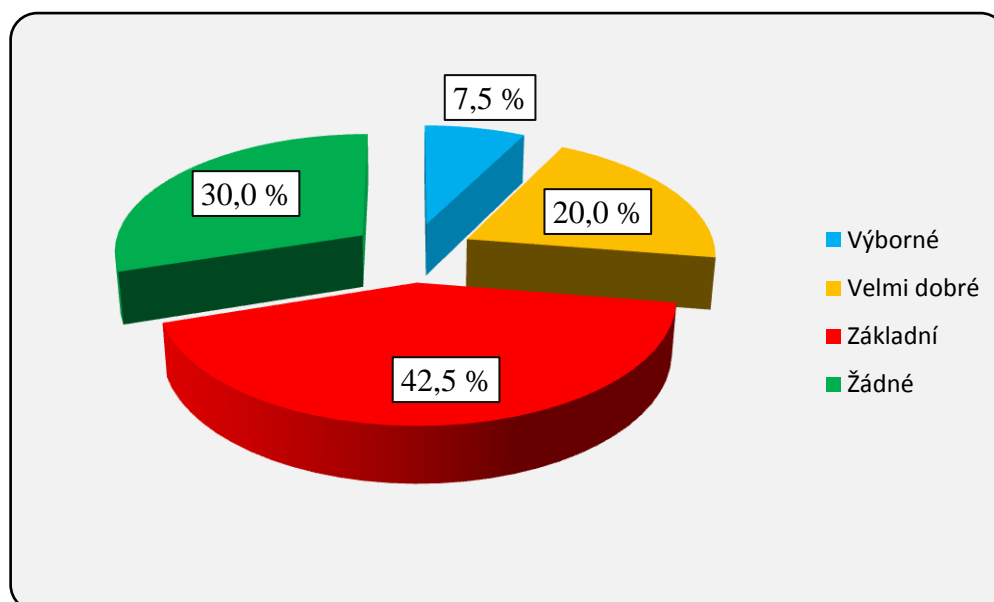
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 39: Znalosti otce v oblasti sociálních sítí z pohledu žáka - devátý ročník

Znalosti otce	Počet	%
Výborné	3	7,5
Velmi dobré	8	20,0
Základní	17	42,5
Žádné	12	30,0
Celkem	40	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 39: Procentuální zastoupení znalostí otce v oblasti sociálních sítí

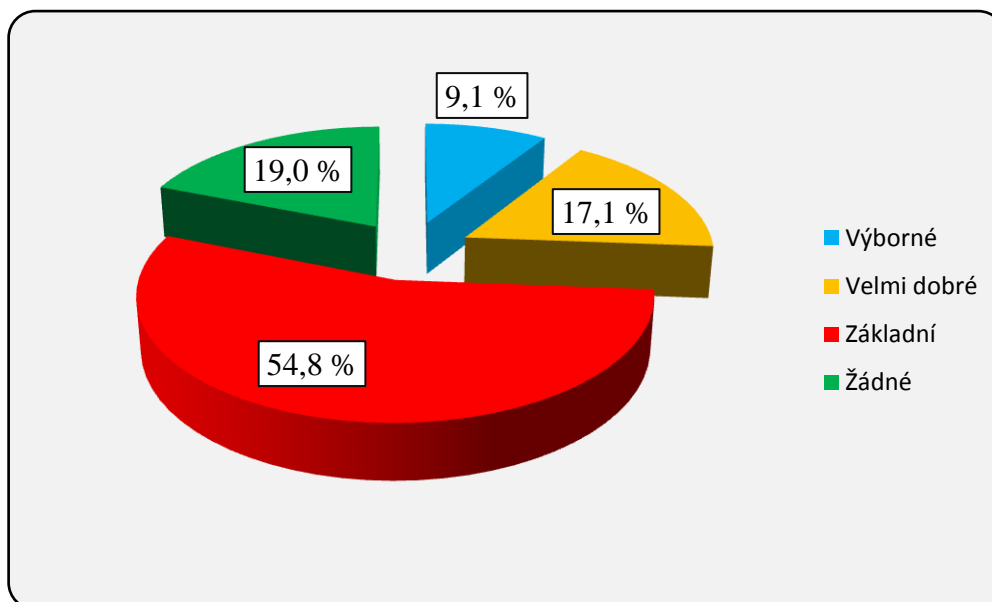
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 40: Znalosti otce v oblasti sociálních sítí z pohledu žáka - vyšší stupeň ZŠ

Znalosti otce	Počet	%
Výborné	24	9,1
Velmi dobré	45	17,1
Základní	144	54,8
Žádné	50	19,0
Celkem	263	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 40: Procentuální zastoupení znalostí otce v oblasti sociálních sítí

Zdroj: autor práce, 2014

Základní znalosti otců v oblasti sociálních sítí z pohledu žáků uvedlo 54,8 % dotazovaných. Odpověď žádné znalosti má podle žáků 19,0 % otců. V tomto případě se nabízí možnost spolupráce ve formě školení ze strany školy či samotných žáků. Pokud se rodič více orientuje v této oblasti, dokáže lépe odhadnout a předvídat možná rizika a dokáže být více nápomocen v případě řešení kyberšikany. Z grafu č. 11 až 15 jednoznačně vyplývá, že dotazovaní by se s problémem kyberšikany svěřili právě rodičům.

Z pozice školy je nutné připomenout trojúhelník vzájemné propojenosti žák < - škola - > rodič, který je nezbytnou součástí v boji proti sociálně patologickým jevům.

Rovněž je z výzkumu patrné, že znalosti rodičů v oblasti sociálních sítí a tudíž informačně komunikačních technologií nejsou na takové úrovni, aby mohli svým dětem ve znalostech konkurovat a případně jim vysvětlit možná úskalí, nedostatky a nebezpečí tohoto fenoménu. Zároveň v případě řešení kyberšikany by měla být nezbytná dobrá orientace v kybernetické agresí. V tomto případě, by škola mohla fungovat jako školitel rodičů v boji za prevenci a minimalizaci nežádoucího chování na vyšším stupni základních škol. Každý měsíc školního roku - v součtu deset lekcí by byl rodičům nabídnut seminář se zaměřením na prevenci sociálně patologických jevů, především kyberšikanu, neboť kybernetická šikana a sebepoškozování jsou nejčastěji řešenými problémy na současných základních školách. Rodiče by se dověděli nejen teorii, ale především praxi jednotlivých problematických oblastí. Co se týká motivace rodičů, bylo by pouze na nich, zda mají zájem více porozumět online prostředí, ve kterém se jejich děti pohybují. Mnozí tráví v digitálním světě volný čas, hledají online přátelství i zájmy. Školitel by byl zvolen dle jednotlivých oblastí a samozřejmě na základě jeho odborných, teoreticko-praktických znalostí a dovedností. Velmi důležitá je v tomto případě míra empatie, schopnost zaujmout, poskytnout veškeré dostupné informace a především praktické využití. Výstupem těchto školení by byla orientace v dané problematice a schopnost identifikovat problém. Vědět, co v tomto případě dělat. Jak s dítětem hovořit, jak mu poskytnout pomocnou ruku, jak nabídnout možnosti řešení a jak se dítěti přiblížit a podpořit ho v řešení a vyřešení negativní situace.

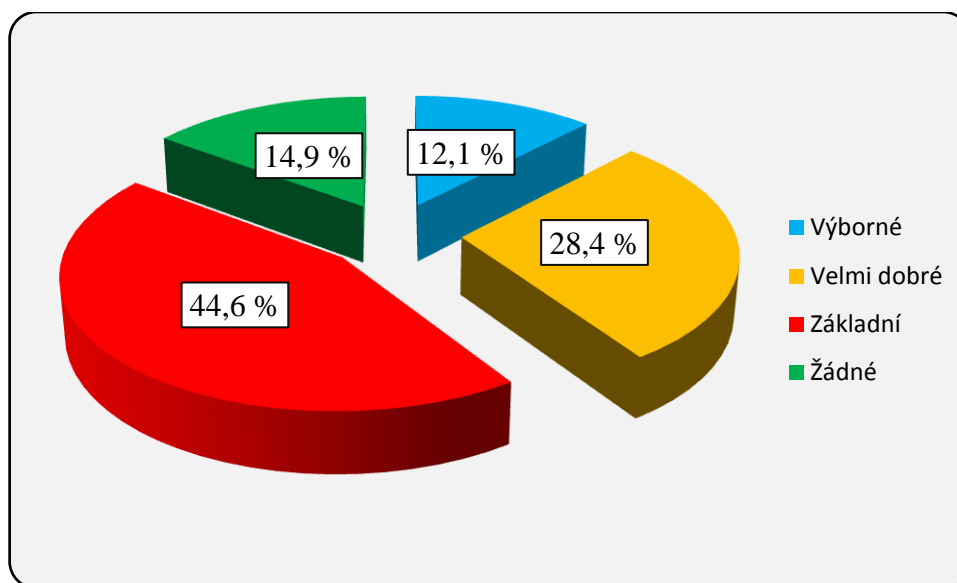
Znalosti matky v oblasti sociálních sítí

Tabulka 41: Znalosti matky v oblasti sociálních sítí z pohledu žáka - šestý ročník

Znalosti matky	Počet	%
Výborné	9	12,1
Velmi dobré	21	28,4
Základní	33	44,6
Žádné	11	14,9
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 41: Procentuální zastoupení znalostí matky v oblasti sociálních sítí

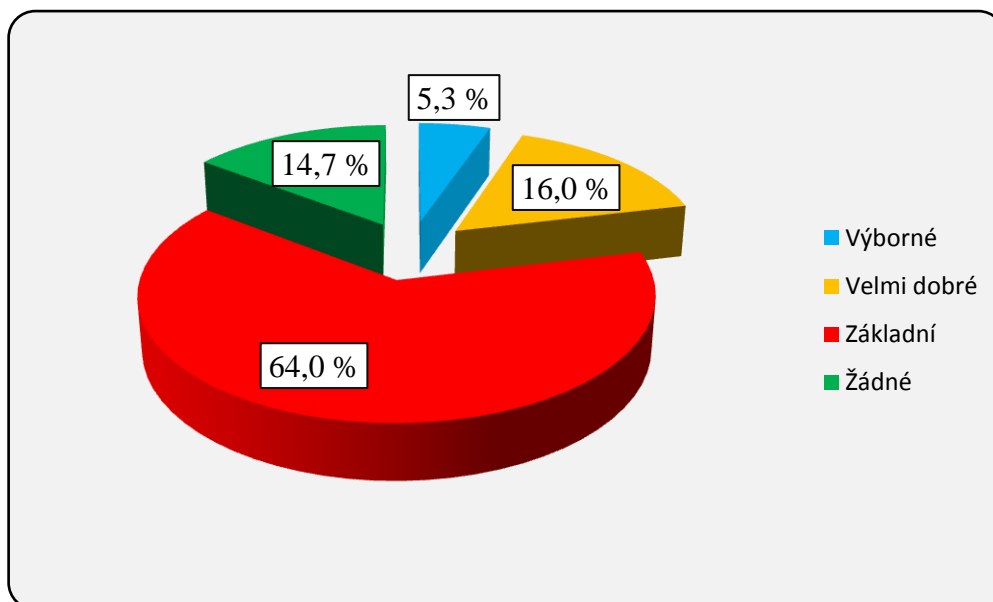
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 42: Znalosti matky v oblasti sociálních sítí z pohledu žáka - sedmý ročník

Znalosti matky	Počet	%
Výborné	4	5,3
Velmi dobré	12	16,0
Základní	48	64,0
Žádné	11	14,7
Celkem	75	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 42: Procentuální zastoupení znalostí matky v oblasti sociálních sítí

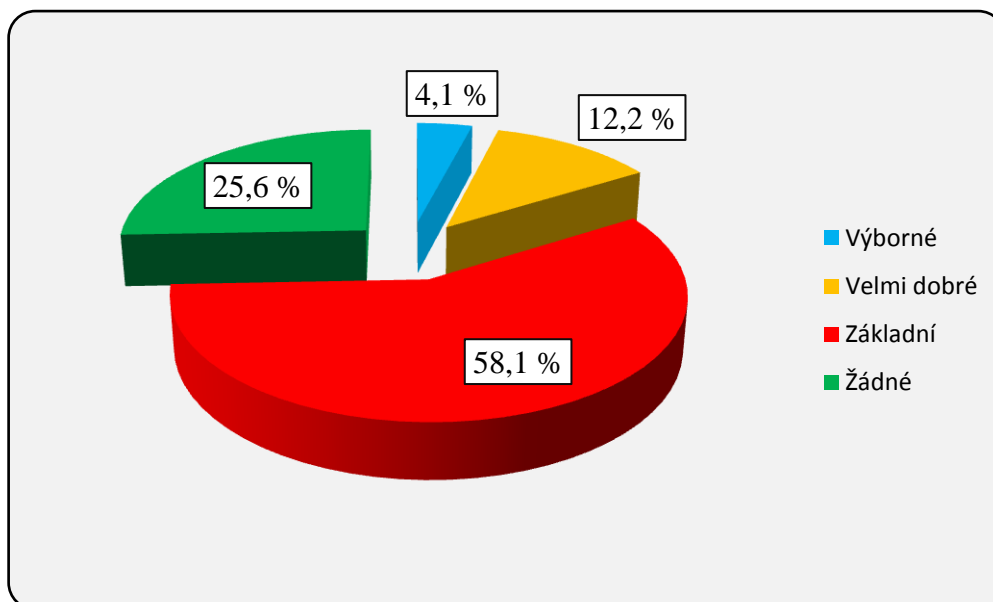
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 43: Znalosti matky v oblasti sociálních sítí z pohledu žáka - osmý ročník

Znalosti matky	Počet	%
Výborné	3	4,1
Velmi dobré	9	12,2
Základní	43	58,1
Žádné	19	25,6
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 43: Procentuální zastoupení znalostí matky v oblasti sociálních sítí

Zdroj: autor práce, 2014

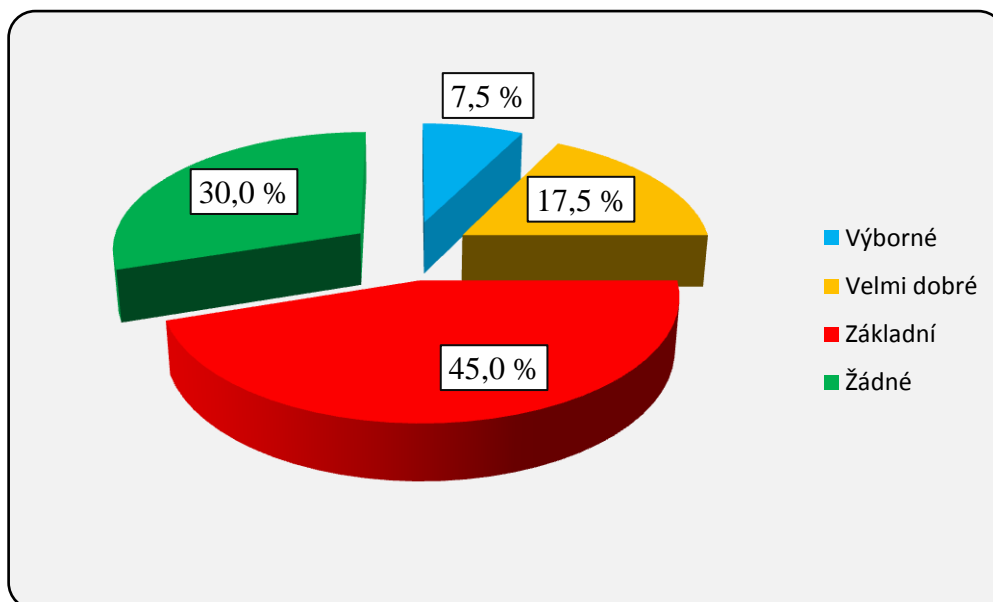

Tabulka 44: Znalosti matky v oblasti sociálních sítí z pohledu žáka - devátý ročník

Znalosti matky	Počet	%
Výborné	3	7,5
Velmi dobré	7	17,5
Základní	18	45,0
Žádné	12	30,0
Celkem	40	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 44: Procentuální zastoupení znalostí matky v oblasti sociálních sítí

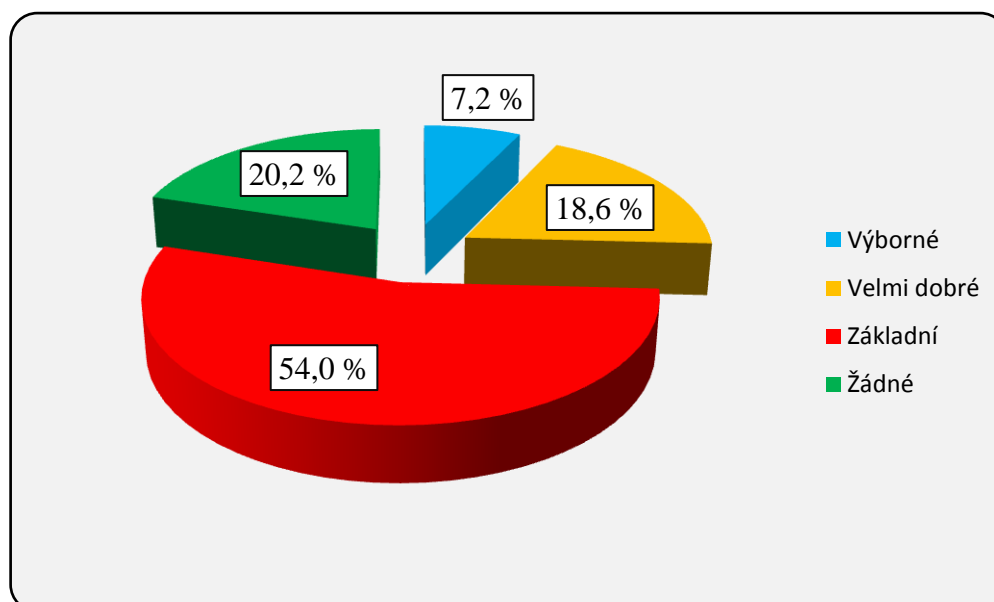
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 45: Znalosti matky v oblasti sociálních sítí z pohledu žáka - vyšší stupeň ZŠ

Znalosti matky	Počet	%
Výborné	19	7,2
Velmi dobré	49	18,6
Základní	142	54,0
Žádné	53	20,2
Celkem	263	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 45: Procentuální zastoupení znalostí matky v oblasti sociálních sítí

Zdroj: autor práce, 2014

Zajímavým zjištěním je fakt, že v porovnání s grafem č. 40 můžeme vidět určité odlišnosti. Žádné znalosti má podle žáků 19,0 % otců, ale 20,2 % matek. Rovněž výborné znalosti má 9,1 % otců, ale jen 7,2 % matek. Velmi dobré znalosti má 18,6 % matek a 17,1 % otců. V porovnání s grafy č. 36 - 39 je patrné, že i v této výzkumné otázce týkající se znalostí matky z pohledu žáka dle jednotlivých ročníků převažuje odpověď - základní znalosti.

Využití anonymního školního emailu

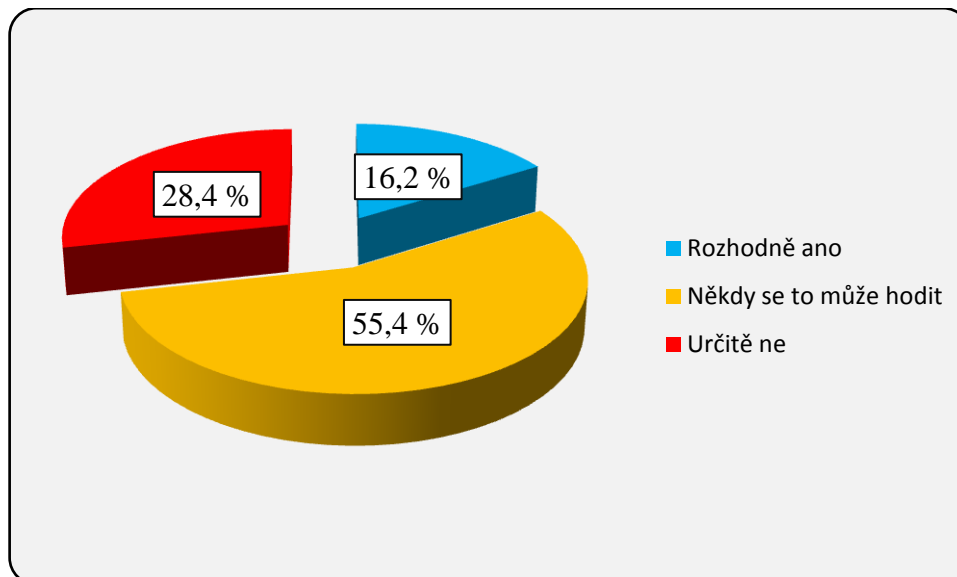
Tabulka 46: Využití anonymního školního emailu - šestý ročník

Využití anonymního školního emailu	Počet	%
Rozhodně ano	12	16,2
Někdy se to může hodit	41	55,4
Určitě ne	21	28,4
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 46: Procentuální zastoupení

"V rámci prevence byste dostali možnost zvolit někoho z řad pedagogů, který by založil email. Tento email by sloužil zcela anonymně k řešení vašich problémů, pocitů, životních otázek atd. Využili byste tuto možnost?"

Zdroj: autor práce, 2014

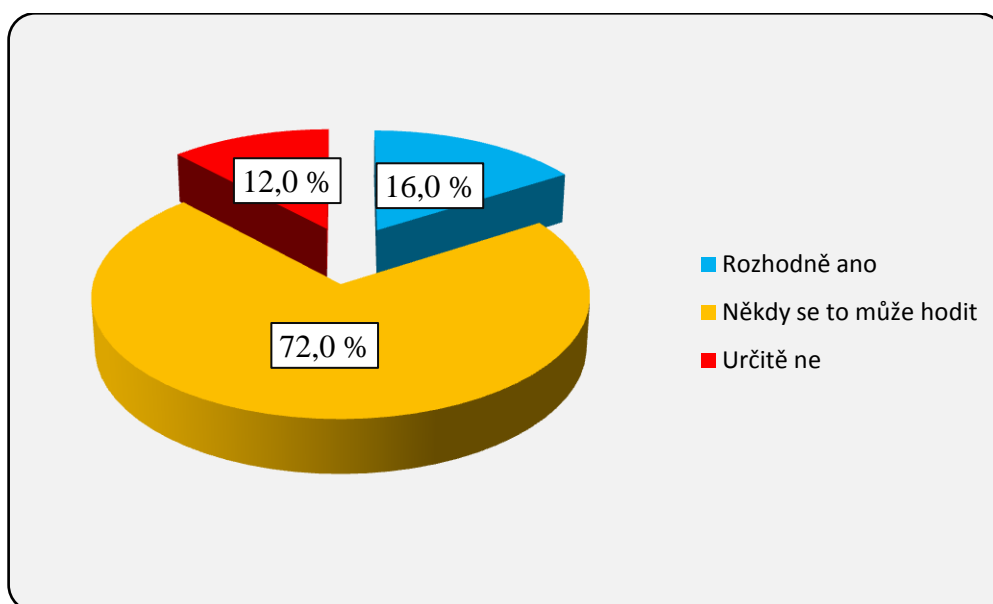
Tabulka 47: Využití anonymního školního emailu - sedmý ročník

Využití anonymního školního emailu	Počet	%
Rozhodně ano	12	16,0
Někdy se to může hodit	54	72,0
Určitě ne	9	12,0
Celkem	75	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 47: Procentuální zastoupení

"V rámci prevence byste dostali možnost zvolit někoho z řad pedagogů, který by založil email. Tento email by sloužil zcela anonymně k řešení vašich problémů, pocitů, životních otázek atd. Využili byste tuto možnost?"

Zdroj: autor práce, 2014

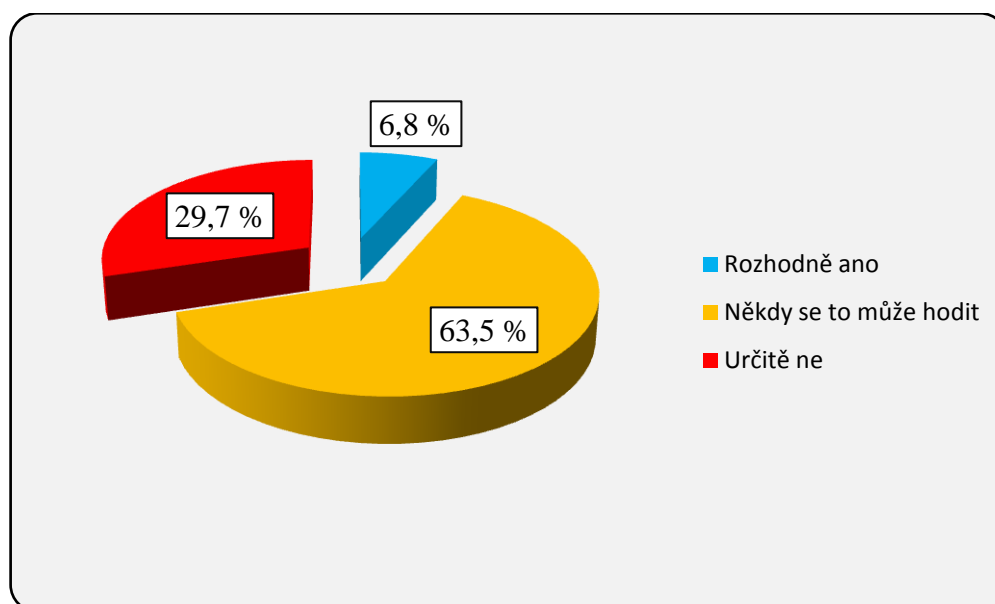
Tabulka 48: Využití anonymního školního emailu - osmý ročník

Využití anonymního školního emailu	Počet	%
Rozhodně ano	5	6,8
Někdy se to může hodit	47	63,5
Určitě ne	22	29,7
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 48: Procentuální zastoupení

"V rámci prevence byste dostali možnost zvolit někoho z řad pedagogů, který by založil email. Tento email by sloužil zcela anonymně k řešení vašich problémů, pocitů, životních otázek atd. Využili byste tuto možnost?"

Zdroj: autor práce, 2014

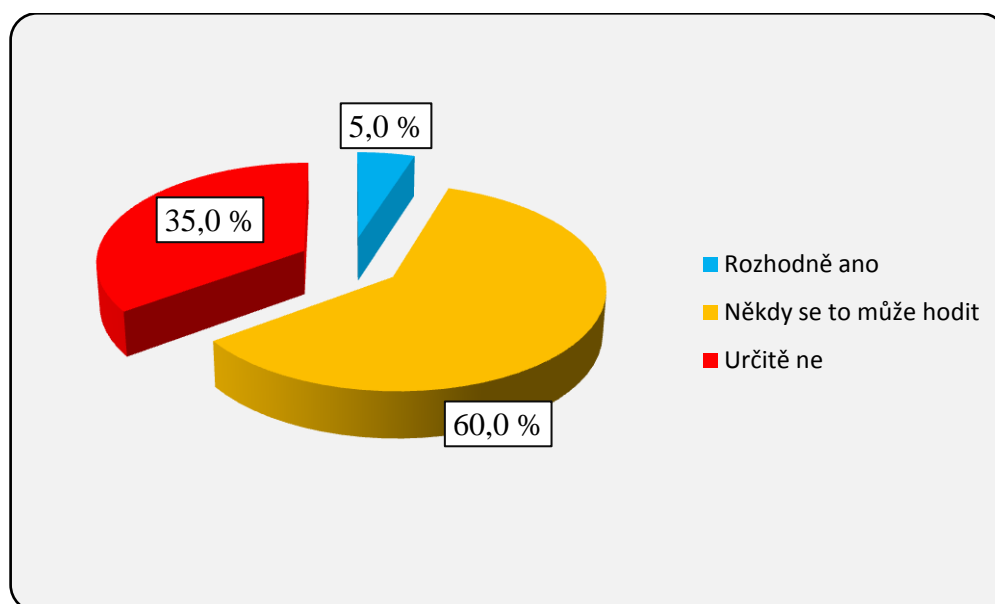
Tabulka 49: Využití anonymního školního emailu - devátý ročník

Využití anonymního školního emailu	Počet	%
Rozhodně ano	2	5,0
Někdy se to může hodit	24	60,0
Určitě ne	14	35,0
Celkem	40	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 49: Procentuální zastoupení

"V rámci prevence byste dostali možnost zvolit někoho z řad pedagogů, který by založil email. Tento email by sloužil zcela anonymně k řešení vašich problémů, pocitů, životních otázek atd. Využili byste tuto možnost?"

Zdroj: autor práce, 2014

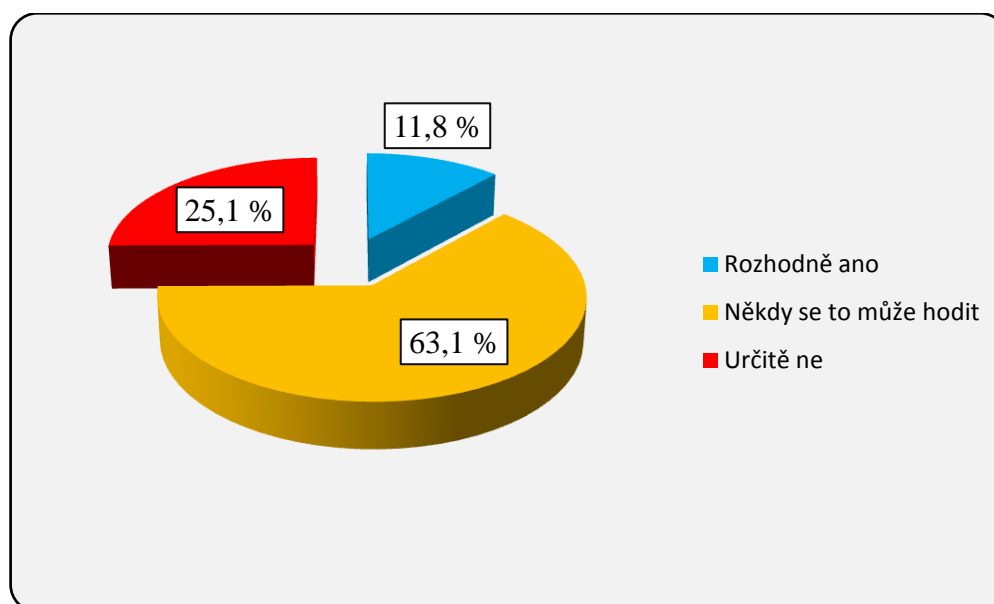
Tabulka 50: Využití anonymního školního emailu - vyšší stupeň ZŠ

Využití anonymního školního emailu	Počet	%
Rozhodně ano	31	11,8
Někdy se to může hodit	166	63,1
Určitě ne	66	25,1
Celkem	263	100,0

Zdroj. autor práce, 2014

Graf 50: Procentuální zastoupení

"V rámci prevence byste dostali možnost zvolit někoho z řad pedagogů, který by založil email. Tento email by sloužil zcela anonymně k řešení vašich problémů, pocitů, životních otázek atd. Využili byste tuto možnost?"

Zdroj: autor práce, 2014

Na vyšším stupni by o anonymní školní email mělo zájem 11,8 %, což činí 31 žáků. Na odpověď - někdy se to může hodit reagovalo 63,1 % dotazovaných. Tento fakt nevylučuje, že právě někdo z tohoto počtu 166 žáků, by mail v případě nežádoucí životní situace mohl využít. Pouze 25,1 % dotazovaných uvedlo, že by určitě email

nevyužili. Procentuální zastoupení v otázce založení školního anonymního emailu dle jednotlivých ročníků je zajímavé. V šestých ročnících zvolilo variantu - rozhodně ano 16,2 % a v sedmých ročnících 16,0 % dotazovaných. V osmých a devátých ročnících byl zájem podstatně nižší. Na základě tohoto zjištění by největší využitelnost emailu byla pro šesté a sedmé ročníky vyššího stupně na této základní škole.

Jednou z možností řešení nežádoucího chování - kyberšikany by mohlo být založení anonymního školního emailu. Z výzkumu můžeme vidět, že 31 žáků z celkového počtu 263 by tento email rozhodně využilo a dalších 166 uvedlo, že se to může hodit, což nevylučuje možnost využití emailu. Studenti by dostali možnost zvolit někoho z řad pedagogů (včetně speciálního pedagoga, psychologa, metodika prevence či etopeda) a tento člověk by založil zcela anonymní email, který by studentům umožnil svěřit se někomu, komu důvěřují a koho si sami zvolili. Jednalo by se o řešení jakýchkoli životních otázek, pocitů, problémů či rozhodnutí, kterých má v dnešní uspěchané a digitální době každé dítě dostatek. Je obecně známo, že žáci některé pedagogy vyhledávají, mají je rádi, důvěřují jim, svěřují se, rádi se s nimi podělí o své úspěchy, zážitky a zkušenosti. Chtějí s nimi trávit čas v podobě exkurzí, výletů, socializačních a adaptačních kurzů, dokonce přijímají nabídky na víkendové aktivity atd. Tento prvek bývá vzájemný a zpětná vazba pozitivní ve vztahu učitel - > žák, žák -> učitel. Je předpoklad, že takto zvolený pedagog by neměl problém s tím email vést, samozřejmě za podpory ředitele. Např. zvýšením osobního hodnocení, nebo hodinovou úlevou z úvazku apod. Z důvodu přiblížení se dnešním studentům a tudíž možností všimnout si a řešit nežádoucí chování, by měl být tento empatický prvek součástí výběrového řízení. Pokud se někdo uchází o práci s žáky nejen na základní škole, měl by se klást velký důraz na osobní kvality a předpoklady. Zejména na empatii.

Výběrové řízení na základní školy by mělo splňovat několik kroků:

- Na základě poslaných životopisů vybrat takové aprobace a dosažené vzdělání, které je na požadované místo potřebné. Tímto způsobem bude splněn prvek odborné kvalifikace.
- Z vybraných osob si každého pozvat osobně, neboť osobní setkání je velice důležité a může mnoho napovědět.

- Na osobní schůzce by byl přítomen nejen ředitel, ale i školní psycholog, metodik prevence, speciální pedagog či etoped. Toto složení možná působí velkolepě, ale v ekonomických sektorech na nejrůznější pozice je člověk vystaven často mnohem větší komisi. A škola s počtem 263 žáků na vyšším stupni může být z ekonomického hlediska považována za velkou firmu.
- Jako nesmírně důležitá je schopnost empatie - umění vcítit se do druhé osoby. Byl by použit dotazník, který by schopnost empatie ve vztahu k ostatním zachytil.
- Účastník výběrového řízení by rovněž vyplnil test emoční inteligence (EQ ukazuje, do jaké míry se dokážeme na základě dosažených vědomostí a zkušeností orientovat v běžném životě) a odpověděl by na pár připravených otázek od každého z účastníků tohoto sezení. Tyto doplňující otázky by zachytily způsob a styl učení, přístup k individuálním potřebám žáků, způsoby řešení nežádoucího chování, ochotu spolupracovat či vnést nové poznatky a názory do výuky.
- Následně by došlo k vyhodnocení dotazníku a vzájemné diskuzi zúčastněných, již bez přítomnosti uchazeče o zaměstnání.
- Po takovémto postupu je velká pravděpodobnost, že by byl vybrán nejen odborně kvalifikovaný učitel, ale i kvalitní člověk, který by dokázal propojit potřebné roviny výuky, které jsou v dnešní době nezbytné.
- Díky celkové propojenosti by byly otevřeny dveře novým možnostem v řešení nejen kyberšikany.

Nabídka volitelného semináře

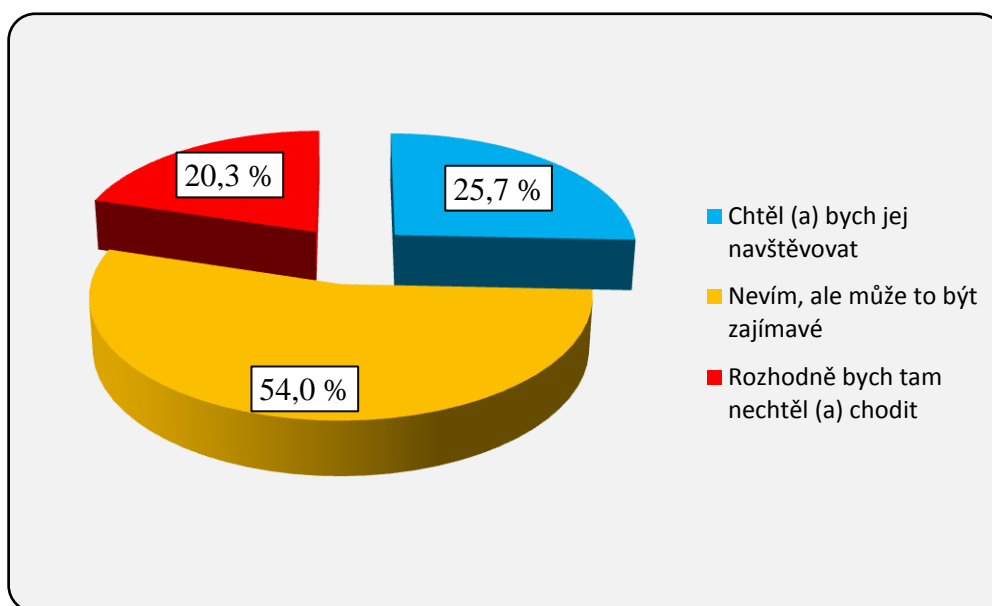
Tabulka 51: Nabídka volitelného semináře se zaměřením na rizikové chování - šestý ročník

Nabídka semináře	Počet	%
Chtěl(a) bych jej navštěvovat	19	25,7
Nevím, ale může to být zajímavé	40	54,0
Rozhodně bych tam nechtěl (a) chodit	15	20,3
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 51: Procentuální zastoupení

"Chtěli byste navštěvovat volitelný seminář se zaměřením na rizikové chování ?"

Zdroj: autor práce, 2014

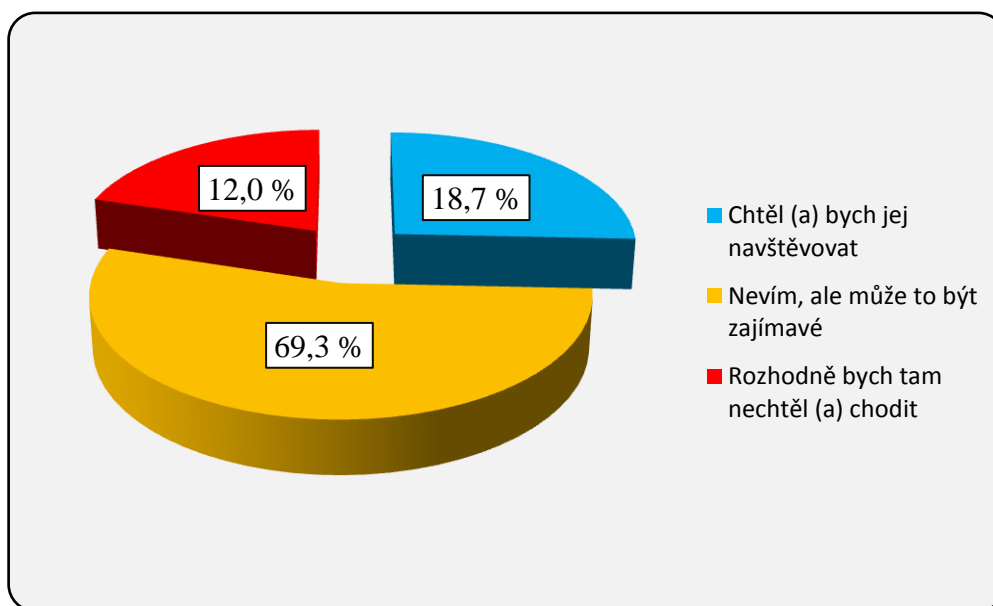
Tabulka 52: Nabídka volitelného semináře se zaměřením na rizikové chování - sedmý ročník

Nabídka semináře	Počet	%
Chtěl(a) bych jej navštěvovat	14	18,7
Nevím, ale může to být zajímavé	52	69,3
Rozhodně bych tam nechtěl (a) chodit	9	12,0
Celkem	75	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 52: Procentuální zastoupení

"Chtěli byste navštěvovat volitelný seminář se zaměřením na rizikové chování ?"

Zdroj: autor práce, 2014

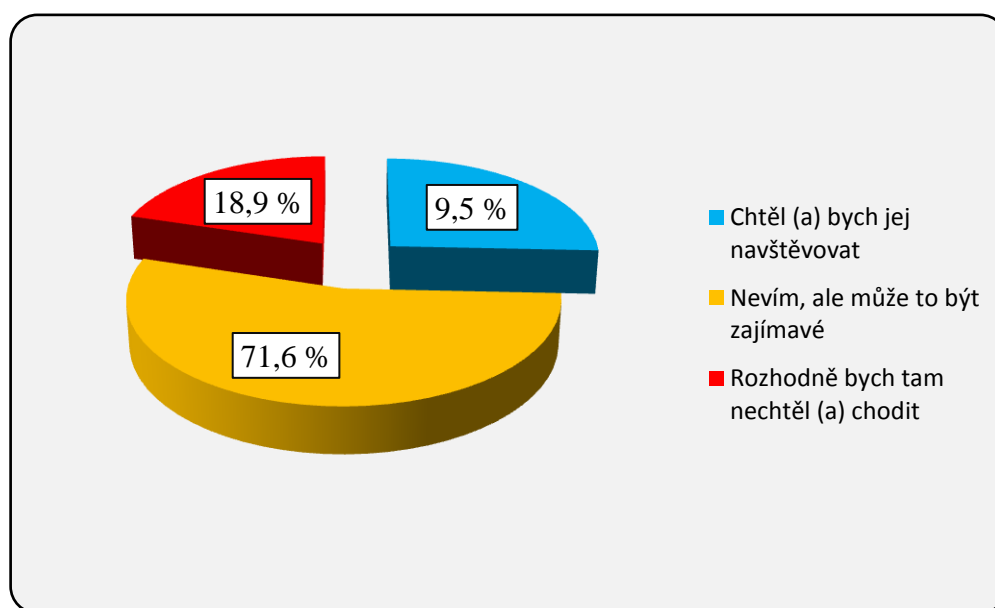
Tabulka 53: Nabídka volitelného semináře se zaměřením na rizikové chování - osmý ročník

Nabídka semináře	Počet	%
Chhtěl (a) bych jej navštěvovat	7	9,5
Nevím, ale může to být zajímavé	53	71,6
Rozhodně bych tam nechtěl (a) chodit	14	18,9
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 53: Procentuální zastoupení

"Chtěli byste navštěvovat volitelný seminář se zaměřením na rizikové chování ?"

Zdroj: autor práce, 2014

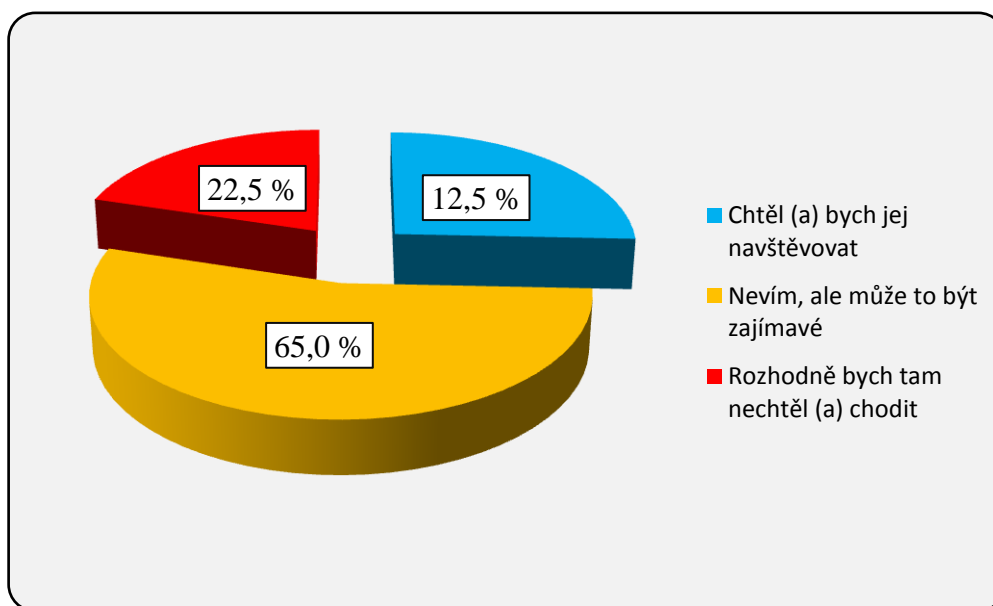
Tabulka 54: Nabídka volitelného semináře se zaměřením na rizikové chování - devátý ročník

Nabídka semináře	Počet	%
Chtěl (a) bych jej navštěvovat	5	12,5
Nevím, ale může to být zajímavé	26	65,0
Rozhodně bych tam nechtěl (a) chodit	9	22,5
Celkem	40	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 54: Procentuální zastoupení

"Chtěli byste navštěvovat volitelný seminář se zaměřením na rizikové chování ?"

Zdroj: autor práce, 2014

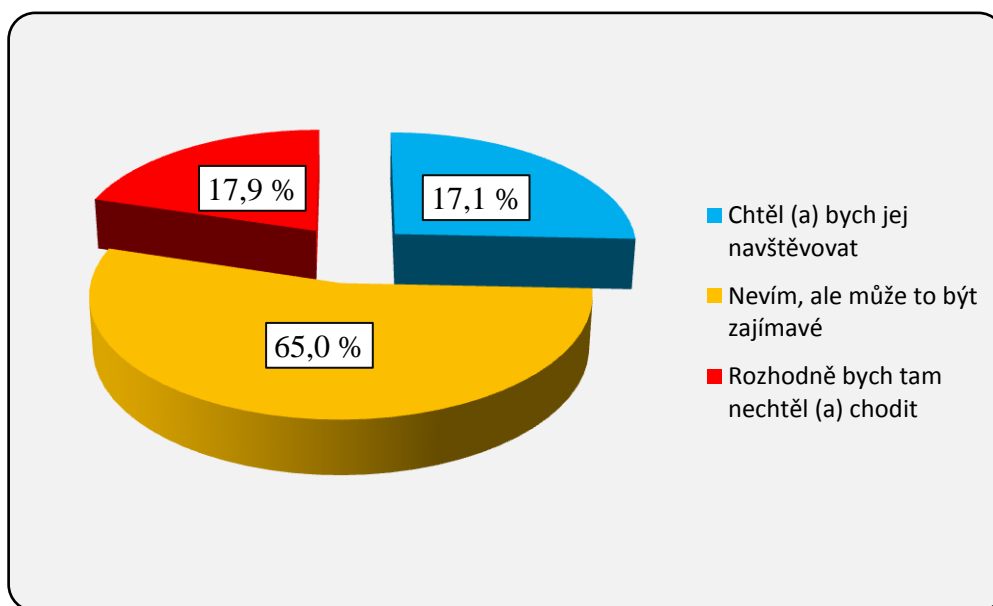
Tabulka 55: Nabídka volitelného semináře se zaměřením na rizikové chování - vyšší stupeň ZŠ

Nabídka semináře	Počet	%
Chtěl (a) bych jej navštěvovat	45	17,1
Nevím, ale může to být zajímavé	171	65,0
Rozhodně bych tam nechtěl (a) chodit	47	17,9
Celkem	263	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 55: Procentuální zastoupení

"Chtěli byste navštěvovat volitelný seminář se zaměřením na rizikové chování ?"

Zdroj: autor práce, 2014

Z vyššího stupně by mělo zájem o realizaci tohoto semináře 17,1 % dotazovaných, což představuje 45 žáků.

Dle jednotlivých ročníků by měli největší zájem žáci šestého ročníku s 25,7 % a žáci sedmého ročníku s 18,7 %. Nutno zmínit, že větší polovina každého ročníku zadržela odpověď nevím, ale může to být zajímavé.

Jednou z možností v oblasti prevence a minimalizace kyberšikany by byl pro žáky vyššího stupně volitelný seminář, který by si dle našeho výzkumu zvolili především žáci šestého ročníku. Výstupem tohoto semináře by byla orientace v dané problematice a schopnost identifikovat problém. Vědět, jak se v tomto případě zachovat. Jako jedna z možností se nabízí etická a mediální výchova. Etická výchova vede žáky k prosociálnímu chování (udělat něco dobrého bez očekávané odměny). Zahrnuje oblast komunikace, mezilidských vztahů, pozitivní hodnocení druhých, sociální empatii atd. Mediální výchova vysvětluje média a to jak fungují. Obsahuje práci s internetem a jeho bezpečné užívání. Ideální možností by byla propojenost obou rovin. Tato témata lze uplatnit v občanské výchově, informačních technologiích, jazyce českém, cizích jazycích, či výtvarné výchově. Seminář by vedl školní metodik prevence, který by zároveň mohl podchytit nežádoucí prvky v klimatu jednotlivých tříd a ihned s celou skupinou pracovat na jejich odstranění a tudíž na prevenci šikany a kyberšikany.

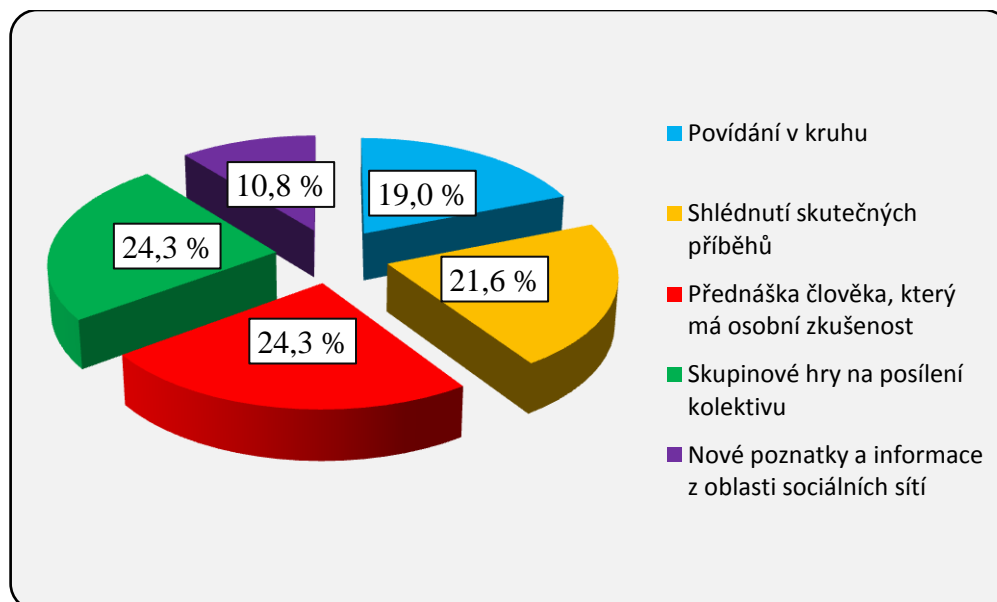
Preference třídnických hodin z pohledu prevence kyberšikany

Tabulka 56: Preference třídnických hodin z pohledu prevence kyberšikany - šestý ročník

Preference třídnické hodiny	Počet	%
Povídání v kruhu	14	19,0
Shlédnutí skutečných příběhů	16	21,6
Přednáška člověka, který má osobní zkušenost	18	24,3
Skupinové hry na posílení kolektivu	18	24,3
Nové poznatky a informace z oblasti sociálních sítí	8	10,8
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 56: Procentuální zastoupení preferencí třídnických hodin v rámci prevence kyberšikany

Zdroj: autor práce, 2014

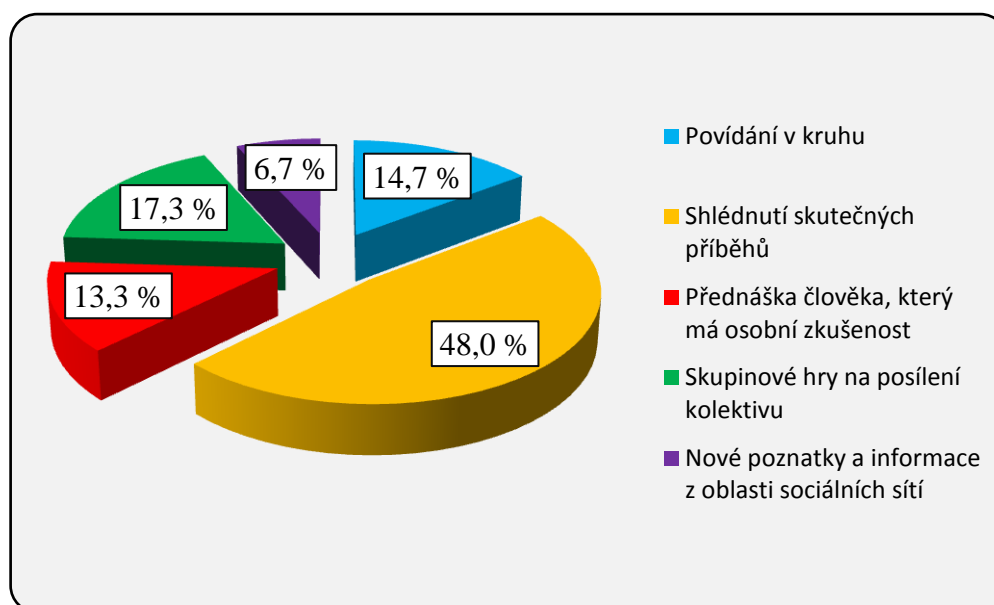

Tabulka 57: Preference třídnických hodin z pohledu prevence kyberšikany - sedmý ročník

Preference třídnické hodiny	Počet	%
Povídání v kruhu	11	14,7
Shlednutí skutečných příběhů	36	48,0
Přednáška člověka, který má osobní zkušenost	10	13,3
Skupinové hry na posílení kolektivu	13	17,3
Nové poznatky a informace z oblasti sociálních sítí	5	6,7
Celkem	75	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 57: Procentuální zastoupení preferencí třídnických hodin v rámci prevence kyberšikany

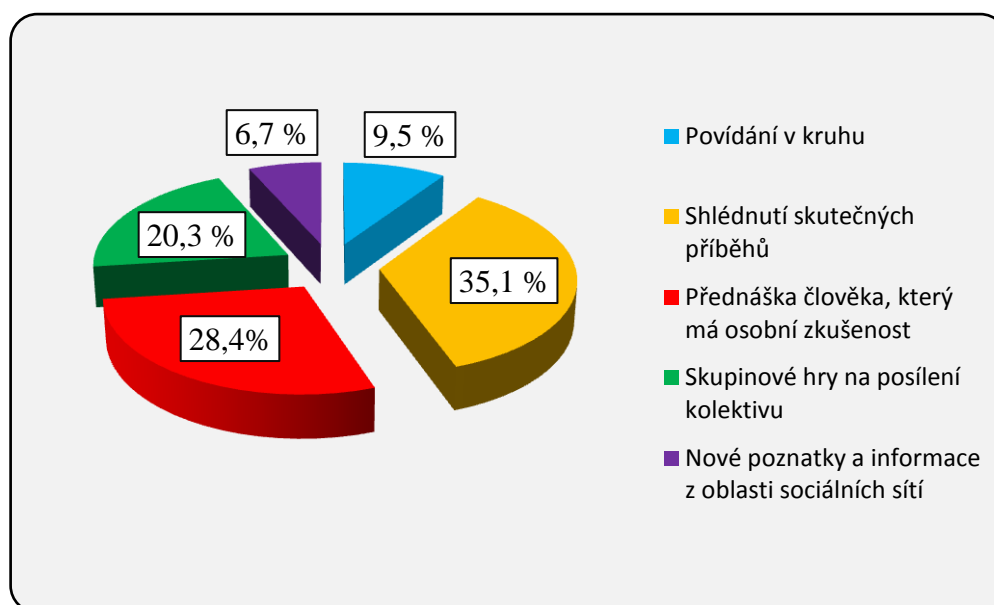
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 58: Preference třídnických hodin z pohledu prevence kyberšikany - osmý ročník

Preference třídnické hodiny	Počet	%
Povídání v kruhu	7	9,5
Shlédnutí skutečných příběhů	26	35,1
Přednáška člověka, který má osobní zkušenost	21	28,4
Skupinové hry na posílení kolektivu	15	20,3
Nové poznatky a informace z oblasti sociálních sítí	5	6,7
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 58: Procentuální zastoupení preferencí třídnických hodin v rámci prevence kyberšikany

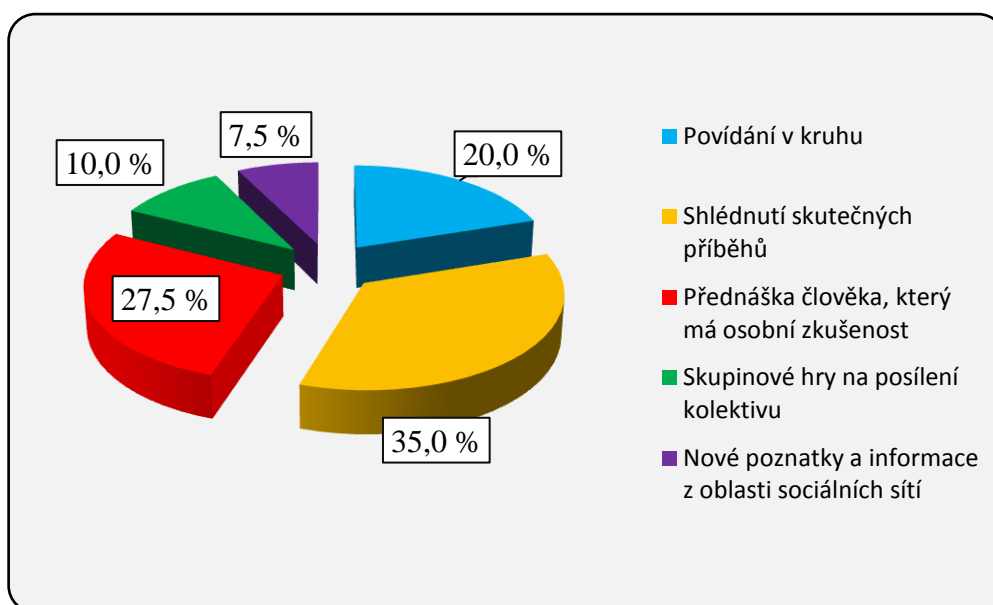
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 59: Preference třídnických hodin z pohledu prevence kyberšikany - devátý ročník

Preference třídnické hodiny	Počet	%
Povídání v kruhu	8	20,0
Shlédnutí skutečných příběhů	14	35,0
Přednáška člověka, který má osobní zkušenost	11	27,5
Skupinové hry na posílení kolektivu	4	10,0
Nové poznatky a informace z oblasti sociálních sítí	3	7,5
Celkem	40	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 59: Procentuální zastoupení preferencí třídnických hodin v rámci prevence kyberšikany

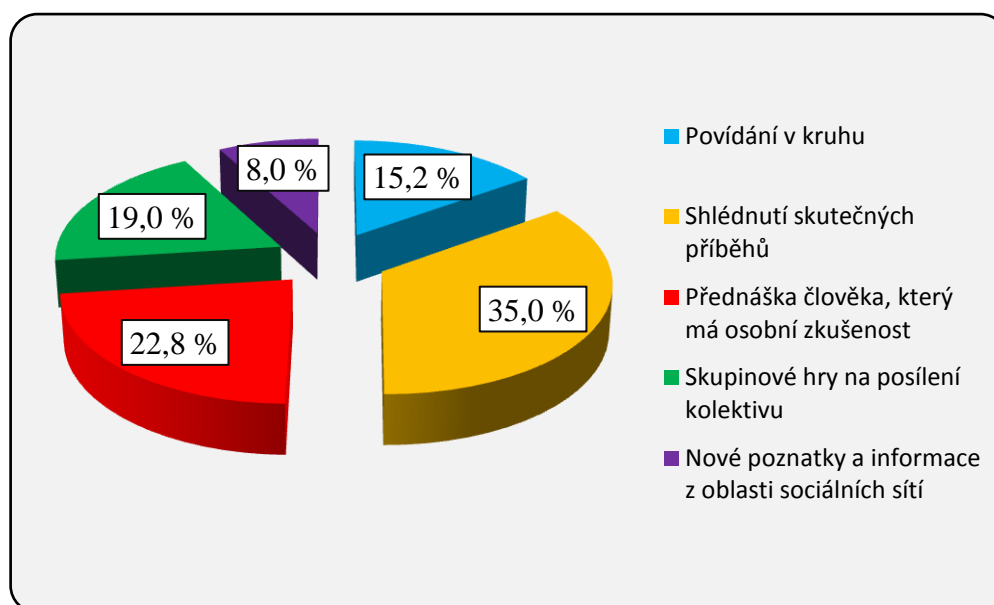
Zdroj: autor práce, 2014

Tabulka 60: Preference třídnických hodin z pohledu prevence kyberšikany- vyšší stupeň ZŠ

Preference třídnické hodiny	Počet	%
Povídání v kruhu	40	15,2
Shlédnutí skutečných příběhů	92	35,0
Přednáška člověka, který má osobní zkušenost	60	22,8
Skupinové hry na posílení kolektivu	50	19,0
Nové poznatky a informace z oblasti sociálních sítí	21	8,0
Celkem	263	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 60: Procentuální zastoupení preferencí třídnických hodin v rámci prevence kyberšikany

Zdroj: autor práce, 2014

V šestých ročnících převládla preference třídnických hodin s tematikou: (přednáška člověka, který má osobní zkušenost a skupinové hry na posílení kolektivu). Co se týká

sedmých, osmých a devátých ročníků ve výzkumném šetření, vyšla jednoznačná odpověď a to shlednutí skutečných příběhů. Celkově druhé místo s 22,8 % z celkového počtu 263 žáků obsadila přednáška člověka, který má osobní zkušenost a nejméně preferovanou hodnotou jsou ve všech ročnících nové poznatky a informace z oblasti sociálních sítí v rámci náplně třídnických hodin.

Jednou z náplní třídnických hodin by mohlo být pouštění skutečných příběhů na dané téma a následná diskuze. V další rovině by mohli být osloveni a pozváni lidé, kteří mají osobní zkušenost s patologickými jevy a chtěli by tento příběh z pohledu prevence šířit mezi žáky. Třetí možností z pohledu náplně třídnických hodin by byla spolupráce speciálního pedagoga, školního metodika prevence a třídního učitele na tvorbě her, které posílí kolektiv a atmosféru třídy.

Minimalizace kyberšikany na půdě školy z pohledu žáků

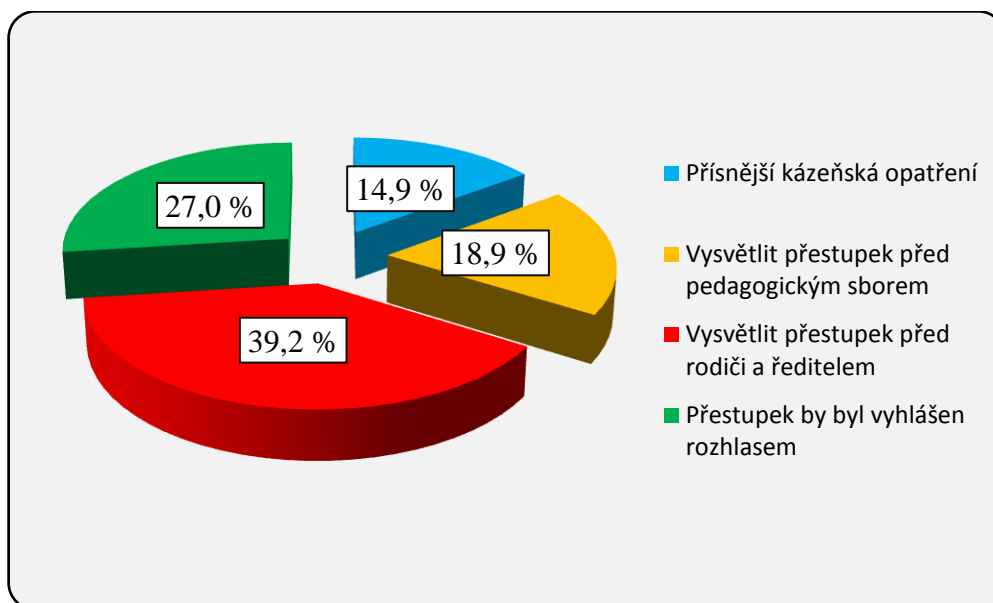
Tabulka 61: Minimalizace kyberšikany na půdě školy z pohledu žáků - šestý ročník

Minimalizace kyberšikany	Počet	%
Přísnější kázeňská opatření	11	14,9
Vysvětlit přestupek před pedagogickým sborem	14	18,9
Vysvětlit přestupek před rodiči a ředitelem	29	39,2
Přestupek by byl vyhlášen rozhlasem	20	27,0
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 61: Procentuální zastoupení

"Jaké řešení kyberšikany je podle Vás "odstrašující" natolik, že by omezilo či minimalizovalo tento jev, jenž by byl řešen na půdě školy?"

Zdroj: autor práce, 2014

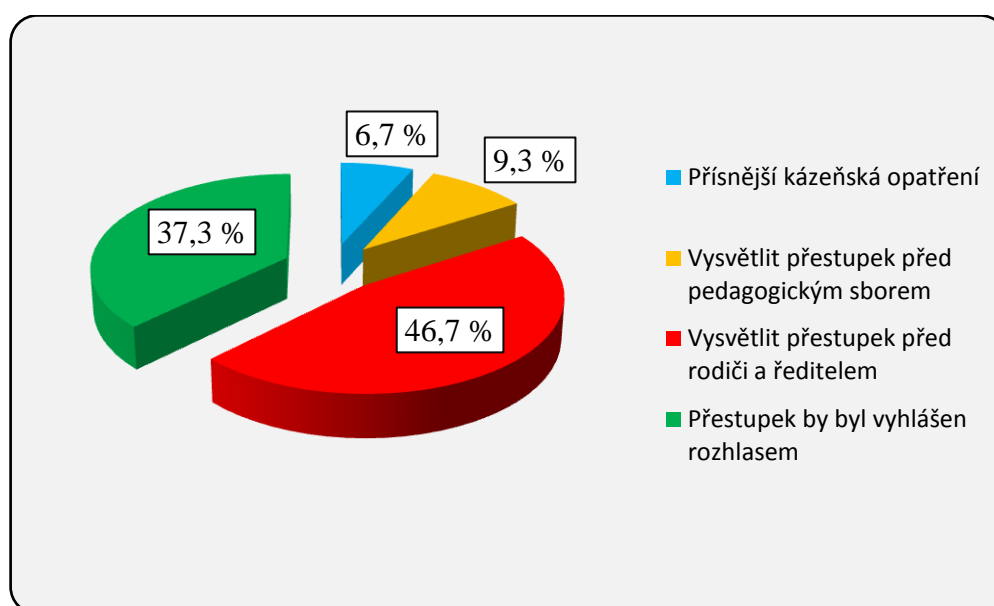
Tabulka 62: Minimalizace kyberšikany na půdě školy z pohledu žáků - sedmý ročník

Minimalizace kyberšikany	Počet	%
Přísnější kázeňská opatření	5	6,7
Vysvětlit přestupek před pedagogickým sborem	7	9,3
Vysvětlit přestupek před rodiči a ředitelem	35	46,7
Přestupek by byl vyhlášen rozhlasem	28	37,3
Celkem	75	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 62: Procentuální zastoupení

"Jaké řešení kyberšikany je podle Vás "odstrašující" natolik, že by omezilo či minimalizovalo tento jev, jenž by byl řešen na půdě školy?"

Zdroj: autor práce, 2014

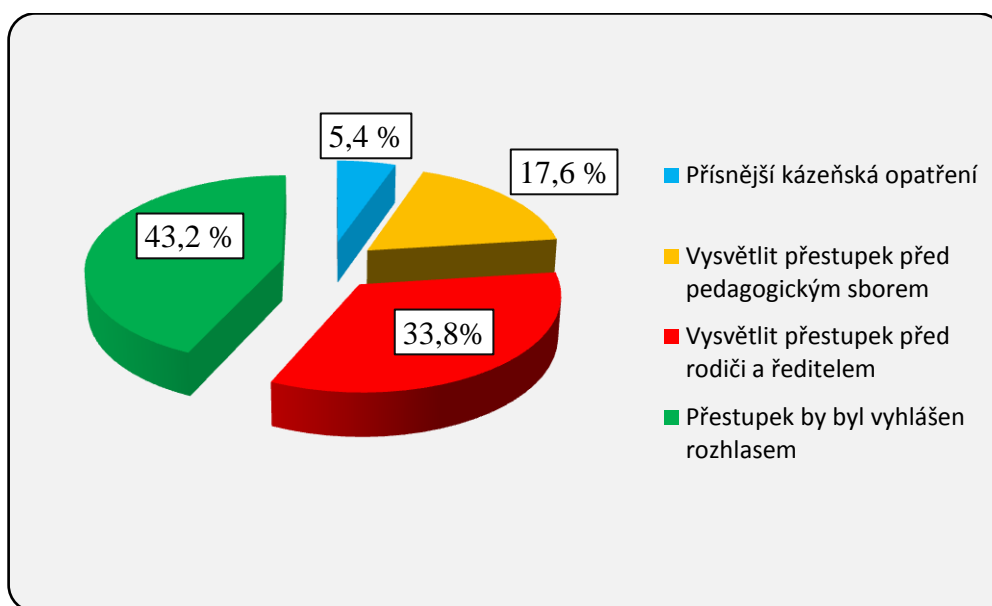
Tabulka 63: Minimalizace kyberšikany na půdě školy z pohledu žáků - osmý ročník

Minimalizace kyberšikany	Počet	%
Přísnější kázeňská opatření	4	5,4
Vysvětlit přestupek před pedagogickým sborem	13	17,6
Vysvětlit přestupek před rodiči a ředitelem	25	33,8
Přestupek by byl vyhlášen rozhlasem	32	43,2
Celkem	74	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 63: Procentuální zastoupení

"Jaké řešení kyberšikany je podle Vás "odstrašující" natolik, že by omezilo či minimalizovalo tento jev, jenž by byl řešen na půdě školy?"

Zdroj: autor práce, 2014

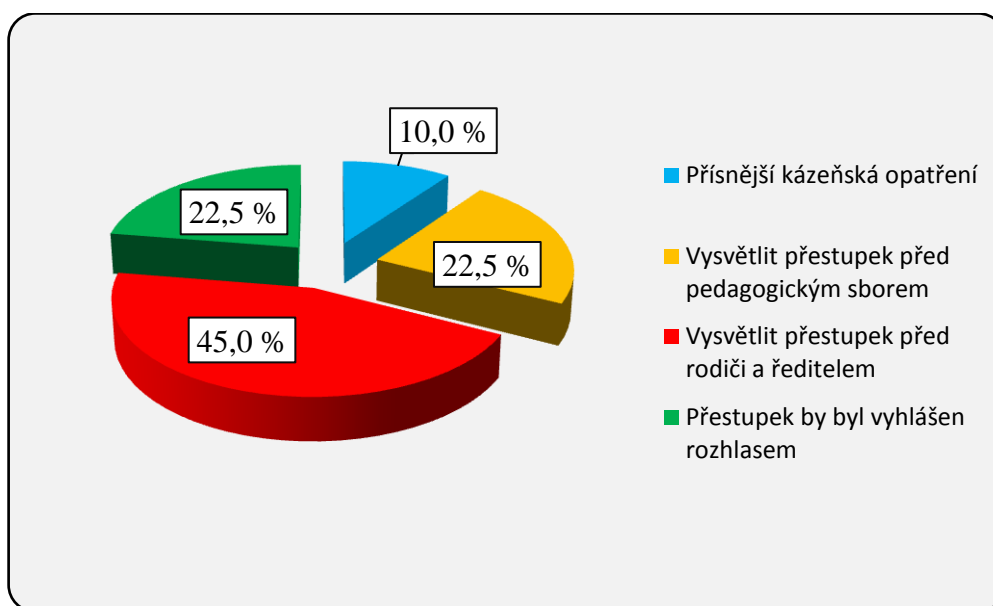
Tabulka 64: Minimalizace kyberšikany na půdě školy z pohledu žáků - devátý ročník

Minimalizace kyberšikany	Počet	%
Přísnější kázeňská opatření	4	10,0
Vysvětlit přestupek před pedagogickým sborem	9	22,5
Vysvětlit přestupek před rodiči a ředitelem	18	45,0
Přestupek by byl vyhlášen rozhlasem	9	22,5
Celkem	40	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 64: Procentuální zastoupení

"Jaké řešení kyberšikany je podle Vás "odstrašující" natolik, že by omezilo či minimalizovalo tento jev, jenž by byl řešen na půdě školy?"

Zdroj: autor práce, 2014

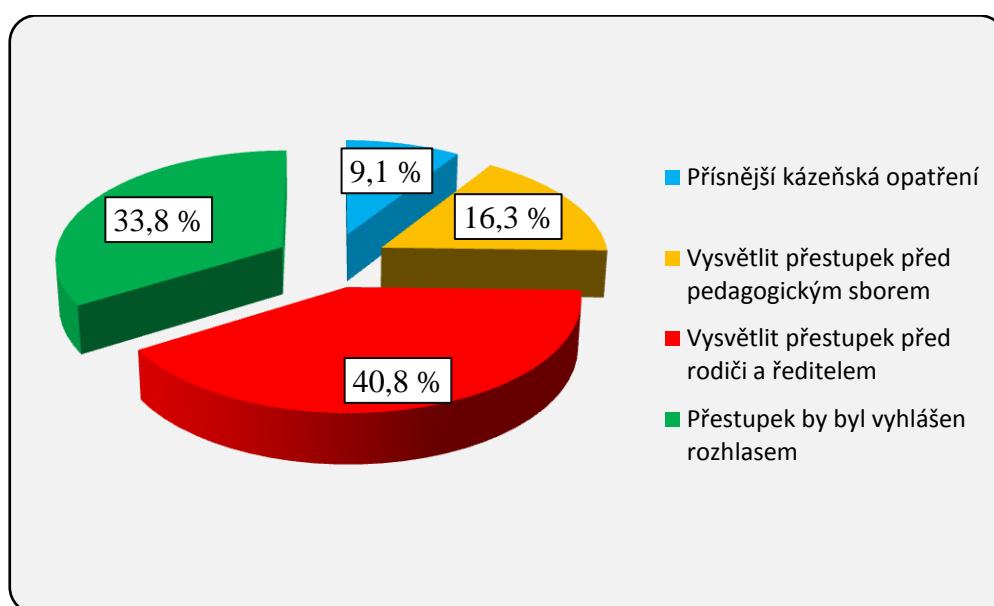
Tabulka 65: Minimalizace kyberšikany na půdě školy z pohledu žáků - vyšší stupeň ZŠ

Minimalizace kyberšikany	Počet	%
Přísnější kázeňská opatření	24	9,1
Vysvětlit přestupek před pedagogickým sborem	43	16,3
Vysvětlit přestupek před rodiči a ředitelem	107	40,8
Přestupek by byl vyhlášen rozhlasem	89	33,8
Celkem	263	100,0

Zdroj: autor práce, 2014

Graf 65: Procentuální zastoupení

"Jaké řešení kyberšikany je podle Vás "odstrašující" natolik, že by omezilo či minimalizovalo tento jev, jenž by byl řešen na půdě školy?"

Zdroj: autor práce, 2014

Nejvíce "odstrašujícím" řešením v rámci snahy o minimalizaci kyberšikany na půdě školy bylo zvoleno ve 40,8 % - vysvětlení svého činu před rodiči a ředitelem. Rovněž velké procentuální zastoupení měl bod, který zahrnoval vysvětlit svůj čin před celým pedagogickým sborem (16,3%) a také možnost vyhlášení přestupku školním rozhlasem

(33,8%). Zanedbatelná procenta byla uvedena u možnosti přísnějších kázeňských opatření.

Na základní škole fungují tato kázeňská opatření.

- Napomenutí třídního učitele
- Důtka třídního učitele.
- Důtka ředitele školy.
- Snížený stupeň z chování.

Výzkum ukázal, že za prokázané přestupky si žáci z těchto kázeňských opatření téměř nic nedělají. Bylo by vhodné ustanovit pravidla, která mají pro žáky mnohem větší význam a která by mohla být účinná v boji nejen proti kyberšikaně. Například vyhlášení přestupku (záměrného ublížení druhé osobě) školním rozhlasem se jeví jako adekvátní trest. Žák nedostane dvojku z chování, která by mohla ovlivnit jeho situaci na střední škole a zároveň bude dle výzkumu potrestán ještě mnohem více. Pokud se ve školním rozhlasu mohou hlásit úspěchy a zásluhy našich žáků, tak proč zde neprezentovat i věci negativní, jako odstrašující prvek. V době hlášení poslouchají všichni žáci i zaměstnanci. Při klasickém udělování kázeňských opatření funguje značný prvek anonymity a informace o problému a jeho způsobu řešení se často mezi ostatní žáky ani nedostanou, což je omezující faktor v boji proti kyberšikaně a dalšímu nežádoucímu chování, které je na základních školách stále častější. Rovněž předstoupit na poradě před celý pedagogický sbor, který by mlčky čekal na vysvětlení nežádoucího chování z pohledu žáka, může být velmi účinné. Málokdo by se dobrovolně vystavil takovéto situaci. Dle procentuálního zastoupení se nejefektivněji jeví pozvání rodičů i žáka do ředitelny. Důležitá je informovanost žáků o pravidlech a jejich bezpodmínečné dodržování.

8. Rozhovory

Pro naše účely byl použit rozhovor polostrukturovaný. V některých případech připravený rozhovor přešel do neformální podoby, ale k odpovědím došlo vlivem přirozeného vývoje vzájemné komunikace.

Dívka A) - jedná se o studentku osmého ročníku s vynikajícím prospěchem a všestrannými zájmy. Její otec pracuje jako novinář a matka jako moderátorka v rádiu. Vše dělá s obrovským pracovním nasazením. Je přátelská, komunikativní, nadaná a pracovitá.

Dívka B) - je studentkou devátého ročníku opět s výborným prospěchem. Její matka pracuje jako zdravotní sestra a otec jako manažer. Je to velice empatická, citlivá, milá a tichá dívka, s poměrně nízkým sebevědomím. Často se účastní akcí na pomoc zvířatům.

Dívka C) - je studentkou devátého ročníku. Je všestranně nadaná. Ve všech předmětech vyniká a s přehledem vyhrává krajská kola vědomostních soutěží. Otec je lékař a matka doktorka farmacie. Je milá a hodná. Často se pouští do vědeckých debat nejen se spolužáky.

Otázka č. 1

Prosím, popiš mi vývoj kyberšikany vůči Tvé osobě.

Odpověď dívky A)

Už je to téměř rok, co jsem řešila kyberšikanu vůči mé osobě. Jeden večer mi přišla SMS zpráva od mé spolužačky ze třídy, že už je to fakt hnus a poslala mi přihlašovací údaje. Tímto způsobem jsem se dostala na *facebooku* do skupiny, která byla jen pro zasvěcené a nestačila jsem zírat.

První věc, kterou jsem zahlédla, byl obrázek Avatara. Jedná se o modrou postavu z velkofilmu. Po pár větách tamní komunikace jsem zjistila, že moji spolužáci založili tuto skupinu, aby mě pomlouvali. Ta modrá postavička byla přirovnávána ke mně a rázem jsem zjistila, že spolužáci a spolužačky, které jsem považovala za kamarády a kamarádky, mně neskutečně pomlouvali.

Narážky se týkaly mého vzhledu, zájmů, učení atd. Urážky typu, že kdybych nebyla součástí třídy, bylo by všem líp, že jsem vědma vševědoucí a šrotna, která si kope jen na svém písečku. Dále nápady, že kdybych na pár dní onemocněla, atmosféra by se pročistila a kdybych chtěla, tak by třída byla jedna parta a ne rozdělená na skupinky. No prostě mazec. Co víc dodat.

Odpověď dívky B)

Chodila jsem s jedním klukem (22 let) asi půl roku. Už několikrát během těch šesti měsíců, jsem se s ním chtěla rozejít. Vždy mi říkal, jak to má doma těžké, že jedině já jsem ta, které může opravdu důvěřovat. Kdybych jsem se s ním chtěla rozejít, tak že to nedá a něco si raději udělá. Zpětně si uvědomuji, že jsem se nechala celou dobu jenom vydírat.

Nakonec jsem se rozhodla pro razantní rozchod. Měla jsem strach z osobního setkání, a tak jsem vše ukončila přes SMS zprávu. Dva dny byl naprostý klid a já doufala, že vše proběhne nějak celkem v pohodě. Třetí den nastalo peklo. Začal mi posílat odporné zprávy a emaily a vyhrožoval rozšířením upravených fotek na internetu. Dokonce mi začal telefonovat z cizích čísel, protože věděl, že to jeho nezvednu. Bylo to šílené. Cítila jsem se úplně na dně. Psychicky jsem byla naprosto vyčerpaná a po přečtení jednotlivých zpráv a emailů jsem se dokonce začala bát i o svůj život. Vyhrožoval mi, že si na mě počká, že poznám jaké to je trpět. Dokonce mi napsal datum smrti, které bude provedeno uškrcením a začal mi odpočítávat hodiny...

Odpověď dívky C)

Jelikož téměř nechodím na *facebook*, spolužáci mě upozornili, že na hlavní stránku, někdo pověsil mou "karikaturu". Dva žáci z osmé třídy se vyfotili jako napodobenina učitele a žáka. Žáka jsem samozřejmě představovala já. Byla to napodobenina "šprta". Vlasy stažené do copku, brýle, dlouhá sukně a tričko. Úplně mě polilo horko. Bylo to velmi ponižující. Navíc jako mé jméno uvedli - krajský šprt, co vyhrává i prd. A takto tam moje fotka visela asi dva dny. Lidi samozřejmě celí žhaví psali komentáře a dávali "lajky".

Otázka č. 2

Svěřila ses někomu s tímto problémem?

Odpověď dívky A)

Asi po třech dnech od zjištění této kyberšikany jsem se po nátlaku svěřila *rodičům*. Oba vyzorovali, že nejsem úplně vpořádku a začali se vyptávat. Nakonec jsem jim celou stránku ukázala, oni vše vytiskli a šli to řešit rovnou za ředitelem.

Závěrem bylo, že třídní učitelka projednala tuto záležitost s celou třídou a konkrétní jedinci dostali důtkou třídního učitele - sranda. Doufala jsem, že za toto chování dostanou alespoň dvojku z chování. Už je to téměř rok a já, když se okolo sebe ve třídě rozhlédnu, vidím pod jednotlivými jmény konverzaci na facebooku, kterou se bavila většina třídy.

Mojí nejlepší kamarádkou se stala holčina, která mi poslala heslo. Ostatním nedokážu na 100 % důvěřovat, ale snažím se s tím vyrovnat a bavit se s každým ve třídě. S rodiči jsem uzavřela dohodu, že v případě jakéhokoliv problému se mám svěřit okamžitě. Celá záležitost velmi rychle utichla a já doufám, že už se nebude opakovat.

Odpověď dívky B)

Ano, svěřila jsem se *otci*. Je velice ambiciózní a vždy jsem z něj měla pocit, že není problém, který by nedokázal vyřešit. Po přečtení SMS zpráv a emailů, byl naprosto v šoku. Řekl mi, že hned další den ráno půjdeme na policii a zároveň vše nahlásil třídní učitelce a poprosil ji, ať na mě dohlédne.

Vytiskli jsme veškeré podklady a šli společně na policii. Ta mou výpověď sepsala asi na pět stran do složky přiložili důkazy a sdělili nám, že si druhou stranu pozvou na výsledcích.

Asi o týden později mi přišlo pozvání na přestupkové oddělení. Zde mi velmi "příjemná" paní sdělila, že pokud trvám na tom, aby pachatel dostal pokutu ve výši max. 2000 Kč, musíme se oba dostavit na toto oddělení k výsledku. To jsem samozřejmě odmítla ihned poté, co mi sdělila, že klidně můžeme být v jedné místnosti společně. Musela jsem podepsat formulář, ve kterém bylo uvedeno, že nepožaduji

hlubší prozkoumání a že nesouhlasím s výsledkem. Takže řešení veškeré žádné. Od chvíle, kdy musel podat vysvětlení na policii a na přestupkovém oddělení mám naštěstí klid.

Odpověď dívky C)

Ještě než jsem cokoliv stihla říct doma, mí spolužáci řekli celou záležitost třídní učitelce. Ta si pozvala rodiče obou kluků, kteří se na karikatuře podíleli do školy a trvala na potrestání ředitelskou důtkou, kterou také nakonec dostali.

Celá třída se postavila na mou stranu a já již celou záležitost hodila za hlavu, ale příjemné to nebylo. Cítila jsem se opravdu trapně a přemýšlela nad tím, zda opravdu vypadám a působím tak, jak mě vykreslili na fotografii na facebooku.

Otázka č. 3

Orientují se Tví rodiče v oblasti sociálních sítí?

Odpověď dívky A)

Ano, oba mají velmi dobré znalosti. Dokonce mají vlastní facebook. Bylo to dobré, neboť ihned věděli, jak tyto informace ze sociálních sítí vytisknout a zároveň odstranit.

Odpověď dívky B)

Mamka nemá žádné znalosti v oblasti sociální sítí a proto si asi ani neuvědomovala, jaké následky by mohly mít upravené fotky na internetu. To otec má velmi dobré povědomí a toto nebezpečí si plně uvědomoval.

Odpověď dívky C)

Rodiče jsou zásadně proti registracím na jakékoliv sociální sítí a povědomí mají pouze základní. Jsem ráda, že si důsledky velmi dobře uvědomovala má třídní učitelka a postarala se o trest, který si zasloužili.

Otázka č. 4

Využila bys možnost anonymního školního emailu k řešení nejen kyberšikany?

Odpověď dívky A)

Rozhodně by bylo dobré vědět, že taková možnost existuje.

Odpověď dívky B)

Pokud by byl zcela anonymní a věděla bych, že na druhé straně odpovídá učitel, kterému důvěřuji, tak rozhodně ano.

Odpověď dívky C)

Asi ne.

Otázka č. 5

Uvítala bys na škole volitelný seminář, který by byl směřován na prevenci sociálně patologických jevů?

Odpověď dívky A)

Ano. Jsou to zajímavá témata a člověk se může dovědět spoustu užitečných věcí.

Odpověď dívky B)

Myslím, že by měl být zaveden jako povinný pro všechny žáky a přizpůsoben dle jednotlivých ročníků.

Odpověď dívky C)

V dnešní době je to nutnost, takže ano.

Otázka č. 6

Jakou třídnickou hodinu bys preferovala z následujícího výčtu a proč? (povídání v kruhu s třídním učitelem, shlednutí skutečných příběhů, přednášku člověka, který má osobní zkušenost, skupinové hry na posílení kolektivu, nebo nové poznatky a informace z oblasti sociálních sítí)

Odpověď dívky A)

Já bych preferovala třídnické hodiny, ve kterých by byla kombinace těchto možností, ale nejvíce zajímavé a přínosné mi přijde přednáška člověka, který má osobní zkušenost a shlednutí skutečných příběhů. Myslím si, že to nejvíce zaujme a zároveň poučí.

Odpověď dívky B)

Volila bych přednášku člověka, který má osobní zkušenost. Pokud vám někdo něco vypráví a je to negativní, vždy s ním soucítím a hodně nad tím přemýšlím.

Odpověď dívky C)

Asi bych volila přednášku člověka, který má osobní zkušenost. Lepší než teorie je praxe.

Otázka č. 7

Jaké pravidla potrestání za kyberšikanu bys volila na půdě školy z následujícího výčtu a proč? (přísnější kázeňská opatření, vysvětlit svůj čin před pedagogickým sborem, vysvětlit svůj čin v ředitelně a před rodiči, vše by bylo vyhlášeno školním rozhlasem)

Odpověď dívky A)

Volila bych možnost - vysvětlit svůj čin před celým pedagogickým sborem. Myslím si, že by to většinu od jakýchkoliv pokusů odradilo, neboť mi samotné by to bylo šíleně nepříjemné. Potkávat je každý den a podívat se jim do očí, to bych asi nezvládla. Co se týká přísnějších kázeňských opatření, to nemá smysl. Nikdo si z toho nic nedělá.

Odpověď dívky B)

Rozhodně bych volila možnost před celým pedagogickým sborem. To musí být šílené. Já bych to nezvládla. A přísnější kázeňská opatření? To už dneska na nikoho nefunguje.

Odpověď dívky C)

Volila bych rozhlas. Tam by to slyšeli všichni učitelé i žáci a ze svého pohledu musím říci, že takovou potupu bych nechtěla zažít. Přísnější kázeňská opatření jsou dosti anonymní a nikdo si z nich nic nedělá.

9. Interpretace výsledků

V rámci empirického výzkumu byly zvoleny výzkumné otázky a cíle, které se podařilo zcela zodpovědět prostřednictvím analýzy. Z výsledků a následného srovnání byly vyvozeny tyto závěry:

- Kolik žáků v jednotlivých ročnících na vyšším stupni základní školy zažilo kyberšikanu?

V šestých třídách se obětí kyberšikany stalo 27% žáků, což je nejvíce ze všech sledovaných ročníků. S druhým nejvyšším číslem 25% je zde zastoupen ročník devátý. Je velice zajímavé, že nejvyšší hodnoty mají hraniční ročníky, tedy šestý a devátý. Na vyšším stupni základní školy má zkušenost s kyberšikanou 54 žáků z celkového počtu 263 dospívajících.

- Kolik žáků vyššího stupně by využilo anonymní školní email?

Anonymní školní e-mail by rozhodně využilo 11,8 % studentů, což činí 31 žáků z celkového počtu 263. Zároveň je nutné uvést i procentuální zastoupení těch, kteří zvolili variantu - někdy se to může hodit. Tito žáci představují 63,1 % dotazovaných, což v počtu osob představuje číslo 166. Pokud sečteme variantu rozhodně ano s variantou někdy se to může hodit, dostaneme číslo, které zastupuje 197 žáků na této základní škole.

- Žáci kterého ročníku by nejvíce uvítali volitelný seminář zaměřený na prevenci rizikového chování?

Volitelný seminář zaměřený na sociálně patologické jevy by nejvíce uvítali studenti šestého ročníku v procentuálním zastoupení 25,7 % (19 žáků), kteří by chtěli tento seminář navštěvovat. Poměrně velký zájem byl také v sedmém ročníku. Zde by o tento seminář mělo zájem 14 žáků. Z osmého ročníku 7 žáků a z devátého 5 žáků by chtělo seminář navštěvovat. Z otázek, které byly žákům položeny v dotazníku vyplývá okruh témat, která by byla nedílnou součástí tohoto semináře (sociální síť a možná rizika, fotografování žáků bez jejich vědomí a prohloubení znalostí rodičů v oblasti ICT).

- Jak by si představovali žáci jednotlivých ročníků třídnickou hodinu z pohledu prevence kyberšikany?

Žáci šestého ročníku by s procentuálním zastoupením 24,3 % volili přednášku člověka, který má osobní zkušenost a rovněž se stejnou hodnotou ve výzkumu vyšly skupinové hry na posílení kolektivu. Studenti sedmého ročníku se 48 % by volili shlédnutí skutečných příběhů. Tuto variantu v 35,1 % volili i žáci osmého a s 35,0 % studenti devátého ročníku.

- Uvítali by žáci na vyšším stupni zavedení tří nových prvků v oblasti prevence kyberšikany, které na této základní škole nejsou aplikovány?

Na základní škole, kde byl proveden tento výzkum, by žáci vyššího stupně měli zájem o zavedení nových prvků v oblasti prevence kyberšikany. Anonymní školní e-mail by v tíživé situaci využilo 197 žáků. Volitelný seminář, který by byl zaměřen na prevenci rizikového chování, by chtělo navštěvovat celkem 45 žáků vyššího stupně, což v ideálním případě zahrnuje tři skupiny po 15 studentech a v rámci preventivních třídnických hodin upřednostňují žáci prezentace skutečných příběhů rizikového chování formou přednášky člověka, který má osobní zkušenost, či prostřednictvím videa. V současné době na této základní škole probíhají klasické třídnické hodiny, kde se řeší administrativa nebo připravované akce s občasným nádechem prevence, která je realizována třídním učitelem a to formou pětiminutového povídání či pouštění zastaralých výukových filmů z oblasti slušného chování.

Z jednotlivých otázek, které byly žákům v dotazníku položeny vyplývá, že velmi důležitým prvkem v prevenci kyberšikany by byl rovněž seminář pro rodiče, úprava pravidel v oblasti fotografování na půdě školy a volba nových variant kázeňských opatření. Rovněž jednotlivé odpovědi v dotazníku slouží jako podklad při realizaci náplně volitelného semináře a preventivních třídnických hodin.

10. Doporučení pro praxi

V současné době, kdy je kladen důraz na prezentaci a reprezentaci škol, nemá škola zájem přiznat existenci kyberšikany. Rodiče dají raději přednost škole „bezproblémové“, než té, která se problematikou šikany a kyberšikany zabývá a snaží se jí řešit. Nutno podotknout, že bezproblémová škola v dnešní době neexistuje. Je nutné rizikovému chování předcházet, vyhledávat ho a řešit. Tento fakt by si měli uvědomit především rodiče a vedení jednotlivých škol, neboť škola s takovýmto přístupem by měla být na prvních místech z hlediska prestiže a volby rodičů.

Někteří pedagogové brání efektivnímu řešení kyberšikany díky svému přístupu. Mnozí, i když náznaky nějakého problému ve třídě a třídním kolektivu vnímají, tak je neřeší. Někteří to vnímají jako vlastní selhání a jiní jako další přitěžující okolnosti, které budou muset řešit. Většinou se jedná o pedagogy, kteří si nedokážou a ani nechtějí hledat cestu ke svým studentům. Mají své přípravy, svůj styl učení, své návyky a ty nechtějí měnit. Vyžadují absolutní kázeň v průběhu svého výkladu, oznámí požadavky na svůj předmět a tím končí veškerá zpětná vazba ve vztahu učitel – žák. Působí často nepřístupně a chladně. Je pochopitelné, že i když by žáka trápilo cokoli a měl takového třídního učitele, pravděpodobnost, že se mu svěří je téměř mizivá. Na školách však jsou i pedagogové, kteří mají k žákům naprosto odlišný přístup a vztah, umí vytvořit pozitivní atmosféru, komunikují i na neformální úrovni, zajímají se o osobnost studenta, o jeho zájmy, zážitky, emoce atd. Dokážou vzbudit v dospívajícím důvěru a právě takový pedagog je přínosem nejen pro žáky a jejich rodiče, ale i pro vedení školy. Tito pedagogové mívají i lepší zpětnou vazbu od žáků co se týká schopnosti učivo přiblížit, vysvětlit a naučit. Rovněž jsou vyhledáváni při volbě třídního učitele a na společné školní akce (adaptační a socializační kurzy, výlety, besedy, animační programy apod.) Tito lidé by měli dostat možnost být třídními učiteli, speciálními pedagogy, školními metodiky prevence, či výchovnými poradci. Vedení školy si může vybrat tým, který bude reprezentativní nejen z hlediska odbornosti, ale i lidského přístupu. Takovýto kolektiv bude mít podobné priority a pozitivní zpětnou vazbu nejen od žáků a rodičů, ale i od veřejnosti.

Dalším významným faktorem, který brání úspěšnému řešení kyberšikany jsou neefektivní kázeňská opatření. V dnešní době třídní a ani ředitelská důtka nemá pro

žáky a často ani pro jejich rodiče žádnou váhu. Podobně i dvojka z chování je často žáky vnímána výsměšně. Je nutné zavést taková opatření, která jsou pro žáky nepříjemná (viz výsledky výzkumného šetření).

Nedílnou součástí v boji s kyberšikanou je spolupráce s rodiči. Důležitá je především jejich informovanost o tomto patologickém jevu a nabídka seminářů a praktických ukázek. Často se stává, že neinformovaný rodič se stává přítěžujícím prvkem při vyšetřování a řešení kyberšikany.

10.1 Školní kázeň jako efektivní prvek v prevenci rizikového chování

Počátky budoucí školní kázně lze spatřit již v rodině a jejím výchovném působení. Rovněž významnou roli hraje mateřská škola jako předstupeň školní kázně. Jakmile dítě nastoupí do první třídy na základní škole, pojí se zde prvek výchovy v rodině, výchovné působení ve školce a především pravidla, která nastaví třídní učitelka (učitel). Již od prvního dne nástupu do školních lavic by měla třídní učitelka (učitel) vymezit jasná pravidla a dbát na jejich dodržování. Pokud tato pravidla budou obecně vymezená a platná pro všechny žáky, dojde dříve či později k jejich zautomatizování. Žáci budou vědět, jak se v určitých situacích správně chovat a zachovat. Díky tomuto osvojení se prvek nežádoucího chování minimalizuje, neboť dítě bude mít jasnou představu o vymezených hranicích a mantinelech a zároveň bude vědět, že se může na učitele kdykoliv obrátit s prosbou o pomoc.

Následně budou uvedeny oblasti, ve kterých je nezbytné jasné vymezení pravidel již od samého počátku školní docházky:

- zásady slušnosti vůči pedagogům i samotným žákům
- prvek spolupráce
- ochota pomoci nejen učiteli
- vymezit chování v jednotlivých hodinách a o přestávkách
- zásada samostatnosti a zodpovědnosti
- vymezení trestů za nežádoucí a nepřipustné chování
- možnost svěřit se a požádat o pomoc
- hygienické návyky

10.2 Význam třídního učitele, ŠMP a speciálního pedagoga

V rámci školního poradenského pracoviště funguje výchovný poradce a školní metodik prevence. V případě větších škol zde figuruje i školní psycholog a speciální pedagog, který by měl mít v ideálním případě etopedické zaměření (odbornost v oblasti poruch chování). Prevence rizikového chování souvisí s naplňováním základních potřeb dítěte (potřeba místa, podnětů, ochrany, podpory a hranic) a právě třídní učitelé a odborníci školního poradenského pracoviště by měli této oblasti věnovat větší pozornost. Na začátku školního roku je nutné provést v každé třídě sociometrický průzkum školním metodikem prevence/etopedem (případně třídním učitelem), který by poukázal na vztahy ve skupině. Výsledný sociogram společně s pozorováním, rozhovory, cíleně vedenými třídnickými hodinami, by sloužil jako odrazový můstek v prevenci rizikového chování. Následně je vhodné tento průzkum doplnit o možnosti školních a mimoškolních aktivit, které mohou zaštitit odborní pracovníci školního poradenského pracoviště. Je velice důležité nabídnout žákům nejrůznější podněty a zážitky, které pomohou lepšímu pochopení a přiblížení se jednotlivým žákům. Jednalo by se o naplnění potřeb, které v rámci rodinného prostředí nespĺnily prvek komplexnosti. Jednou za měsíc by byla vypsána aktivita, na kterou by se mohl přihlásit kdokoliv z vyššího stupně na základní škole. Různorodost akcí by zajistila nové podněty a uspokojení potřeb, které jsou nesmírně důležité v boji s rizikovým chováním. Tématicky by aktivity obsahovaly prvky empatie, asertivity, podpory, důvěry, pomoci, pochopení... (např. četba starým lidem v nemocnicích, exkurze, besedy, přednášky, pobyty v přírodě, setkání se zvířaty, deskové hry...). V rámci socializace by se měli žáci naučit, jak se chovat a jednat v nejrůznějších situacích. Zároveň by se měly všechny vysoké školy pedagogické více zaměřit na prevenci rizikového chování formou povinného předmětu, který by byl zakončen zkouškou.

Závěr

Pokud bude škola fungovat jako tým, může dosáhnout úspěchu v oblasti minimalizace kyberšikany na půdě školy. Z hlediska prevence rizikového chování je nutné začít s prevencí již od prvního dne nástupu do školních lavic. Třídní učitelka (učitel) by měl vymezit jasná pravidla a dbát na jejich dodržování. Pokud tato pravidla budou obecně vymezená a platná pro všechny žáky, dojde dříve či později k jejich zautomatizování. Žáci budou vědět, jak se v určitých situacích správně chovat a zachovat. Díky tomuto osvojení se prvek nežádoucího chování minimalizuje, neboť dítě bude mít jasnou představu o vymezených hranicích a mantinelech a zároveň bude vědět, že se může na učitele kdykoliv obrátit s prosbou o pomoc. Posláním každého pedagoga by měla být snaha co nejvíce se přiblížit svým žákům. Měl by se zajímat o novinky, které se této věkové skupiny týkají, o jejich názory, zájmy, zážitky atd. Jedině tak dokáže být přijat do "party", kde jej žáci budou mít rádi, budou mu důvěřovat a respektovat ho. Učitel získá příležitost lépe pochopit možná rizika a hrozící nebezpečí, které může v takovéto atmosféře odkomunikovat a nabídnout pomocnou ruku. Na komplexnosti a efektivitě úspěšného předcházení a řešení kyberšikany na základní škole se značnou měrou podílí vedení školy, odbornost školního poradenského pracoviště, ochota jednotlivých pedagogů, rodičů a samozřejmě žáků, podílet se na vizi v oblasti minimalizace nežádoucího chování.

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zda by žáci na vyšším stupni základní školy měli zájem o nové prvky v oblasti prevence, které nejsou na zdejší škole aplikovány a lze je považovat za žádoucí prvek v oblasti minimalizace kyberšikany.

Z výsledků výzkumného šetření vyplynulo, že 54 žáků vyššího stupně se stalo obětí kyberšikany z celkového počtu 263 dospívajících. Každý druhý žák by v případě problémů, či obtížných životních otázek, využil anonymní školní e-mail. Rovněž volitelný seminář se zaměřením na prevenci rizikového chování by chtěl navštěvovat každý šestý dospívající a v oblasti třídnických hodin žáci jednoznačně zvolili moderní pojetí, které by spočívalo v přednáškách člověka, který má s rizikovým chováním osobní zkušenost, shlédnutí videí, která poukazují na důsledky nežádoucího chování a žáci v šestých ročnících by měli zájem o skupinové hry na posílení a upevnění třídního kolektivu. Konkrétně změna třídnických hodin by byla zcela převratná oproti

nynějšímu stavu. Pedagogové chápou třídnické hodiny jako čas, ve kterém mohou vyřešit organizační záležitosti a případně pustit zastaralá videa z oblasti slušného chování naprosto mimo realitu ve srovnání s dnešní generací tzv. online dětí.

Závěrem je nutno podotknout, že na základě zodpovězení výzkumných otázek a rozboru dotazníkového šetření jako celku, byla zjištěna celá řada velice cenných informací a podkladů pro budoucí směřování této školy. Nelze přehlédnout přání žáků v oblasti zavedení nových prvků a pouze záleží na ochotě, přístupu a snaze jednotlivých pedagogů a vedení školy, jak k této možnosti, jež by mohla otevřít zcela novou cestu, přistoupí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BÁRTÍK, P. et al., 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. 1. vyd. Praha: SCAN. ISBN 978-80-87258-47-7.

BENDL, S., 2003. *Prevence a řešení šikany ve škole*. 1. vyd. Praha: ISV. ISBN 80-86642-08-9.

BENDL, S., 2011. *Školní kázeň v teorii a praxi: Učebnice pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-432-2.

BENEŠOVÁ, D. et al., 2013. *Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci*. 5. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-7452-037-2.

BERANOVÁ, E. et al., 2014. *Metodický průvodce výchovného poradce*. 1. vyd. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-090-1.

BĚLOHLAVÁ, E., 2013. *Mediální výchova: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia nová generace*. 1. vyd. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-162-3.

BLAŽKOVÁ, B., 2011. *Patologické vztahy ve skupině: Materiály pro výchovné poradce a metodiky prevence na ZŠ a SŠ*. 1. vyd. Praha: Raabe. ISBN 978-80-87553-23-7.

ČERNÁ, A. et al., 2013. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4577-0.

ČÍRTKOVÁ, L., 2008. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2207-8.

ECKERTO VÁ, L., DOČEKAL, D., 2013. *Bezpečnost dětí na Internetu: Rádce zodpovědného rodiče*. 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-3804-5.

- FISCHER, S., ŠKODA, J., 2009. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2781-3.
- GŘIVNA, T. et al., 2008. *Kriminalita a právo*. 1. vyd. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-903786-7-4.
- HORSÁKOVÁ, M. et al., 2014. *Prevence projevů extremismu ve školách*. 1. vyd. Ostrava: PANT. ISBN 978-80-905942-1-0.
- HULANOVÁ, L., 2012. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-545-9.
- JEDLIČKA, R. et al., 2004. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis. ISBN 80-7312-038-0.
- KAMIŠ, K., 2012. *Řečová a jazyková komunikace spisovné češtiny*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-7452-023-5.
- KAŠPÁRKOVÁ, V. et al., 2014. *Mezinárodní šetření o vyučování a učení: TALIS - Teaching and Learning International Survey 2013*. 1. vyd. Praha: Česká školní inspekce. ISBN 978-80-905632-3-0.
- KAVALÍR, A. et al., 2009. *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. 1. vyd. Plzeň: Člověk v tísni. ISBN 978-80-86961-78-1.
- KERN, H. et al., 2006. *Přehled psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-121-2.
- KLATOVSKÝ, K., 2012. *333 tipů a triků pro Internet*. 1. vyd. Kralice na Hané: Computer Media. ISBN 978-80-7402-117-6.
- KNOTOVÁ, D., 2014. *Školní poradenství*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4502-2.
- KOLÁŘ, M., 2011. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-871-5.

- KOPECKÝ, K., 2007. *Moderní trendy v elektronické komunikaci*. 1. vyd. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-85783-78-0.
- KOPŘIVA, P. et al., 2007. *Respektovat a být respektován*. 2. vyd. Kroměříž: Spirála. ISBN 80-901873-7-4.
- KUCHARSKÁ, A., 2013. *Školní speciální pedagog*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0497-8.
- MAŘÍKOVÁ, H. et al., 1996. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-310-5.
- NAVRÁTIL, P., 2004. *Internet pro školy*. Kralice na Hané: Computer Media. ISBN 80-86686-16-7.
- ROGERS, V., 2011. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-984-2.
- ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P., 2010. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2991-6.
- SOBOTKOVÁ, V. N. et al., 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. 1. vyd. Praha: Themis. ISBN 80-7312-038-0.
- SVOBODA, J., 2005. *Praxe učitelů základních škol v prevenci nežádoucích sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 80-7368-073-4.
- ŠMAHEL, D., 2003. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7254-360-1.
- VÁGNEROVÁ, K. et al., 2011. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-912-5.
- VANÍČKOVÁ, E., 2004. *Tělesné tresty dětí*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0814-0.

VAŠUTOVÁ, M. et al., 2010. *Proměny šikany ve světě nových médií*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-858-5.

ZEZULOVÁ, J., 1997. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1643-4.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BARAK, A., 2008. *Psychological Aspects of Cyberspace: Theory, Research, Applications*. 1st edition. United States of America: Published by Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-87301-7.

HILL, G., 1998. *Advanced psychology through diagrams*. Great Britain: Oxford University Press. ISBN 80-7178-641-1.

HILSTROM, K., 2005. *Defining moments: the Internet revolution*. 1st edition. United States: Omnigraphics. ISBN 0-7808-0767-7.

HINDUJA, S., PATCHIN, W. J., 2009. *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyber bullying*. CA: Corwin Sage Publications. ISBN 978-1412-966-8-9.

HINDUJA, S., PATCHIN, W. J., 2012. *Cyberbullying Prevention and Response: Expert Perspectives*. New York: Routledge. ISBN 978-0-415-89236-0.

HOLLÁ, K., 2010. *Elektronické šikanovanie: nová forma agresie*. 1. vyd. Bratislava: IRIS. ISBN 978-80-89256-58-7.

HOLLÁ, K., 2013. *Kyberšikana*. 1. vyd. Bratislava: IRIS. ISBN 978-80-8153-011-1.

KOWALSKI, R. et al., 2008. *Cyber bullying: Bullying in the Digital Age*. 1st edition. USA: Blackwell Publishing Ltd. ISBN 978-1-4051-5991-3.

SCHROEDER, K. A., 1998. *Life and death on the Internet: how to protect your family on the World Wide Web*. 1st edition. Menasha: Supple Pub. ISBN 0-9666442-0-4.

Seznam použitých internetových zdrojů

BUSINESS CENTER.CZ. *Trestní zákoník*. [online]. © 2014 [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestnizakonik/>

ČTK. *Dvanáctiletá američanka spáchala sebevraždu kvůli kyberšikaně*. [online]. © 2014 [cit. 2014-08-20]. Dostupné : http://www.denik.cz/ze_sveta/dvanactileta-americana-spachala-sebevrazdu-kvuli-kybersikane-20130916.html

KOPECKÝ, K. *S kyberšikanou má zkušenost více než 50% dětí*. [online]. © 2014 [cit. 2014-10-10]. Dostupné z: <http://e-bezpeci.cz/index.php/veda-a-vyzkum/700-s-kybersikanou-ma-zkusenost-vice-jak-51-procent-deti>

WIKIPEDIE. *Star Wars kid*. [online]. © 2014 [cit. 2014-08-20]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Star_Wars_kid&oldid=11246153

YEUNG, B. *Going After the Cyberbully*. [online]. © 2014 [cit. 2014-08-20]. Dostupné z: <http://www.tdcaa.com/node/7557>

Seznam ostatních zdrojů

DOUBRAVA, L. Měření efektivity prevence by mohly provádět vysoké školy. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. 2014, roč. 117, č. 27, s. 8-9. ISSN 0139-5718.

MACEK, P. Adolescenti a jejich rodiče: důležitost vzájemné percepce pro hodnocení dospívajících. *Pedagogika*. 2004, roč. 54, č. 4, s. 42-43. ISSN 0031-3815.

SEZNAM ZKRATEK

ICT - informačně komunikační technologie

IT - informační technologie

MPP - minimální preventivní program

MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OSPOD - orgány sociálně právní ochrany dítěte

PPP - pedagogicko psychologická poradna

SPC - speciálně pedagogická centra

SPCH - syndrom problémového chování

SVP - středisko výchovné péče

ŠMP - školní metodik prevence

VS ZŠ – vyšší stupeň základní školy

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK

Seznam grafů

Graf 1: Procentuální zastoupení obětí kyberšikany v šestých ročnících.....	67
Graf 2: Procentuální zastoupení obětí kyberšikany v sedmých ročnících.....	68
Graf 3: Procentuální zastoupení obětí kyberšikany v osmých ročnících.....	69
Graf 4: Procentuální zastoupení obětí kyberšikany v devátých ročnících.....	70
Graf 5: Procentuální zastoupení obětí kyberšikany na vyšším stupni ZŠ.....	71
Graf 6: Procentuální zastoupení prostředků kyberšikany podle obětí – šestý ročník.....	72
Graf 7: Procentuální zastoupení prostředků kyberšikany podle obětí – sedmý ročník.....	73
Graf 8: Procentuální zastoupení prostředků kyberšikany podle obětí – osmý ročník.....	74
Graf 9: Procentuální zastoupení prostředků kyberšikany podle obětí – devátý ročník.....	75
Graf 10: Procentuální zastoupení prostředků kyberšikany podle obětí – vyšší stupeň ZŠ.....	76
Graf 11: Procentuální zastoupení: "Komu byste se svěřili s tím, že jste se stali obětí kyberšikany?" – šestý ročník.....	77
Graf 12: Procentuální zastoupení: "Komu byste se svěřili s tím, že jste se stali obětí kyberšikany?" - sedmý ročník.....	78

Graf 13: Procentuální zastoupení: "Komu byste se svěřili s tím, že jste se stali obětí kyberšikany?" – osmý ročník.....	79
Graf 14: Procentuální zastoupení: "Komu byste se svěřili s tím, že jste se stali obětí kyberšikany?" – devátý ročník.....	80
Graf 15: Procentuální zastoupení: "Komu byste se svěřili s tím, že jste se stali obětí kyberšikany?" – vyšší stupeň ZŠ.....	81
Graf 16: Procentuální zastoupení registrovaných žáků šestých ročníků na Facebooku.....	82
Graf 17: Procentuální zastoupení registrovaných žáků sedmých ročníků na Facebooku.....	83
Graf 18: Procentuální zastoupení registrovaných žáků osmých ročníků na facebooku.....	84
Graf 19: Procentuální zastoupení registrovaných žáků devátých ročníků na Facebooku.....	85
Graf 20: Procentuální zastoupení registrovaných žáků vyššího stupně ZŠ na Facebooku.....	86
Graf 21: Procentuální zastoupení frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli – šestý ročník.....	87
Graf 22: Procentuální zastoupení frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli – sedmý ročník.....	88
Graf 23: Procentuální zastoupení frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli – osmý ročník.....	89
Graf 24: Procentuální zastoupení frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli – devátý ročník.....	90

Graf 25: Procentuální zastoupení frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli – vyšší stupeň ZŠ.....	91
Graf 26: Procentuální zastoupení fotografování na půdě školy – šestý roč.....	93
Graf 27: Procentuální zastoupení fotografování na půdě školy – sedmý roč...	94
Graf 28: Procentuální zastoupení fotografování na půdě školy – osmý roč....	95
Graf 29: Procentuální zastoupení fotografování na půdě školy – devátý roč...	96
Graf 30: Procentuální zastoupení fotografování na půdě školy – VS ZŠ.....	97
Graf 31: Procentuální zastoupení: "Dopustili jste se pomluvy na sociálních sítích v období 2013/2014?" – šestý ročník.....	99
Graf 32: Procentuální zastoupení: "Dopustili jste se pomluvy na sociálních sítích v období 2013/2014?" – sedmý ročník.....	100
Graf 33: Procentuální zastoupení: "Dopustili jste se pomluvy na sociálních sítích v období 2013/2014?" – osmý ročník.....	101
Graf 34: Procentuální zastoupení: "Dopustili jste se pomluvy na sociálních sítích v období 2013/2014?" – devátý ročník.....	102
Graf 35: Procentuální zastoupení: "Dopustili jste se pomluvy na sociálních sítích v období 2013/2014?" – vyšší stupeň ZŠ.....	103
Graf 36: Procentuální zastoupení znalostí otce v oblasti sociálních sítí - šestý ročník.....	104
Graf 37: Procentuální zastoupení znalostí otce v oblasti sociálních sítí- sedmý ročník.....	105
Graf 38: Procentuální zastoupení znalostí otce v oblasti sociálních sítí – osmý ročník.....	106

Graf 39: Procentuální zastoupení znalostí otce v oblasti sociálních sítí – devátý ročník.....	107
Graf 40: Procentuální zastoupení znalostí otce v oblasti sociálních sítí – vyšší stupeň ZŠ.....	108
Graf 41: Procentuální zastoupení znalostí matky v oblasti sociálních sítí – šestý ročník.....	110
Graf 42: Procentuální zastoupení znalostí matky v oblasti sociálních sítí – sedmý ročník.....	111
Graf 43: Procentuální zastoupení znalostí matky v oblasti sociálních sítí – osmý ročník.....	112
Graf 44: Procentuální zastoupení znalostí matky v oblasti sociálních sítí – devátý ročník.....	113
Graf 45: Procentuální zastoupení znalostí matky v oblasti sociálních sítí – vyšší stupeň ZŠ.....	114
Graf 46: Procentuální zastoupení využití anonymního školního emailu – šestý ročník.....	115
Graf 47: Procentuální zastoupení využití anonymního školního emailu – sedmý ročník.....	116
Graf 48: Procentuální zastoupení využití anonymního školního emailu – osmý ročník.....	117
Graf 49: Procentuální zastoupení využití anonymního školního emailu – devátý ročník.....	118
Graf 50: Procentuální zastoupení využití anonymního školního emailu – vyšší stupeň ZŠ.....	119

Graf 51: Procentuální zastoupení:"Chtěli byste navštěvovat volitelný seminář se zaměřením na rizikové chování ?" – šestý ročník.....	122
Graf 52: Procentuální zastoupení:"Chtěli byste navštěvovat volitelný seminář se zaměřením na rizikové chování ?" – sedmý ročník.....	123
Graf 53: Procentuální zastoupení:"Chtěli byste navštěvovat volitelný seminář se zaměřením na rizikové chování ?" – osmý ročník.....	124
Graf 54: Procentuální zastoupení:"Chtěli byste navštěvovat volitelný seminář se zaměřením na rizikové chování ?" – devátý ročník.....	125
Graf 55: Procentuální zastoupení:"Chtěli byste navštěvovat volitelný seminář se zaměřením na rizikové chování ?" – vyšší stupeň ZŠ.....	126
Graf 56: Procentuální zastoupení preferencí třídnických hodin v rámci prevence kyberšikany – šestý ročník.....	128
Graf 57: Procentuální zastoupení preferencí třídnických hodin v rámci prevence kyberšikany – sedmý ročník.....	129
Graf 58: Procentuální zastoupení preferencí třídnických hodin v rámci prevence kyberšikany – osmý ročník.....	130
Graf 59: Procentuální zastoupení preferencí třídnických hodin v rámci prevence kyberšikany – devátý ročník.....	131
Graf 60: Procentuální zastoupení preferencí třídnických hodin v rámci prevence kyberšikany – vyšší stupeň ZŠ.....	132
Graf 61: Procentuální zastoupení:"Jaké řešení kyberšikany je podle Vás "odstrašující" natolik, že by omezilo či minimalizovalo tento jev, jenž by byl řešen na půdě školy?" – šestý ročník.....	134

Graf 62: Procentuální zastoupení:"Jaké řešení kyberšikany je podle Vás "odstrašující" natolik, že by omezilo či minimalizovalo tento jev, jenž by byl řešen na půdě školy?" – sedmý ročník.....	135
Graf 63: Procentuální zastoupení:"Jaké řešení kyberšikany je podle Vás "odstrašující" natolik, že by omezilo či minimalizovalo tento jev, jenž by byl řešen na půdě školy?" – osmý ročník.....	136
Graf 64: Procentuální zastoupení:"Jaké řešení kyberšikany je podle Vás "odstrašující" natolik, že by omezilo či minimalizovalo tento jev, jenž by byl řešen na půdě školy?" – devátý ročník.....	137
Graf 65: Procentuální zastoupení:"Jaké řešení kyberšikany je podle Vás "odstrašující" natolik, že by omezilo či minimalizovalo tento jev, jenž by byl řešen na půdě školy?" – vyšší stupeň ZŠ.....	138

Seznam tabulek

Tabulka 1: Zastoupení obětí kyberšikany v šestých ročnících.....	67
Tabulka 2: Zastoupení obětí kyberšikany v sedmých ročnících.....	68
Tabulka 3: Zastoupení obětí kyberšikany v osmých ročnících.....	69
Tabulka 4: Zastoupení obětí kyberšikany v devátých ročnících.....	70
Tabulka 5: Zastoupení obětí kyberšikany na vyšším stupni ZŠ.....	71
Tabulka 6: Prostředky kyberšikany podle obětí - šestý ročník.....	72
Tabulka 7: Prostředky kyberšikany podle obětí - sedmý ročník.....	73
Tabulka 8: Prostředky kyberšikany podle obětí - osmý ročník.....	74
Tabulka 9: Prostředky kyberšikany podle obětí - devátý ročník.....	75

Tabulka 10: Prostředky kyberšikany podle obětí - vyšší stupeň ZŠ.....	76
Tabulka 11 : Komu by se svěřila oběť kyberšikany - šestý ročník.....	77
Tabulka 12: Komu by se svěřila oběť kyberšikany - sedmý ročník.....	78
Tabulka 13: Komu by se svěřila oběť kyberšikany - osmý ročník.....	79
Tabulka 14: Komu by se svěřila oběť kyberšikany - devátý ročník.....	80
Tabulka 15: Komu by se svěřila oběť kyberšikany - vyšší stupeň ZŠ.....	81
Tabulka 16: Zastoupení registrovaných žáků šestých roč. na Facebooku.....	82
Tabulka 17: Zastoupení registrovaných žáků sedmých roč. na Facebooku.....	83
Tabulka 18: Zastoupení registrovaných žáků osmých ročníků na Facebooku...	84
Tabulka 19: Zastoupení registrovaných žáků devátých roč. na Facebooku.....	85
Tabulka 20: Zastoupení registrovaných žáků VS ZŠ na Facebooku.....	86
Tabulka 21: Frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli - šestý ročník.....	87
Tabulka 22: Frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli - sedmý ročník.....	88
Tabulka 23: Frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli - osmý ročník.....	89
Tabulka 24: Frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli - devátý ročník.....	90
Tabulka 25: Frekvence komunikace na sociálních sítích s lidmi, které žáci osobně neviděli - vyšší stupeň ZŠ.....	91
Tabulka 26: Fotografování mobilním telefonem na půdě školy v období 2013/2014 – šestý ročník.....	93

Tabulka 27: Fotografování na půdě školy – sedmý ročník.....	94
Tabulka 28: Fotografování na půdě školy – osmý ročník.....	95
Tabulka 29: Fotografování na půdě školy – devátý ročník.....	96
Tabulka 30: Fotografování na půdě školy – vyšší stupeň ZŠ.....	97
Tabulka 31: Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích – šestý ročník.....	99
Tabulka 32: Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích – sedmý ročník.....	100
Tabulka 33: Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích – osmý ročník.....	101
Tabulka 34: Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích – devátý ročník.....	102
Tabulka 35: Dopuštění se pomluvy na sociálních sítích – vyšší stupeň ZŠ....	103
Tabulka 36: Znalosti otce v oblasti soc. sítí z pohledu žáka - šestý roč.....	104
Tabulka 37: Znalosti otce v oblasti soc. sítí z pohledu žáka - sedmý roč.....	105
Tabulka 38: Znalosti otce v oblasti soc. sítí z pohledu žáka - osmý roč.....	106
Tabulka 39: Znalosti otce v oblasti soc. sítí z pohledu žáka - devátý roč.....	107
Tabulka 40: Znalosti otce v oblasti soc. sítí z pohledu žáka – VS ZŠ.....	108
Tabulka 41: Znalosti matky v oblasti soc. sítí z pohledu žáka - šestý roč.....	110
Tabulka 42: Znalosti matky v oblasti soc. sítí z pohledu žáka - sedmý roč....	111
Tabulka 43: Znalosti matky v oblasti soc. sítí z pohledu žáka - osmý roč.....	112
Tabulka 44: Znalosti matky v oblasti soc. sítí z pohledu žáka - devátý roč....	113
Tabulka 45: Znalosti matky v oblasti sociálních sítí z pohledu žáka - VS ZŠ.....	114
Tabulka 46: Využití anonymního školního emailu - šestý ročník.....	115

Tabulka 47: Využití anonymního školního emailu - sedmý ročník.....	116
Tabulka 48: Využití anonymního školního emailu - osmý ročník.....	117
Tabulka 49: Využití anonymního školního emailu - devátý ročník.....	118
Tabulka 50: Využití anonymního školního emailu - vyšší stupeň ZŠ.....	119
Tabulka 51: Nabídka volitelného semináře se zaměřením na rizikové chování - šestý ročník.....	122
Tabulka 52: Nabídka volitelného semináře se zaměřením na rizikové chování - sedmý ročník.....	123
Tabulka 53: Nabídka volitelného semináře se zaměřením na rizikové chování - osmý ročník.....	124
Tabulka 54: Nabídka volitelného semináře se zaměřením na rizikové chování - devátý ročník.....	125
Tabulka 55: Nabídka volitelného semináře se zaměřením na rizikové chování - vyšší stupeň ZŠ.....	126
Tabulka 56: Preference třídnic. hod. z pohledu prevence kyberšikany - šestý ročník.....	128
Tabulka 57: Preference třídnických hodin z pohledu prevence kyberšikany - sedmý ročník.....	129
Tabulka 58: Preference třídnických hodin z pohledu prevence kyberšikany - osmý ročník	130
Tabulka 59: Preference třídnických hodin z pohledu prevence kyberšikany - devátý ročník.....	131
Tabulka 60: Preference třídnických hodin z pohledu prevence kyberšikany- VS ZŠ.....	132

Tabulka 61: Minimalizace kyberšikany na půdě školy z pohledu žáků - šestý ročník.....	134
Tabulka 62: Minimalizace kyberšikany na půdě školy z pohledu žáků - sedmý ročník.....	135
Tabulka 63: Minimalizace kyberšikany na půdě školy z pohledu žáků - osmý ročník.....	136
Tabulka 64: Minimalizace kyberšikany na půdě školy z pohledu žáků - devátý ročník.....	137
Tabulka 65: Minimalizace kyberšikany na půdě školy z pohledu žáků - vyšší stupeň ZŠ.....	138

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník.....	I
Příloha B – Bibliografické údaje.....	IV

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník pro žáky na vyšším stupni základní školy

Kyberšikana je druh šikany, který využívá elektronické prostředky, jako jsou mobilní telefony, e-maily, internet, blogy atd. Její nejobvyklejší projevy představuje zasílání obtěžujících, urážejících či útočných SMS a pomluvy na sociálních sítích.

Informace k dotazníku – u některých otázek je možné zakroužkovat více odpovědí. Poznáte to podle velkého tiskacího V, které bude uvedeno za otázkou. Všechny údaje budou využity pouze v empirické části diplomové práce. Dotazník je zcela anonymní.

Děkuji za ochotu a Vaše zkušenosti.

Ročník: .....

1. Máte osobní zkušenost s kyberšikanou ?
  - a) Ano
  - b) Ne

2. O jaké prostředky se jednalo? (Odpověď zatrhnou pouze Ti, kteří u otázky č.1 zatrhli možnost a))
  - a) Kyberšikana prostřednictvím mobilního telefonu
  - b) Kyberšikana prostřednictvím sociálních sítí
  - c) Kyberšikana prostřednictvím e-mailu

3. Komu byste se svěřili s tím, že jste se stali obětí kyberšikany ?
  - a) Nikomu
  - b) Kamarádovi, kamarádce
  - c) Rodičům
  - d) Učiteli, učitelce
  - e) Anonymní poradně na Internetu

4. Jste zaregistrováni na Facebooku ?
  - a) Ano
  - b) Ne

5. Uveďte frekvenci komunikace s cizími lidmi na sociálních sítích ?
  - a) Často
  - b) Občas
  - c) Málo
  - d) Vůbec

6. Fotografovali jste někoho bez jeho vědomí na půdě školy v období roku 2013/2014?
  - a) Ano
  - b) Ne

7. Dopustili jste se někdy pomluvy na sociálních sítích ?
  - a) Ano
  - b) Ne

8. Jaké znalosti má Váš otec v oblasti sociálních sítí ?
  - a) Výborné
  - b) Velmi dobré
  - c) Základní znalosti
  - d) Žádné

9. Jaké znalosti má Vaše matka v oblasti sociálních sítí ?
  - a) Výborné
  - b) Velmi dobré
  - c) Základní znalosti
  - d) Žádné

10. V rámci prevence byste dostali možnost zvolit někoho z řad pedagogů, který by založil e-mail. Ten by sloužil zcela anonymně k řešení Vašich problémů. Využili byste tuto možnost ?
- a) Rozhodně ano
  - b) Někdy se to může hodit
  - c) Určitě ne
11. Uvítali byste volitelný seminář, který by byl zaměřen na rizikové chování (kyberšikana, drogy, alkohol...)?
- a) Chtěl (a) bych jej navštěvovat
  - b) Nevím, ale může to být zajímavé
  - c) Rozhodně bych tam nechtěl (a) chodit
12. Jakou třídnickou hodinu byste preferovali z pohledu prevence kyberšikany ?
- a) Povídání v kruhu
  - b) Shlédnutí skutečných příběhů
  - c) Přednášku člověka, který má osobní zkušenost
  - d) Skupinové hry na posílení kolektivu
  - e) Nové poznatky a informace z oblasti sociálních sítí
13. Která z následujících možností by podle Vás omezila či minimalizovala výskyt kyberšikany na půdě školy ?
- a) Přísnější kázeňská opatření
  - b) Vysvětlit přestupek před pedagogickým sborem
  - c) Vysvětlit přestupek před rodiči a ředitelem
  - d) Přestupek by byl vyhlášen školním rozhlasem

Děkuji a přeji pěkný zbytek dne.

Příloha B – Bibliografické údaje

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Iveta Prokšová

Obor: Speciální pedagogika - učitelství

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Kyberšikana na vyšším stupni základní školy a možnosti řešení

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 159

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů: 36

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 9

Počet internetových zdrojů: 5

Počet ostatních zdrojů: 2

Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.